

PRAŽSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA PSYCHOSOCIÁLNÍCH STUDIÍ

**Přechod z adolescence do dospělosti v souvislosti
s ekonomickou samostatností**

Ivana Dvořáková

Studijní obor: Psychologie
prezenční forma studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Oldřich Čálek, Csc

Praha 2012

PRAGUE COLLEGE OF PSYCHOSOCIAL STUDIES

**The Transition from Adolescence to Adulthood in
the Context of Economic Independence**

Ivana Dvořáková

Supervisor: doc. PhDr. Oldřich Čálek, Csc

Praha 2012

Prohlašuji,

že jsem bakalářskou práci na téma Přechod z adolescence do dospělosti v souvislosti s ekonomickou samostatností zpracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu literatury.

V Praze dne: 31. 8. 2012

.....

Ing. Ivana Dvořáková

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Oldřichu Čálkovi, Csc. za pomoc i inspiraci při psaní této práce. Za cenné rady při psaní práce bych ráda poděkovala taktéž Mgr. Magdaleně Kořové .

Anotace

Tématem předkládané práce je způsob života mladých dospělých jedinců a jeho případné změny v souvislosti s ekonomickou závislostí na rodičích. Autorka se zabývá hlavními charakteristickými rysy období adolescence a mladé dospělosti a to včetně přechodového stavu mezi oběma stadii – toto přechodové období chápe jako důležité pro skutečný vstup do dospělosti. Práce nabízí úvahu nad různými úhly pohledu mladých dospělých na život a to právě v souvislosti s nároky, které jsou na ně v této fázi kladeny a s možnostmi, které se jim v jejich světě objevují a nabízejí.

V rámci kvalitativní výzkumné sondy sleduje autorka způsob života vysokoškolských studentů, kteří jsou ekonomicky závislí na rodičích a pracující mladé dospělé, kteří jsou po ekonomické stránce na rodičích nezávislí. Popisuje vybrané aspekty způsobu života, které sledované skupiny charakterizují.

Klíčová slova

adolescence, mladá dospělost, zralost, původní rodina, nová rodina, ekonomická závislost

Annotation / Abstrakt

The theme of the submitted bachelor thesis is a way of life of young adult individuals and its eventual changes in the context of the economic dependence on parents. The author examines main characteristics of adolescence and young adulthood, including the transition state between the two stages - transitional period - which is perceived as important for “entering“ into adulthood. The thesis offers a reflection of different perspectives of life of young adults in connection with the demands that are awaiting them in this stage of life and with the opportunities that appear in their world.

Within the qualitative research follows the author a way of life of university students, who are economically depending on parents, and young working adults, who are already in economic terms independent. The author describes some aspects of the way of life, which are characteristic for the groups in focus.

Keywords

Adolescence, Young Adulthood, Maturity, Original Family , New Family, Economic Dependence

Obsah

Úvod.....	9
Teoretická část	11
ZÁKLADNÍ TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE.....	11
1 Dospívání	15
1.1 VYMEZENÍ OBDOBÍ DOSPÍVÁNÍ.....	15
1.2 CHARAKTERISTIKY ADOLESCENCE.....	16
1.3 VZTAH K SOBĚ	17
1.4 VZTAH K PŮVODNÍ RODINĚ	18
1.5 VZTAHY K VRSTEVNÍKŮM	19
1.6 PARTNERSKÉ VZTAHY	20
2 Přechodové období.....	21
3 Dospělost.....	24
3.1 VYMEZENÍ OBDOBÍ MLADÉ DOSPĚLOSTI.....	24
3.2 CHARAKTERISTIKY DOSPĚLOSTI	24
3.3 VZTAH K SOBĚ	26
3.4 VZTAH K PŮVODNÍ RODINĚ	27
3.5 VZTAH K OSTATNÍM.....	28
3.6 PARTNERSKÉ VZTAHY	29
4 Širší kontexty způsobu života mladých dospělých	29
4.1 DOMOV	29
4.2 PŮVODNÍ A NOVÁ RODINA.....	30
4.3 ZMĚNY VE SPOLEČNOSTI POSLEDNÍCH DVACETI LET VE VZTAHU K ŽIVOTNÍMU STYLU MLADÝCH DOSPĚLÝCH	31
4.4 EKONOMICKÁ ZÁVISLOST	33
Praktická část	35
5 Metodologie	35
5.1 CÍL.....	35
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
5.3 VZOREK RESPONDENTŮ	35
6 Použité metody výzkumu.....	36
6.1 PRŮBĚH ROZHovorŮ	37
6.2 ZPRACOVÁNÍ DAT A JEJICH ANALÝZA	38
6.3 LIMITY VÝZKUMU, PŘEDPOROZUMĚNÍ PROBLEMATICE	39
7 Analýza rozhovorů.....	39
7.1 PRÁCE.....	40
7.2 MATERIÁLNÍ A FINANČNÍ NEZÁVISLOST	41
7.3 ZALOŽENÍ RODINY	42

7.4	VLASTNÍ BYDLENÍ.....	43
7.5	SVOBODA A SVOBODNÉ ROZHODOVÁNÍ	44
7.6	BUDOUCNOST	45
7.7	RODIČE	45
7.8	PARTNER/KA.....	46
8	Shrnutí rozhovorů	47
9	Diskuse.....	49
	Závěr	50
	Seznam použité literatury	52
	Internetové zdroje	54
	Přílohy:.....	55
	Příloha č. 1: P1 – Eva.....	55
	Příloha č. 2: P2 – Roman	62
	Příloha č. 3: P3 – Radka.....	69
	Příloha č. 4: P4 – Jiří.....	75
	Příloha č. 5: S1 – Silvie.....	81
	Příloha č. 6: S2 – Jana.....	89
	Příloha č. 7: S3 – Vítek	95
	Příloha č. 8: S4 – Mirek	99
	Příloha č. 9: Informovaný souhlas	106
	BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE.....	107
	EVIDENČNÍ LIST KNIHOVNY	108

Úvod

*„Kdo nikdy nebyl dítětem,
nemůže se stát dospělým.“*

Charles Spencer Chaplin

„*Už abych byl dospělý*“. I tak může znít ne jeden povzdech z úst někoho, kdo dospělým ještě není. Na druhou stranu můžeme často slyšet: „*počkej, až budeš dospělý*.“ Ten, kdo dospělý není, může po tomto stavu toužit, nebo se může obávat toho, jaké životní události ho v životě čekají. Je však bez jakýchkoli pochyb, že dospělost jako vývojová etapa čeká na každého z nás. A i když pomyslná hranice není nikterak pevně definovaná, v životní dráze zdravého člověka má své místo. Být dospělým znamená již nebýt dítětem. Znamená to myslet, jednat, chovat se dospěle, mít možnosti, které děti nemají, zvládat nároky, které jsou na dospělé kladeny, mít svobodnou volbu a zároveň také zodpovědnost za důsledky té či oné volby. Pro mnoho lidí je dospělost jakousi magickou hranicí, za kterou se touží co nejdříve dostat, pro jiné může dospělost znamenat obavy a nejistoty a proto překročení hranice oddalují.

Vstup do dospělosti není jednorázová událost, která by byla určena věkem, nebo dosažením určitého stupně vzdělání. Dokonce ani založení vlastní rodiny nebo výkon zaměstnání nemusí znamenat, že kritéria dospělosti byla naplněna. Člověk se stává dospělým postupně. Jednou z nutných, nikoliv postačujících, podmínek je úspěšné odloučení se od původní rodiny, zejména rodičů.

Situace však často bývá taková, že děti jsou na rodičích ekonomicky závislé, a k úplné separaci nemůže dojít. Ekonomická závislost na rodičích může být do jisté míry příjemná. Znamená volný a bezstarostný život, co se jeho praktických stránek týče. Na druhé straně však může být pocíťována jako jakési omezení ze strany rodičů. V některých případech mohou mladí dospělí dokonce cítit vůči rodičům tak silný závazek, že téma odchodu z rodiny vůbec neotvírají.

Cílem této práce je pokus nabídnout určitý vhled do života mladých dospělých a to právě se zaměřením na souvislosti mezi ekonomickou závislostí na rodičích a způsobem života. Práce je rozdělena do několika oddílů. V první kapitole teoretické části představuji rámcově adolescenci. Vedle základních

charakteristik, kterými je adolescence v literatuře vymežovaná, se zaměřuji zejména na vztah jedince k sobě samému a na vztahy s druhými, ať již se jedná o vrstevníky, partnera či rodinu.

Druhou kapitolu věnuji přechodovému období mezi adolescencí a dospělostí. Představuji změny, ke kterým v tomto období v životě jedince dochází. Dotýkám se tématu přechodových rituálů z pohledu jejich významu pro vstup do dospělosti.

Třetí kapitola pojednává o základních znacích dospělosti a to zejména dospělosti časné. Věnuji se vztahu mladého dospělého k sobě, k ostatním, a k charakteristickým událostem, se kterými se člověk v tomto období setkává.

Ve čtvrté kapitole se věnuji krátce tématu domova, rodiny původní i nové, které mohou být chápány jako pozadí, na kterém se život mladých dospělých objevuje. Následně se věnuji také společenským změnám, které v posledních dvaceti letech proměnily naši společnost a tím i způsob života mladých dospělých. Poslední kapitola teoretické části je věnována vymezení pojmu „ekonomické samostatnosti“ respektive „ekonomické závislosti“ na rodičích.

V části praktické předkládám kvalitativní výzkumnou sondu, zaměřenou na zjištění zda a jaký existuje vztah mezi způsobem života mladých dospělých a ekonomickou ne/závislostí na rodičích. Data byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů, které byly vedeny s osmi respondenty (čtyřmi muži a čtyřmi ženami) ve věku 24-26 let. V rámci analýzy rozhovorů představuji témata, která se u respondentů jevila jako významná. V následné diskuzi se věnuji jak objeveným možnostem, tak možným omezením, která se výzkumu týkají.

Teoretická část

Základní teoretická východiska práce

V současné době najdeme v literatuře celou řadu vývojových teorií. Domnívám se však, že pro účely této práce není nezbytné zabývat se jejich výčtem, který by vzhledem k jejich množství a diverzitě nebyl nikdy dokonalý. Pokusím se poukázat na podstatné aspekty procesu, kterým se člověk stává dospělým, a činím tak v inspiraci teoriemi, které mne oslovily svou hloubkou či nereduktivností.

Z dětství do dospělosti vede dlouhá a složitá cesta. Lidský jedinec, který má tuto cestu urazit, musí projít určitým vývojem. Vývoj znamená řadu změn, které probíhají v zákonitém pořadí. Nelze být nejdříve dospělým a potom teprve adolescentem. Vývoj zdravého¹ jedince posuzujeme nejen po stránce fyzické (mezi adolescenty a mladými dospělými nejsou fyzické rozdíly téměř znatelné), ale také v oblasti kognitivní, smyslové a osobnostní. Znamená to tedy, že vývoj jedince musíme vždy nahlížet jako proces, který je celistvý, kdy jedna složka ovlivňuje nějakým způsobem druhou a naopak. Říčan k tomu poznamenává, že vývoj můžeme chápat jako změnu, při které jedinec získává nové vlastnosti, přičemž některé staré ztrácí (ŘÍČAN, 2006). S vývojem se stává vnitřně i navenek složitějším a stává se méně závislým na okolí, tedy autonomnějším.

Chápeme-li autonomii jako určitou svébytnost a samostatnost, je na místě zmínit se o svobodě a zodpovědnosti. Samostatnost v rozhodování a jednání ještě nemusí znamenat, že člověk jedná svobodně. Může jednat samostatně pod vlivem různých normativů ať ze strany rodičů, školy či společnosti. Skutečná autonomie je spojená se svobodou, která vede nejen k samostatné volbě, ale také k přijetí důsledků, které z této volby vyplývají.

Dle psychologického slovníku se autonomie v adolescenci projevuje tendencí zbavit se závislosti na rodině, získat sebedůvěru, nezávislost a možnost rozhodovat o vlastním životě (HARTL, 2006). Vágnerová k tomu dodává, že

¹ Zdravý jedinec je chápán ve smyslu dozrálé osobnosti. Dle doc. Čálka se v terapeutické praxi můžeme setkat s jedinci, kteří jaksi „uvíznou“ ve vývoji. Samostatnost a nezávislost jsou podmínkami pro získání zdraví jak psychického, tak sociálního tj. jsou určitou sociální zdatností a kompetencí (osobní sdělení, 20.7.2012).

psychický vývoj jedince je proces celistvý, který zahrnuje všechny složky - somatickou, psychickou i sociální a to v jejich vzájemné interakci (VÁGNEROVÁ, 2008).

Tak, jako je každý z nás jedinečný, je i vývoj a dozrávání osobnosti každého jednotlivce procesem, který sice podléhá určitým zákonitostem, nicméně zůstává „*individuálně specifický*“ (VÁGNEROVÁ, 2008, s. 31). Specifičnost dozrávání osobnosti je ovlivněna nejen prostředím, ve kterém jedinec vyrůstal a ze kterého čerpal své životní zkušenosti a v rámci něhož utvářel své životní postoje, ale také dědičnými faktory.

Dospívání a dospělost bývají z pohledu různých teorií zpravidla interpretovány rozdílným způsobem. Psychoanalýza zdůrazňovala význam pohlavního dozrávání a nástup sexuální aktivity. Období dospívání je ve Freudově teorii označováno jako období genitální. Dle Freuda by měl zralý člověk „*umět dobře milovat a pracovat*“ (ERIKSON, 2002, s. 240).

Anna Freudová se přiklání k teorii pojímající dospívání jako narušení osobnostní rovnováhy, způsobené nárůstem pudových tendencí. V období dospívání se ke slovu dostávají intelektualizace a asketismus, což jsou dva obranné mechanismy, které tuto nerovnováhu kompenzují.

U Eriksona je každé z osmi vývojových stadií, do kterých životní běh rozdělil, naplněno úkolem, který má člověk splnit. Splnitelnost tohoto úkolu je vázána na dostatečný psychický a fyzický vývoj, kterého jedinec dosáhl. Není-li úkol splněn, nebo je-li splněn nesprávně, znamená to pro jedince jistou zátěž na celý život (ERIKSON, 2002). Období dospívání je dle Eriksona hledáním vlastní identity, období mladé dospělosti řeší otázky intimity a izolace (ERIKSON, 1999) Smékal navazuje tvrzením, že psychické útvary vznikající za normálních podmínek v určitých obdobích vývoje osobnosti, mohou determinovat profil osobnosti v dospělosti, jestliže se psychický vývoj jedince v dané etapě zastaví (SMÉKAL, 2002).

Dle Kohlberga se k dospělosti váže v ideálním případě nejvyšší stupeň morálního vývoje, který je charakterizován jednáním podle vlastních norem a etických principů. Jedná-li v předposledním stadiu jedinec tak, aby získal uznání sebe sama, pak v posledním stadiu jedná tak, aby zabránil odsouzení sebe sama (ATKINSON, 1995).

Pojmeme-li vývoj jako změnu, pak i dozrávání osobnosti znamená nástup

takových změn, které jsou pro různá období života typické a pro zdravý vývoj osobnosti nezbytné. Přechody mezi jednotlivými vývojovými etapami jsou dány vývojovými mezníky, které jsou jakýmsi zjevným signálem toho, že ke změně vývojové etapy došlo (VÁGNEROVÁ, 2008). Tyto mezníky jsou však jen vnějším ukazatelem přechodu z jedné vývojové etapy do druhé. Nástup do prvního zaměstnání po ukončení teoretického vzdělání je jasný vývojový mezník na cestě k dospělosti. Nemusí to však znamenat, že způsob, jakým daný jedinec žije, je dospělý. Vágnerová uvádí, že mezníky mohou být biologické (např. pohlavní zralost), psychické (schopnost uvažování na určité úrovni) nebo sociální (dány společensky – např. ukončení vysokoškolského vzdělání). Navzdory všem „velkým teoriím vývoje“ osobnosti a tomu, že vždy je snazší zkoumat a popisovat dílčí danosti a fakta, než poskytnout co nejkompaktnější pohled, se zdá, že psychologie 21. století se přiklání k programu celistvosti a se zřetelem na individualitu (SMĚKAL, 2002).

Chceme-li mladým dospělým rozumět celostně v tom, jak žijí, musíme směřovat k odkrytí celého způsobu života. K tomu Čálek podotýká:

„Žádný dodatečně syntetizující přístup pracující s pojmem tzv. bio-psycho-sociální jednoty člověka nepostačuje k tomu, aby byla překlenuta redukce člověka na dílčí prvky.....Každá takováto dodatečná „jednota“ totiž velmi snadno a bezděčně zase brzy podléhá rozkladu a s udržením vnitřní spojitosti člověka si vlastně neví rady“ (ČÁLEK, 2005, s. 293).

Daseinsanalýza vychází z původní jednoty lidské existence formulované jako bytí-ve-světě. Jde o celostní vztah jednotlivce k tomu, co se s ním setkává. Zahrnuje i tělesnou oblast vztahů. K vývoji z pohledu daseinsanalýzy Čálek dodává:

„Ontogenetický vývoj je vrůstáním do světa a bytí dítěte charakterizuje závislost a nesamostatnost, tj. nevlastní způsob bytí. Dospělost a zralost individuální existence se vyznačuje vlastním svědomím. Jednotlivec ani tak nemá autonomní normy, jako spíše sobě vlastní, výběrový vztah k nim: Některé přejímá, jiné si modifikuje, ale může je i negativisticky odmítat. Dospělost spočívá v

tom, že si člověk osvojuje své jedinečné životní, resp. vztahové možnosti. To není důsledek žádného vnějškového morálního apelu ale nutnost, má-li jednatel obstat tváří v tvář nárokům, které na něj klade život. Pokud hlas, který ho povolává k němu samému, neslyší nebo ignoruje, dříve či později za to "zaplatí". To se týká i ekonomické stránky života“.²

Přechod do dospělosti se dá jinými slovy charakterizovat tak, že jedinec žije svůj vlastní život. Dospělý člověk svobodně volí z mnoha možností, které ve své každodennosti život přináší. Svobodná volba neznamena však to, že si „dělá, co chce“. Naopak, svoboda spočívá v uvědomění si vlastní zodpovědnosti, která se ke každé volbě váže.

Ne vždy je proces zrání a vstup do dospělosti naplněn ideálně. V praxi často vidím případy, kdy jedinec, který nedokáže vnímat sám sebe a poslouchat svůj hlas, je v životě zmatený, své názory a svá rozhodnutí opírá o přesvědčení jiných, za vlastní vydává různé postoje a jen se diví, že mu v tom všem „nějak není dobře“, což bývá velmi často provázeno jak psychickými, tak tělesnými potížemi. Pro konkrétní příklady není třeba chodit daleko. Stačí nahlédnout do odborné literatury z oblasti psychopatologie nebo se zastavit v čekárnách lékařů či psychologů.³ Dle mého názoru nejsou případy nezdravého vývoje ojedinělé. V různé míře závažnosti se s nimi setkávám i ve své poradenské praxi, kde se společně s mladými dospělými pokoušíme hledat vodítka pro smysluplný a naplněný život. Je-li totiž život „prázdný“, začne jej jedinec zaplňovat něčím jiným, např. alkoholem, drogami. Domnívám se, bohužel, že ti, kdo vyhledají odbornou pomoc, tvoří jen nepatrnou část těch, kteří „povolávají hlas“⁴ ještě neslyší či jej ignorují.

² (osobní sdělení doc. Čálka – 13. 8. 2012)

³ Konkrétní kazuistiky odkazující buď k deviantnímu chování dospívajících, či psychickému onemocnění lze najít například u Jedličky (JEDLIČKA, 2004) nebo u Poněšického (PONĚŠICKÝ, 2004).

⁴ Viz -poznámka pod čarou č. 2

1 Dospívání

1.1 Vymezení období dospívání

Obdobím dospívání můžeme nazvat celé období mezi dětstvím a dospělostí. Toto období může být různě dlouhé. Například dle Vágnerové (2008) začíná dospívání někdy kolem 11. roku života a trvá přibližně 5 let. Toto období nazývá časnou adolescencí. Pozdní adolescence, která bezprostředně navazuje, trvá taktéž přibližně 5 let. Období dospívání končí tedy někdy kolem 20. roku života, v závislosti na individuálních rozdílech každého dospívajícího (VÁGNEROVÁ, 2008). Langmeier člení období dospívání na pubescenci, která odpovídá věku 11 až 15 let, a období adolescence, které je charakterizováno věkem 15 až 22 let (LANGMEIER, 2006). Pro označení poslední části dospívání budu používat termín pozdní adolescence.

„Adolescence neexistovala odjakživa a neexistuje v každé kultuře“ (ŘÍČAN, 2006, s. 192). I v naší společnosti je koncept adolescence jako specifického vývojového období tematizován poměrně nově. Dle Vágnerové se dospívání jako specifická vývojová fáze objevilo až v rámci civilizačních změn. Ačkoli autorka neuvádí, o které civilizační změny se jedná, domnívám se, že dospívání jako proces dostalo své místo v době, kdy došlo k opuštění rituálního přechodu z dětství do dospělosti. Pojetí dětství a dospívání tak, jak je známe dnes, má své kořeny zřejmě v novověku.

Protože dozrávání je ryze individuální záležitostí, existují rozdíly mezi jednotlivými adolescenty, kteří jsou například ve stejné věkové skupině. Není též výjimkou, že existuje určitá diskrepance⁵ mezi změnami somatickými, psychickými a sociálními (LANGMEIER, 2006). Vymezení dospívání podle ukazatelů biologické zralosti je o to složitější, čím zřetelnější je sekundární akcelerace, která znamená to, že v posledních sto letech se přinejmenším ve všech státech Evropy a USA uspíšil nástup dospívání, ale zrychlil se i celkový růst (LANGMEIER, 2006). Alan v této souvislosti hovoří o propasti mezi urychleným biologickým dospíváním a stagnací nebo opožděním psychického, morálního a sociálního dozrávání (ALAN, 1989).

⁵ Diskrepance je zde míněna jako nesoulad, rozdíl

1.2 Charakteristiky adolescence

Emoční labilita, která je charakteristická pro první část dospívání, tedy pubescenci, se v období pozdní adolescence uklidňuje a stabilizuje (LANGMEIER, 2006). O odeznívání náladovosti a vysoké lability hovoří také Macek a poukazuje též na postupnou diferenciaci citových zážitků v průběhu adolescence. Citové prožívání začíná nabývat jiných a pestřejších odstínů (MACEK, 1999). Adolescenti v průběhu celého období dospívání postupně začínají užívat jiné způsoby myšlení, než jaké jim byly vlastní v dětství.

Dle Piageta je možno charakterizovat adolescenci jakožto období užívání formálních logických operací (HILL, 2004), se kterými se pojí schopnost abstraktního či hypotetického uvažování. Ačkoli s přibývajícimi zkušenostmi se řešení problémů stává méně radikálním, nezřídka preferují i starší adolescenti zásadní a rychlá řešení, která představují jistotu a možnost vyhranit se. Ruku v ruce s vlastní zkušeností roste také víra v sebe sama, odhad vlastních schopností a dovedností se stává reálnějším. Budoucnost, která v tomto období začíná nabývat na významu, se stává zřetelnější i díky tomu, že cíle, které si v tomto období adolescenti dávají, jsou dosažitelnější (VÁGNEROVÁ, 2008).

Dle Macka je však velmi obtížné najít psychologická východiska, podle kterých by se s jistotou dalo určit, co ještě do období adolescence patří a co již ne. Zdůrazňuje význam pocitů typu: „...už nejsem dítě, a ještě nejsem dospělý“ nebo „toto chci prožít a poznat teď, až budu dospělý, bude to něco jiného“ (MACEK, 1999, s. 43). Přikláním se k názoru, že je velmi prospěšné nechat na aktérech samotných, tedy adolescentech, popisovat to, co pro ně je a co není důležité, co je v životě oslovuje. Tím, že se učí reflektovat své potřeby, pocity a názory, učí se ve světě orientovat a ruku v ruce s tím se učí, jak se s nároky každodenního života vyrovnávat.

Charakteristickým prvkem pozdní adolescence v oblasti fyziologické je dosažení pohlavní zralosti. Změny, které období zrání provázejí, zasahují do života adolescenta vlivem hormonálních pochodů na nervovou soustavu, ale také tím, že adolescent změny na svém těle pozoruje. Tělo a jeho vzhled se pro adolescenta stávají důležitou součástí identity. Adolescent se potřebuje líbit sobě i jiným. Péče o tělesno se tak stává nezbytnou součástí života. Adolescent také pozoruje to, že i okolí jej začíná vnímat jinak a jinak se k němu chovají ostatní dospělí

(LANGMEIER, 2006). Nezřídka lze právě u adolescentů pozorovat zvýšenou kontrolu nad tím, jak vypadají. Vedle úzkostné starosti o každé „deko navíc“ můžeme potkat i ty, kteří okázale dávají najevo, že je jim jedno, jak vypadají. Ze vztahu k vlastnímu tělu, které je neoddělitelnou součástí každého z nás, lze odvodit, jakou představu má jedinec o sobě, o ostatních, a jak mu na nich záleží. Domnívám se, že tím, co adolescent vypovídá o těle (nejen verbálně, ale i „tělem“), odhaluje to, co prožívá. Potřeba dát najevo vlastní identitu se tak nezřídka manifestuje i poměrně radikální úpravou zevnějšku, která často pramení z potřeby na sebe upozornit, dát najevo příslušnost k jisté subkultuře apod.

1.3 Vztah k sobě

Pro období adolescence je typická zvýšená sebereflexe, v rámci které se s rostoucími zkušenostmi stále více objevuje schopnost introspekce a sebehodnocení. Názory na vývoj sebepojetí, jako soubor znalostí o sobě a pocitů k sobě, se u různých autorů liší. Dříve prosazované teorie se přikláněly k tomu, že v období adolescence je sebepojetí nestabilní. Novější výzkumy nasvědčují spíše tomu, že sebepojetí se stabilizuje s tím, čím více a jakou měrou se adolescent zapojuje do regulace vlastního chování a prožívání (MACEK, 1999). Někteří autoři uvádějí, že dochází „*k emočnímu zklidnění a tím ke stabilizaci volní autoregulace*“ (VÁGNEROVÁ, 2008, s. 344). Ve svém důsledku to znamená, že adolescent již dokáže odložit sebevíc lákavý cíl, umí odložit momentální uspokojení, dokáže své chování zaměřit více na budoucnost. Někdy může docházet k asketickým projevům, čímž dospívající potvrzují schopnost ovládat sám sebe, což může být zdrojem zvyšující se sebeúcty (VÁGNEROVÁ, 2008).

V období adolescence vrcholí doba hledání a nalézání odpovědí na otázky „kdo jsem“, „kam směřuji“, „kam patřím“, „komu a čemu věřím“ či „v čem vidím smysl života“. Jinými slovy řečeno: adolescence je obdobím, v jehož rámci by měl být dovršen proces budování vlastní identity a to jak v osobnostní, tak sociální rovině. Je potřeba dodat, že k identitě patří také poznání vlastních schopností a kompetencí, které mohou být odpovědí na otázku „co dokáží“ (ŘÍČAN, 2006). Nejde však jen o „*získávání sociální zkušenosti a kompetence, ale zejména o otvírání možností být sám sebou*“ (ČÁLEK, 2005, s. 218). Přikláním se k názoru, že v období adolescence jde opravdu „jen“ o otevření možnosti být sám sebou. Pro

adolescenta je i samotné rozpoznávání vlastních možností dosti náročným úkolem. Teprve později, až se začne orientovat sám v sobě a v okolí, začne z daných možností svobodně volit. Jsem přesvědčená, že k prožitku „dovolit si být sám sebou“, potřebuje člověk nejen zkušenost, ale i jistou dávku odvahy.

1.4 Vztah k původní rodině

Během adolescence se odehrává i změna osobnosti, kterou může provázet snaha o změnu vlastního postavení v rodině - vztahu k rodičům, prarodičům i sourozencům. Adolescent se od rodiny začíná osamostatňovat, a tím dochází ke změnám v citových vazbách k rodičům. K nim bývají adolescenti kritičtí, ale dokáží je také ocenit.

Vágnerová uvádí, že v období dospívání si adolescenti nejvíce cení upřímnosti a spolehlivosti, naopak nejvíce jim vadí, když jsou rodiče podráždění, malicherní, nebo nedávají jasně najevo, co vlastně chtějí. Z vlastní praxe vím, že v průběhu dospívání jsou však takové úseky, kdy pro dospívajícího je úplně všechno, co si rodiče myslí, chtějí a říkají, špatné. Což i pro rodiče, kteří nemají jiné problémy, může znamenat značnou psychickou zátěž. S úbytkem psychických sil pak krizové situace řeší zkratově a tím „přilévají olej do ohně“.

Dospívající zpravidla nemají rádi narušování vlastní intimity, vymáhání důvěrností (VÁGNEROVÁ, 2008). Někteří rodiče se chlubí tím, jaký mají „báječný vztah“ se svým dítětem a že před sebou nemají žádné tajnosti a to ani v oblasti intimity. Osobně si myslím, že intimní sdělení patří uším kamaráda nebo kamarádky, není-li k dispozici, tak deníčku.

*„Chtít kamarádit se s vlastními dětmi
znamená podbízet se jim a zároveň je o něco šidit“
(ŘÍČAN, 2006, s. 307).*

Někdy naopak může docházet k tomu, že děti si nemají s rodiči jednoduše co říct, což vede k omezení sdílení zážitků a prožívání. Je nutné dodat, že pro adolescenty jsou rodiče stále ještě vzorem určitého způsobu života a jsou stále důležitým zdrojem pro sebehodnocení (MACEK, 1999).

V období dospívání mohou být vztahy v původní rodině zatíženy napětím, nedorozuměním a konflikty, což může pramenit z protikladných potřeb rodičů i jejich dětí. Rodiče mají tendenci uchovávat si svou autoritu a rozhodovací

pravomoci, kdežto dospívající usiluje o vymanění se z podřízené role (VÁGNEROVÁ, 2008). Svě jistě sehrávají i bouřlivé hormonální změny, které toto období provázejí. Co se morálky týče, je adolescent absolutista. *“Podle absolutních norem, podle nichž sám nedovede žít, soudí adolescent přísně společnost, především rodiče, samozřejmě i učitele i lékaře”* (ŘÍČAN, 2006, s. 211). Kritika způsobu života rodičů, která se v tomto období objevuje, pak není jen pouhým odmítáním, ale i vyjádřením určitého postoje k tomu, jaký způsob života by dospívající v budoucnosti chtěl žít. Díky tomu, že adolescent je citově zkušenější, vzdělanější a vážnější, jeho otázky i kritika bývají vytríbenější a konkrétnější (ŘÍČAN, 2006). V rámci původní rodiny se také mění vztah k sourozencům. Macek uvádí, že sourozenci mají důležitou roli v tom, že jsou jakýmsi prostředníkem mezi světem dětským a dospělým. Používá metaforu *„létajících dveří“* (MACEK, 1999, s. 71).

1.5 Vztahy k vrstevníkům

Důležitou roli hraje v období adolescence nejen rodina, ale také vztahy mimo rodinu, především vztahy s vrstevníky. Díky vrstevnické skupině a skupinové identitě se dospívající nezřídka pokouší nalézt identitu vlastní. Příslušnost ke skupině snižuje vlastní zodpovědnost a naopak zvyšuje pocity sebevědomí a sebejistoty (VÁGNEROVÁ, 2008).

Mezi vrstevníky je jedinec sám za sebe, bez přímé ochrany a podpory rodičů. Zde se otvírá možnost osvojení si schopnosti být sám sebou, čímž se nezřídka zahájí proces odpoutání se od původní rodiny (ČÁLEK, 2004). Generační příslušnost v období adolescence *„hraje zásadní úlohu při účtování s dětstvím“* (ČÁLEK, 2005, s. 218). Náležitost k vrstevnické skupině může představovat i určitý druh konformity (tato potřeba může později, směrem k dospělosti, klesat).

Ve vztahu k vrstevníkům jde zejména o získání vlastního statusu a vlastní hodnoty (MACEK, 1999). V adolescenci dochází často k tomu, že si jedinec volí příslušnost k určité subkultuře, nezřídka velmi vyhraněné vůči tzv. majoritní společnosti. U dětí, toužících po jistotě, řádu a síle, může jít o hnutí skinheads. Děti ultra konformních rodičů často *„revoltují“* příslušností k hnutí punk, free techno atp. Ukazuje se, že dospívající svou příslušností často jakoby nastavovali

zrcadlo životu, který vedou jejich rodiče.⁶

Ačkoli jsou vrstevnické vztahy velmi důležité, a to jak z hlediska společných aktivit, prožitků, zpětné vazby, tak se zřetelněji oddělují vztahy vrstevnické od těch specifitějších, kam patří přátelské a partnerské vztahy. Přátelský vztah má již jinou kvalitu, jedná se o vzájemné sdílení pocitů, názorů, zkušeností, ale také intimity, která jde ruku v ruce se zažívanou důvěrou v toho druhého. Přítel nese status výlučnosti, kterou nikdo jiný z vrstevnické skupiny nemá.

1.6 Partnerské vztahy

Adolescence je dobou, kdy se jedinec stává biologicky pohlavně zralým. Dle Vágnerové dochází v tomto období k prvnímu pohlavnímu styku (VÁGNEROVÁ, 2008). Předpokládám však, že čím dál častější jsou případy, kdy k prvnímu pohlavnímu styku dochází již v pubescenci. Langmeier uvádí, že jsou patrné rozdíly mezi dívkami a chlapci (LANGMEIER, 2006). Domnívám se však, že nejen rozdílnost pohlaví, ale taktéž rodinné zázemí, kultura rodiny, vztah jedince k sobě samému a množství dalších faktorů se podílí na tom, za jakých okolností, s kým a kdy k prvnímu pohlavnímu styku dojde.

Na významu a vážnosti nabývá partnerský vztah. Podle Katrňáka považují adolescenti za vážný takový vztah, který je podmíněn sexuální věrností a něžností, nikoli sexem⁷ (KATRŇÁK, 2010). Do popředí zájmu se dostává také budoucnost, ačkoli v tomto období není jedinec ještě schopen dohlédnout všech důsledků své

⁶ Tak můžeme chápat příslušníky hnutí punk v 80. letech ve Velké Británii jako revoltující vůči hyperkonzervativismu thatcherovského režimu, který podporovali jejich rodiče. Podobné zjištění předkládají i autoři rozsáhlého výzkumu subkultury EMO Balcar, Kuška a Trnka. Tzv. EMO Kids jakoby zvýšenou manifestní emotivitou reagovali na vyprázdněnou a emoční oploštělost rodičů, kteří se snaží udržet zdání šťastného života. Kuška uvádí: „*Emo se vymezuje nejen vůči komerčně a výkonově zaměřenému světu dospělých, ale i vůči dalším subkulturám dospívajících, které svou image zakládají na přezíravém nadhledu, popírání vlastních problémů, na představě, že za všech okolností je třeba být v pohodě a „happy“*“ (KRAMULOVÁ, 2011). Domnívám se, že k závěru tohoto výzkumu by se přihlásili i další dospívající, kteří se k této subkultuře nehlasí. Konečně, vymezit vůči světu dospělých by měl být pro adolescenta přirozený jev.

⁷ Výsledky výzkumu uvádějí, že pojetí vážného vztahu se mezi adolescenty a dospělými liší: ve věkové skupině do sedmnácti let (na rozdíl od skupiny 25-27 let) musí vážný vztah splňovat zejména sexuální věrnost a zapojení partnera do rodiny, což znamená zejména představení rodičům a účast na společných rodinných akcích.

volby (ČÁLEK, 2004). Málokterý partnerský vztah, navázaný již během období dospívání, přetrvává až do dospělosti. K dospívání jakoby spíše patřilo postupné hledání způsobu života, který jedinci vyhovuje, a to se týká také partnerských vztahů.

2 Přechodové období

V každé kultuře existují určité rituály, které jsou spojeny s přechodem z jedné životní fáze do druhé. Sem můžeme zařadit i v některých kulturách dosud praktikované iniciační rituály. Jsou jakýmsi potvrzením vstupu jedince do nové společnosti, nového společenství, potvrzením získání určité prestiže. Iniciační rituály mohou být pojímány jako struktura životních změn. Důležité je, že fyziologická zralost a společenské dospívání není chápáno jako jedno a totéž. Ačkoli existují kultury, kde se rituály týkající se fyziologické zralosti shodují s iniciačními rituály.

Iniciační rituály mají zpravidla v různých obměnách tři základní sekvence. Ta první je fáze odlučování. Jedinec se odloučí od starého a projde symbolickou smrtí. Druhá fáze je pomezí, jakési osamocení mezi starým a novým způsobem bytí. Poslední fází je přijetí, tj. začátek nového (VAN GENNEP, 1997).⁸ Sekvence rituálů nelze mechanicky aplikovat na proces dospívání, lze je však pojímat jako svého druhu metaforu vystihující proces přechodu z dětství do dospělosti. Člověk je nucen odloučit se od starého způsobu života a přijmout způsoby nové (abychom pak ve středním věku složitě objevovali, například během workshopů, své „vnitřní dítě“ apod. – něco, co jsme v předchozím životě důkladně pohřbili☺)). Převědeme-li si sekvence iniciačních rituálů do dnešní doby, trvá střední část (pomezí) u některých jedinců v přechodu do dospělosti několik let. Můžeme pozorovat, že „něco jako rituály“ se stále vyskytuje i v naší společnosti. Jsou to důležité životní události, které tvoří jakési milníky na časové ose života. Milníky týkající se přechodu do dospělosti můžeme nalézt nejen při předávání občanského nebo řidičského průkazu. Důležitým milníkem pro adolescenty je pouhé dosažení věku osmnácti let. Dosažením této věkové hranice se adolescent stává právně plnoletým. Dospívající je již za své jednání plně odpovědný, ale zároveň se mu

⁸ Faktem je, že naše euroamerická kultura tyto tranzitorní rituály postrádá.

otvírá svobodná volba v rozhodování. Je nutné dodat, že pouhým dosažením hranice 18ti let se ve většině případů způsob života nikterak závratně nezmění. Odhaduji, že pokusy v komunikaci s rodiči na téma: „jsem dospělá(ý), můžu si dělat, co chci.“, ve většině případů končí nezdarem. První pokusy o samostatné bydlení, resp. bydlení bez rodičů, první zaměstnanecký vztah, uzavřený sňatek, ukončení školy, odjezd z vlasti spojený již s výdělečnou činností patří ke stavebním kamenům „mostu“ mezi adolescencí a dospělostí.

Věková hranice pro možnost být studentem se všemi společenskými a ekonomickými výhodami je v naší společnosti 26 let. V této době by již každý dospělý měl být schopen zapojit se aktivně do společnosti a dokončit fakticky svůj proces separace.

Otázkou však zůstává, zda mladí dospělí tuto posunutou hranici vstupu do dospělosti berou jako nutnost ve vztahu ke studiu, či jako pohodlnost a oddálení náročného období. Je možné, že prodlužováním si statusu „adolescenta“ nepřivyknou v pravý čas na nároky a možnosti stadia následujícího a to jim může způsobit nemalé obavy z neúspěchu či zklamání.

Přechod z adolescence do dospělosti je u zdravého jedince sice zákonitý, nicméně ryze individuální proces a to jak z pohledu časové osy života, tak z hlediska míry dosažení samotné dospělosti. Je to jakési období na pomezí adolescence a dospělosti. Metaforicky řečeno visí jedinec jednou nohou v dospívání, kdežto druhou nohou už obšlapuje dospělost. Jelikož je tranzitorní období důležité a nezřídka problematické, začali se mu věnovat ve svých pracích i výzkumech různí autoři. Moratorium, ve smyslu jakéhosi zamrznutí, použil již Erikson.⁹ Pro mnohé může být vstup do dospělosti něčím definitivním a tím pádem i nežádoucím. Představa života plného starostí, povinností a odpovědnosti nemusí být pro mnohé vůbec lákavá. I proto přecházejí z jedné vysoké školy na druhou, protahují období přechodu, jak jen to jde. Této tendenci odpovídá postoj označený jako „*adolescenční psychosociální moratorium*“ (VÁGNEROVÁ, 2008, s. 325). Prodlužování vstupu do dospělosti může vnášet velkou nejistotu v sebe sama, ve svou schopnost v roli dospělého skutečně obstát.

⁹ „*Mysl adolescenta je v podstatě myslí ve stavu moratoria, psychosociálního stadia mezi dětstvím a dospělostí, mezi morálkou, již se dítě naučilo, a etikou, kterou má rozvíjet jako dospělý*“ (ERIKSON, 2002, s. 239).

Nezanedbatelným faktorem prodlužování vstupu do dospělosti může být také fakt, že i rodičům vyhovuje mít doma „dítě“, o které se mohou starat a jehož odchod pak záměrně brzdí. Uvědomit si manipulaci tohoto druhu chce již určitý nadhled a odvahu vymanit se. Svou roli zde též možná hraje otázka toho, k čemu jedinec směřuje, jako „modely“ fungování vidí kolem sebe, ve vlastní rodině. Pokud se mu dospělost jeví jako otrocké rutinní přežívání v koloběhu „práce u pásu, která člověka nebaví – návštěva pohostinství či pivo u televize v obýváku – spánek“, bez pocitu, že je možné vymanit se, žít lépe, měnit sám sebe či svět okolo, zažívat smysluplnost, pak zřejmě opravdu nemá kam spěchat.

Arnett zavedl pro popis období přechodu z adolescence do dospělosti pojem „*vynořující se dospělost - Emerging Adulthood*“ (LANGMEIER, 2006, s. 170). Přiklání se k názoru, že „vynořující se dospělost“ se může projevit jen tam, kde je mladým lidem umožněno prodloužené prozkoumávání a objevování nových rolí. V souvislosti s rodící se dospělostí uvádí Arnett ještě jeden termín - „semiautonomie“. Znamená, že mladí lidé o některých věcech rozhodují nezávisle a sami, kdežto v některých se musí podříditi vedení koleje, rodičům atp. (ARNETT, 2000). Otázka, která se v této souvislosti nabízí, je, zda může jedinec vůbec někdy rozhodovat nezávisle na svém okolí. Osobně se domnívám, že i každé svobodné rozhodnutí v sobě nese jakési přizpůsobení se. Tím, že člověk volí nějakou možnost, svobodně odmítá vždy možnost jinou a to s ohledem na dopady a důsledky.

V tranzitorním období se mladý dospělý může věnovat buď již pracovním povinnostem, což zvedá jeho míru odpovědnosti vůči nové roli a určité instituci, nebo se věnuje studiu, obvykle na vysoké škole, což s sebou nese již zmíněnou finanční a materiální závislost. Necitlivé zacházení s tímto tématem může být zdrojem neshod v rodině. Rodiče si mohou připadat jako ti, kteří jsou dobří jen k tomu, aby plnili finanční závazky. Adolescent se může cítit nucen finančním poutem k bezpodmínečné poslušnosti vůči rodičům.

Nese-li s sebou toto období nějaký úkol, pak zajisté můžeme mluvit o vyrovnání vztahu rodičů s vlastními dětmi. Jak potvrzují závěry výzkumů, které uvádí Lewittová, dochází v přechodném období k subjektivnímu zkvalitnění vztahů mladých dospělých k rodičům. Z některých výsledků je patrné, že existuje spojitost mezi kvalitou vztahu s rodiči a dosažením dospělosti (LEWITT, 2008). To může ve svém důsledku souviset s tím, že dochází k větší podpoře ze strany

rodičů.

Aby přechod do dospělosti proběhl pro všechny zúčastněné v přijatelné formě, je nutné akceptovat to, že odchod dětí z domova je jev přirozený a ve svých důsledcích pro všechny účastníky zdravý.

3 Dospělost

3.1 Vymezení období mladé dospělosti

Kdy začíná dospělost, nelze v naší společnosti jednoznačně určit. Neexistuje speciální mezník, nebo tzv. tranzitorní rituál,¹⁰ který by tento přerod určil. Ani na věkové hranici se autoři jednotlivých teorií jednohlasně neshodnou. Například Vágnerová uvádí, že mladá dospělost je obdobím mezi 20. a 40. rokem života. Langmeier člení dospělost do čtyř etap, z nichž časná dospělost náleží do rozmezí od 20ti do 25-30ti let. U Říčana začíná dospělost „zlatými dvacátými lety“, tedy obdobím mezi 20ti a 30ti lety; pro mladou dospělost se přiklání k období mezi 20ti a 25ti lety (ŘÍČAN, 2006). Havlíková (HAVLÍKOVÁ, 2010) váže přechod do dospělosti také ke třetí, spíše než ke druhé dekádě lidského života.

Jak uvádí Vágnerová (VÁGNEROVÁ, 2008), je dospělost vedle věkové hranice vymezena biologicky, tj. dosažením fyzické zralosti. Dosažení psychosociální hranice je značně individuální a zahrnuje vystávání témat manželství, sebepojetí, vztahů k jiným lidem i téma vlastní identity a zakládání rodiny. V oblasti sociálního aspektu dospělosti se ke slovu dostává ekonomická nezávislost (VÁGNEROVÁ, 2008). Říčan (ŘÍČAN, 2006) pokládá otázku, zda je možné určit za dospělého někoho podle počtu let nebo dosažením určitého stupně duševního vývoje. Domnívám se, že s ohledem na individuální zvláštnosti každého jednotlivce se nelze s velkou pravděpodobností přiklánět k nějakým obecným závěrům, které budou platit o všech lidech. Ačkoli lze zajisté vysledovat určité zákonitosti, vždy bychom měli mít na paměti, že každý člověk je bytost jedinečná.

3.2 Charakteristiky dospělosti

Dle Langmeiera je časná dospělost charakterizovaná „*upevněním identity*,”

¹⁰ Viz kapitola 2

identifikací se s rolí dospělého, produktivní orientací a upřesněním osobních cílů. Nezávislostí na rodičích, hledáním partnera, zakládáním vlastní rodiny (LANGMEIER, 2006, s. 169).

Zralost je jedním ze základních kritérií dosažení dospělosti. Langmeier charakterizuje (ve shodě s Englishem a Pearsonem) zralého člověka výčtem vlastností, mezi něž řadí:

- *Schopnost vykonat přiměřené množství práce každý den, aniž by byl nadměrně unaven a zároveň pociťuje užitečnost práce*
- *Je schopen dlouhodobých přátelství k několika blízkým přátelům*
- *Má dobrou sebedůvěru*
- *Jedná s lidmi s ohledem a bez předsudků*
- *Umí přijímat lásku a něhu; je schopen běžného sexuálního styku bez pocitů viny a bez zábran*
- *Zvyšuje zájem o blaho své i lidí ve svém okolí*
- *Má zájem o zlepšování svých životních podmínek*
- *Má umět změnit práci ve hru, odpočinek, četbu...*
- *Má se umět oprostít od nežádoucího napětí při výkonu denních povinností*
- *Má být spolehlivý, ochoten zlepšovat sám sebe*
- *Má mít zájem o předávání svých těžce získaných vědomostí mladším*
(LANGMEIER, 2006).

Říčan se též pokusil formulovat základní znaky dospělého člověka s tím, že si zároveň klade otázku, zda je vůbec možné tento výčet určit nebo zda stanovit jen „obecné principy“ (ŘÍČAN, 2006, s. 230). Mezi základní charakteristiky dospělého člověka řadí:

- *Výkon produktivní práce nebo příprava na vysokou školu*
- *Schopnost spolupráce*
- *Samostatné hospodaření*
- *Vyspělost v jednání k nadřízeným v práci či ve studiu*
- *Do budoucnosti má realistické plány*

- *Bydlí samostatně od rodičů*
- *Je schopen trávit volný čas sám, má však blízkého přítele*
- *Je schopen stykat se s příslušníky opačného pohlaví*
- *Cíleně zvyšuje svou orientaci ve svém životním prostředí*
- *Aktivně se zajímá o blaho rodiny a společenství vůbec.*

Ačkoli je výčet základních charakteristik velmi obsáhlý, patrně dojdeme k závěru, že některé z charakteristik se nemusejí naplnit a některé můžeme dokonce postrádat.

Dle Fromma je zralý člověk schopen vztahu k druhému, aniž by ztrácel svou identitu (DRAPELA, 2008). Vágnerová (VÁGNEROVÁ, 2006) zdůrazňuje pro období mladé dospělosti dosažení profesního uplatnění i emočního přijetí v partnerském vztahu. Rostoucí sociální prestiž je spojena s většími právy, ale též s nárůstem povinností. Jde však také zajisté o to, jak se mladý dospělý k povinnostem staví a jak je zvládá. Výstižnější je dle mého soudu názor Čálka, který říká, že v časně dospělosti dochází k přeladění, které odpovídá nárokům současnosti a nárokům, které jsou na mladého dospělého kladeny. Autor podotýká:

„Toto přeladění je motivováno řadou činitelů, ze kterých lze uvést alespoň tělesnou a sexuální zralost, tematizaci vlastní smrtelnosti, nároky a výzvy spolubytí, praktickou a intelektovou kompetenci, generační příslušnost atd.“ (ČÁLEK, 2005, s. 219).

Jsem přesvědčená, že vedle těchto činitelů má svůj význam i víra. Nikoli však víra ve smyslu náboženském, nýbrž víra ve smyslu důvěry v to, co se žije, v sebe sama.

3.3 Vztah k sobě

Období mladé dospělosti se můžeme pokusit charakterizovat tím, že osobnost mladého člověka označíme jako poměrně ustálenou, „v základu

hotovou“. To se projevuje tím, že dospělý člověk je již schopen přijmout značnou dávku zodpovědnosti a svobodné volby. Dospělý člověk se vykazuje také jistou dávkou sebejistoty, odhadem vlastních sil a kompetencí. Dokáže ovládat emoce a jednání a dokáže odložit vlastní uspokojení. V mladém dospělosti by mělo dojít k ustálení sebehodnocení na jakési střední hladině, tj. ani přehnané ani nízké. Vágnerová uvádí, že pro mnohé mladé dospělé může být vztah k vlastní dospělosti ambivalentní v souvislosti s nárůstem přiznaných práv, ale na druhé straně i povinností. Dilema je tedy v potřebě svobody na straně jedné a zátěže, kterou mohou přinášet nové role a to jak role profesní, partnerská, rodičovská, či pečovatelská ve smyslu péče např. o domácnost (VÁGNEROVÁ, 2008).

Pocit dospělosti je však subjektivní. Mnozí lidé říkají, že se poprvé cítili dospělí až v momentě, kdy se museli postarat o vlastní rodiče, nebo kdy si tito přišli pro jejich radu. Někteří lidé si připadají dospělí až v momentě, kdy jejich rodiče zemřou. Dle výše uvedených definic můžeme být označeni za dospělé v momentě, kdy jsme ekonomicky nezávislí, máme vztah, možná i děti, přiměřenou sebedůvěru, byt na hypotéku, platíme daně a k rodičům se chováme slušně. Přesto si můžeme poprvé připadat dospělí až v momentě, kdy se rozvedeme, byt prodáme a odejdeme žít do Rumunska či si přiznáme, že jsme například odlišné sexuální orientace - protože jde o první rozhodnutí v životě, které bylo čistě naše, učiněno na základě dávného vnitřního přání. A za toto rozhodnutí jsme též ochotni nést zodpovědnost. Tento lehce extrapolovaný exkurz měl za úkol pouze ukázat, že vymezení dospělosti za pomoci „atributů“ dospělosti může být problematické.

Jakou měrou si sami mladí dospělí připisují status dospělosti, můžeme odvozovat ze způsobu jejich života. V USA například sami sebe vnímají mladí dospělí jako dospělé v momentě, kdy se stanou soběstačnou osobou (ARNETT, J. J., 2000)¹¹.

3.4 Vztah k původní rodině

Celková změna osobnosti se projeví ve vztazích, k sobě, k ostatním lidem, k životu jako takovému. Dospělý člověk je připraven opustit svou původní rodinu.

¹¹ Dle Arnetta termín soběstačná osoba zahrnuje přijetí odpovědnosti za sebe sama, schopnost dělat nezávislá rozhodnutí a být finančně nezávislý.

Jeho vztahy k rodičům se stávají symetričtějšími a klidnějšími (VÁGNEROVÁ, 2008). I mince má dvě strany, stejně jako vztah k původní rodině. Připomeňme, že i rodiče svými postoji mohou tento vztah do značné míry ovlivňovat. Hrdlička uvádí, že pro rodiče je v období nastupující dospělosti jejich dětí nutné vyrovnat se se třemi základními faktory: musejí akceptovat odchod dětí z rodiny, vybudovat s nimi rovnoprávný vztah a přijmout do rodiny jejich nového partnera (HRDLIČKA, 2006). Není ojedinělé, když rodiče svým dětem předkládají výhody společného bydlení a tak je záměrně udržují po svém boku, někdy i pod svou kontrolou.¹²

Langmeier vztah k rodičům v období dospělosti charakterizuje tím, že zralý člověk je sice na rodičích nezávislý, uchovává si k nim však kladný vztah (LANGMEIER, 2006). Mladý dospělý, který studuje, však podmínku absolutní nezávislosti může dost těžko splnit. Odpověď na otázku, do jaké míry může ekonomická závislost ovlivňovat způsob života mladých dospělých, nabízí částečně Arnett (ARNETT, 2000), který uvádí, že výsledky výzkumů rodinných vztahů v USA potvrdily horší vztahy k rodičům v případech fyzické blízkosti, tedy společného bydlení. Zdá se tedy, že praktické osamostatnění, má s dospělým způsobem života co do činění.¹³

3.5 Vztah k ostatním

Vrstevnícká skupina pozbývá v dospělosti na svém významu.¹⁴ Dospělý člověk, který je si jistý sám sebou, hledá a vytváří přátelské a kamarádské vazby, které jsou důležité pro sdílení jak volnočasových, tak pracovních aktivit. Na významu však roste potřeba mít několik málo, nebo jen jednoho důvěrného přítele.¹⁵ Přátelské vztahy totiž nabízejí mimo jiné zprostředkovanou zkušenost.

¹² Matka klienta psychoterapeutické poradny, který se snaží řešit otázky týkající se jeho odstěhování, vždy říká: „*a kam bys chodil prosím Tě? Tady je volného místa, víš kolik to stojí? a Ty bys to platil ještě někde jinde.. co bychom tady s tátou pak dělali sami? Vždyť my jsme to stavěli pro Tebe..*“ (osobní sdělení klienta, květen 2012)

¹³ Překvapivě pak působí zjištění, že na přímou otázku po tom, co považují mladí dospělí za známky dospělosti, se bydliště dostalo na jedno z posledních míst (ARNETT, 2000).

¹⁴ Neznamená to, že by pro dospělého nebylo důležité být s vrstevníky. Znamená to, že sociální síť se co do kvantity zmenšuje a zvyšuje se naopak co do kvality.

¹⁵ Ukazuje se, že přátele na celý život si člověk nachází většinou v období docházky na základní či

Vedle přátel jako takových se v této době objevuje vztah nový, a to spolupracovnícký nebo profesní, který souvisí s nástupem do zaměstnání. Zralý dospělý se ve vztahu k ostatním rozhoduje svobodně sám za sebe. To ovšem neznamená, že potřeby a možnosti druhých ignoruje. Naopak. Svobodné rozhodování sebou nese také přijetí zodpovědnosti za volbu, která „se řídí svědomím vůči možnosti být sám sebou při spolubytí s druhými lidmi v jednom společném světě“ (ČÁLEK, 2005, s. 129). Člověk může být svobodně sám sebou s tím, že tuto možnost uznává i druhým lidem.

3.6 Partnerské vztahy

K charakteristikám mladé dospělosti se váže schopnost navázání a udržení trvalého a vážného vztahu. Vážný vztah pro mladé dospělé znamená mimo jiné společné bydlení, společné plány do budoucna, zapojení se do rodiny partnera, společné kamarády a známé, sexuální věrnost. Bez zajímavosti není fakt, že důvod, proč partnerský vztah neoznačit za vážný, je u adolescentů i mladých dospělých nenaplněná podmínka společného bydlení (KATRŇÁK, 2010). Vedle možnosti společně bydlet nebo vést společnou domácnost, má u některých jedinců na utváření pojetí „vážného vztahu“ také úvaha o vstupu do manželství.¹⁶

Ačkoli hledání vlastní identity je charakteristické pro období adolescence, otázky týkající se tohoto tématu se objevují i v dalších vývojových stádiích. Problémy se ukazují i na straně intimity. Mnozí mladí lidé se nechtějí vázat, jakoby si chtěli užívat svobody. Možné také je, že se bojí spojení s identitou jinou, neboť si právě tou svou ještě nejsou jistí. I to může pramenit z uměle prodlužovaného prožívání fáze adolescence.

4 Širší kontexty způsobu života mladých dospělých

4.1 Domov

Součástí života nejen adolescentů a mladých dospělých je domov. Je to

střední školu.

¹⁶ Mladá žena se rozhodla ukončit nevyhovující vztah po 6ti letech známosti až v momentě, kdy se s přítelem začali bavit o svatbě. Jak sama říká, uvědomila si najednou vážnost celé situace. Už to nebylo „jen chození“(LENKA, 27 let, osobní sdělení).

místo, z kterého vystupují do života. Je to prostor, který je do života formuje, který pomáhá rozumět všemu, s čím se v životě setkávají. Na utváření představy a vnímání domova jako takového mají atmosféra a vztahy v rodině bezesporu význačný vliv. Domov však v této souvislosti není jen adresou či konkrétním geografickým místem na mapě. Domov představuje určitou obeznámenost se světem, porozumění vztahu k sobě a k lidem. „*Domov je místo, kde se odehrává vztah k našim blízkým.*“ (ČÁLEK, 2009) Tím pádem je domov stále přítomný. Znamená to, že i když je jedinec ve škole, na koleji, v práci, ví, kde je jeho domov. Vztah k blízkým se nemění s geografickou vzdáleností. To, jak mladý dospělý vnímá domov, otvírá cestu k vnímání ciziny, tedy toho, co domov není. Domov je místo, kterému rozumíme. Je jakousi základnou, ze které člověk rozumí okolnímu světu. S trochou nadsázky by se dospělost dala nazvat cizinou. Díky tomu jak je doma, může porozumět tomu, co doma není. Přejdem do dospělosti dochází také ke změně toho, kde, kdo a co je pro mladého dospělého doma. Doma už není nutně v původní rodině, ale tam, kde může být sám sebou, u sebe, sám za sebe.

4.2 Původní a nová rodina

Rodina, vztahy, kterými je tvořena, patří bezesporu k vnímání domova. V období dospívání a přechodu do dospělosti se vedle původní rodiny objevuje jako téma rodina nová. Už jen ten fakt, že o své vlastní budoucí rodině začínají rozmýšlet nebo plánovat, má za následek, že do jejich života nová rodina vstupuje. Pro vznik rodiny je důležitý partnerský vztah, jehož kvalita ovlivňuje kvalitu vznikající rodiny. (BERÁNKOVÁ, 2006)¹⁷.

V období adolescence představuje rodina vedle vrstevnické skupiny důležitý orientační bod v otázce hodnot, zároveň je ekonomickým zdrojem a důležitým útočištěm. V rodinách, kde se nachází dospívající, jsou obvyklé sváry a třenice. Mladí kritizují své rodiče a ke svému vývoji potřebují jejich protiargumenty, názory, aby si ty svoje mohli třídit a rovnat. Jsou-li dospívající se svými názory brání vážně, jako osoby, které mají již svou zkušenost, vycvičený

¹⁷ Ačkoli autorka se vznikem rodiny výlučně spojuje narození dítěte, přikláním se k názoru, že narození lze pro tento případ nahradit i termíny osvojení, adopce apod. Tedy zařazení dítěte do svého života se závazkem starat se o něj, vychovávat jej apod.

intelekt, spoustu nových informací, nedochází k tomu, že tyto třenice rodinu energeticky vyčerpají. Dobré vztahy rodičů s dětmi mají i do budoucna svůj význam a to zejména ve stáří rodičů. Podporuje-li se atmosféra vzájemného porozumění a akceptace druhého, dá se předpokládat, že rodina bude fungovat i v těžších chvílích, např. v období nemoci nebo umírání starší generace. Je potřeba pěstovat vzájemnou úctu a lásku, které se pak jako nosný pilíř v těžkých chvílích osvědčí. Mnohdy tyto kvality v rodinách chybí a podle toho pak také vypadá starost o rodiče v pozdějším věku. Leckdy starost sklouzne jen na to, co se musí, a někdy, bohužel, ani to ne, a starý rodič je odkázán na anonymní státní péči.

V normálních případech tyto třenice napomáhají k emancipaci jedince, která je pak dokončena separací. U studentů, kteří jsou na svých původních rodinách existenčně závislí, dochází k faktické separaci mnohem později. Mladí jaksi „uvíznou“ v období adolescence a i to pro ně může být zdrojem subjektivního pocitu nesvobody. Sobotková v souvislosti s osamostatňováním se od původní rodiny používá termín „*vývojový stres*“ (SOBOTKOVÁ, 2001, s. 31).

Život s dospívajícím má i své kladné stránky. Rodičům se vrací „*jejich mláďa*“ (ŘÍČAN, 2006, s. 306), identifikují se s nimi, vidí se v nich. Proto i u rodičů je nutné myslet na separaci a přestřižení pomyslné pupeční šňůry.

U vysokoškolských studentů dochází k tomu, že se rozvírá rozpor mezi biologickou a sociální zralostí. Na jedné straně jsou již dospělí, očekává se od nich, že již budou zodpovědní, vstřícní, nekonfliktní, budou ovládat vlastní chování a emoce. Na druhé straně jsou ze strany rodiny kontrolováni a to jak v oblasti financí, tak v oblasti volného času, přátel, trávení společných chvil s partnerem, v oblasti intimity. To vše samozřejmě může vést ke konfliktům a k jiné kvalitě vzájemně prožívaných vztahů. Za zmínku stojí také fakt, že odpovídající uplatnění se na trhu práce je pro vysokoškoláka stále těžší. V takovém případě, se ke slovu jaksi přirozeně dostává původní rodina, která sice mladého nezaměstnaného podporuje, nicméně jeho faktický start do života se tímto opět oddaluje.

4.3 Změny ve společnosti posledních dvaceti let ve vztahu k životnímu stylu mladých dospělých

Během předchozích dvaceti let prošla česká společnost markantními

změnami. Komplexní nástin těchto změn dalece přesahuje možnosti této práce, pokusím se tedy poukázat pouze na některé vybrané změny životního stylu mladých dospělých.

V posledních dvaceti letech je v životě mladých lidí v Česku markantní určitý příklon k pozdější věkové hranici pro uzavírání manželství i narození prvního dítěte.¹⁸ Ve srovnání s předchozí generací si mladí dospělí budují například domov později, více mladých lidí déle studuje.¹⁹ Samozřejmostí se stává vysokoškolské studium a není výjimkou, že mladý člověk studuje vysoké školy dvě, někdy i tři. Po dobu studia v mnoha případech zůstávají mladí dospělí bydlet v původní rodině, u rodičů, kde nacházejí jak materiální, tak finanční zabezpečení.

Někteří autoři se přiklání k tomu, že v současné době se období adolescence v ČR prodlužuje. Souvislost lze hledat v tom, že v posledních letech dochází v naší společnosti k tomu, že hranice pohlavního a tělesného zrání se neustále posouvá směrem k nižšímu věku. Nicméně požadavky na vzdělání, schopnost vyrovnávat se zátěží, připravenost na budoucí povolání a na schopnost pružně reagovat na nároky společnosti jsou naopak čím dál tím vyšší. Vstup do dospělého světa se tak zákonitě posouvá k pozdější věkové hranici, prodlužuje se zralost sociální. Zároveň však existuje společenský předpoklad, že se mladí již budou chovat „dospěle“. Otázkou je, zda je možné, aby si v roli studenta osvojili požadavky ostatních dospělých rolí. Domnívám se, že samotná zkušenost je v těchto otázkách nezastupitelná a nesdělitelná. Ti, kteří opouštějí školu ve vyšším věku, jsou tak déle závislí na svých rodičích, a na rozdíl od svých pracujících vrstevníků, neměli po dobu studia tolik možností etablovat se na trhu práce a s tím spojenou možnost pořízení vlastního bydlení. Na založení rodiny zbývá také díky studiu méně času a partnera si pracující mladí dospělí mohou vybírat v různorodějším prostředí (KATRŇÁK, 2010).

Někteří autoři se přiklánějí k názoru, že i výběr partnera naráží na počátek

¹⁸ V roce 1990 byl průměrný věk ženicha 24let, průměrný věk nevěsty 21,4 let; v roce 2010 byl průměrný věk ženicha 32,2 a nevěsty 29,4 let; průměrný věk matky při narození prvního dítěte v roce 1990 byl 22,5 roku, v roce 2010 27,6. (Český statistický úřad, 2012). K podobným výsledkům dochází i Chaloupková (CHALOUPKOVÁ, 2010)

¹⁹ Obyvatelstvo v ČR podle dosaženého vzdělání: Vysokoškolsky vzdělaní občané tvořili v roce 1991 – 7,2% populace, v roce 2011 již 12,4% populace obyvatel v ČR. (Český statistický úřad, 2012).

ekonomické aktivity, neboť lze lépe předpokládat budoucí vlastnosti, které se ekonomického zajištění týkají (MOŽNÝ, 2006). Svou roli, dle mého názoru, sehrává také fakt, že obraz úspěšného člověka je médií v naší společnosti vázán na bohatství, krásu, dostatečný kariérní úspěch. Nelze se divit, že takové prostředí ovlivňuje i rodičí se hodnotový žebříček adolescentů nebo i mladých dospělých.

Obrovská změna se po tzv. sametové revoluci odehrála v souvislosti s otevřením hranic. Mladí lidé mohou cestovat, studovat i pracovat v zahraničí, mají možnosti, o kterých se generaci jejich rodičů ani nesnilo. Na druhou stranu tyto možnosti sebou nesou také nutnost volby, rozhodování, které však nemusí působit tak jednoznačně pozitivně. Život ve svobodě není jednoduchý. Mladá studentka psychologie k tomu dodává:

„Máme domov ve sjednocené Evropě. To je naprostá pravda, ale o co to pro člověka vyrůstajícího v ní je jiné? Máme více informací, máme tudíž i srovnání. A více informací klade nároky na schopnost se v nich vyznat. V době před 20ti lety končil svět Slovenskem a Východním Německem. Nebyly možnosti, tudíž nebyla ani dilemata, kam se vydat nebo co podniknout. Jak moc ale ulehčuje současnému mladému dospělému život to, že si může vybrat? Náš život má tolik možností, že se v nich až topíme. Srovnáváme se všemi těmi odvážlivci, kteří se vydali do Indie, Holandska či Londýna. A trápí nás, když to sami nedokážeme“²⁰

4.4 Ekonomická závislost

Ekonomická závislost mladých dospělých je v kontextu této práce definována jako neschopnost obstarat si vlastními silami dostatečné množství finančních prostředků na zajištění praktických stránek života - bydlení, stravy, oblečení, kultury, dopravy apod. Do ekonomické závislosti řadíme nejen finanční, ale i praktické zajišťování tj. nákupy, vaření, žehlení, starosti o domácnost, schopnost vyřizování různých záležitostí na úřadech apod. Ekonomicky závislí mladí dospělí nemají vlastní domácnost a bydlí s rodiči ve společné domácnosti. Ekonomická závislost znamená také ochotu rodičů tuto službu dětem poskytovat.

Ve vztahu mezi rodiči a dětmi může působit závazek tohoto typu jednak jako vztahový limit, nebo naopak jako umělé pouto. Protipól ekonomické

²⁰ Osobní sdělení studentky Aleny – 23.4.2012

závislosti představuje ekonomická samostatnost, která patří mezi znaky dospělého způsobu života. Ekonomickou samostatnost lze chápat tedy jako samostatné bydlení (patří sem i podnájem, společný byt s kamarády), schopnost starat se vlastními silami o provozuschopnost domácnosti a schopnost obstarat si nezbytné množství finančních prostředků pro praktický život.

Studujícím mladým dospělým zpravidla chybí nutná dávka ekonomických prostředků potřebná pro osamostatnění se. Zdá se, že neustálý tlak na rozvoj individuality, na dlouhodobou, specializovanou a mnohavrstevnou přípravu vede k tomu, že nemají čas ani prostor, aby se o sebe po materiální stránce postarali. Na druhé straně je nutné dodat, že pro mnohé dospělé studenty je tento typ ekonomického zajištění pohodlný a i v dospělém věku „si studují“ a využívají tzv. „mama hotel“. Zde mají plný servis, nemusejí se vlastně o nic starat a tato pozitiva mohou převážit občasný zásah rodičů do jejich soukromí. Výsledky nedávné studie, která se sice týkala středoškoláků, ukazují, že zaopatřovací úsilí rodičů může působit i jako brzda přechodu do dospělosti (HAVLÍKOVÁ, 2010).

Na otázku po tom, nakolik ekonomická samostatnost podporuje vstup do samotné dospělosti a dospělý život se pokusíme nalézt alespoň částečnou odpověď v praktické části této práce.

Praktická část

5 Metodologie

5.1 Cíl

Cílem výzkumné sondy je nahlédnout, zda a jaký existuje vztah mezi způsobem života mladých dospělých a ekonomickou ne/závislostí na rodičích. Způsob života je pro účely této práce popisován pomocí sledovaných aspektů: hlavní náplň života, způsob rozvrhování času, trávení volného času, řešení otázky bydlení, finance, sebeprezentace, vztah k sobě i ostatním, partnerství, intimita. S ohledem na jedinečnost každého člověka je možno vymezit způsob života i volněji - je tím, čím jedinec „žije“, co se v jeho životě jeví jako podstatné a významné, co ho oslovuje. Ekonomická ne/závislost, která s tématem práce souvisí, je vymezená v kapitole 7 této práce.

5.2 Výzkumné otázky

Výzkumná sonda by měla poodhalit odpovědi na následující otázky:

1. Liší se způsob života mladých dospělých v závislosti na tom, zda jsou či nejsou ekonomicky závislí na rodičích?
2. Má ekonomická závislost na rodičích nějaký vliv na „vstup do dospělosti“?

5.3 Vzorek respondentů

Rozhovory byly prováděny se dvěma skupinami mladých dospělých ve věku 24-26 let (věk byl vzhledem k tématu práce jedním z hlavních kritérií výběru). Celkový počet respondentů je osm, čtyři respondenti jsou ekonomicky závislí na rodičích a čtyři ekonomicky nezávislí. Výběr respondentů byl prováděn formou snowball sample (HENDL, 2008). Pro získání respondentů jsem oslovila svou dceru, která je ve věku mé cílové skupiny. Oslovila svou kamarádku a ta své další kamarádky a kamarády. Vycházela jsem z výhod, které poskytuje síť sociálních kontaktů.

Druhým kritériem výběru byla ekonomická ne/závislost na rodičích. Skupinu respondentů ekonomicky závislých na rodičích představují ve výzkumné sondě pouze studenti vysokých škol (jiné respondenty ekonomicky závislé na rodičích se

mi nepodařilo získat). Zajímavým zjištěním bylo, že do studie se nepřihlásil²¹ nikdo, kdo by splňoval kritérium věku, ekonomické závislosti a zároveň nestudoval. V každé skupině bylo stejné zastoupení žen a mužů.

Ostatní možná rozlišovací kritéria jsem pro účely této práce nebrala jako podstatná. Respondenti jsou v prepisech rozhovorů v příloze kvůli anonymitě označováni jen křestním jménem. Pro zpracování údajů jsem jednotlivce pak označila písmeny S – student, ekonomicky závislý, P – pracující, ekonomicky nezávislý, resp. samostatný. Krátká charakteristika, týkající se studia či zaměstnání, je uvedena v záhlaví každého rozhovoru, které jsou zařazeny jako přílohy č. 1 až 8.

V následujícím textu budu používat očíslovaná označení dle schématu:

P1 = Eva, 24 let

P2 = Roman, 24 let

P3 = Radka, 26 let

P4 = Jiří, 25 let

S1 = Silvie, 24 let

S2 = Jana, 24 let

S3 = Vítek, 24 let

S4 = Mírek, 26 let

6 Použité metody výzkumu

Výzkum byl prováděn formou polostrukturovaného rozhovoru. Tuto formu jsem volila záměrně s tím, že jsem se mohla lépe zorientovat v samotném životě respondenta a dostat se do větší hloubky. Předpokládala jsem, že tímto způsobem bude možné získat širší penzum informací než například dotazníkem. Při rozhovoru lze lépe odkrýt a porozumět významům, které jsou na pozadí sdělovaných informací (DISMAN, 1993). Jsem přesvědčena o tom, že rozhovorem lze vždy lépe zachytit každodennost a to včetně problematických momentů v životě člověka. Za nejdůležitější ale pokládám možnost zachycení významu, který svému životu v jeho každodennosti a jednotlivým událostem člověk dává. Během polostrukturovaného rozhovoru se tazatel může volně doptat na pohledy a názory, které se objeví. Této možnosti jsem hojně využívala. Struktura, o kterou jsem se při každém rozhovoru opírala, sestávala z těchto oblastí mého zájmu:

²¹ tento fakt může pravděpodobně souviset s tím, že v okruhu známých mé dcery se v daný okamžik nikdo takový nenalézal, nebo nebyl ochoten o svém životě mluvit.

- Hlavní náplň současného života
- Volný čas
- Bydlení
- Finance
- Sebe prezentace
- Původní rodina
- Partnerství, intimita

Otázky, které jsem pokládala, byly ve většině případů nepřímé a otevřené, což znamená, že jsem se spíše doptávala na to, jakým způsobem to či ono téma respondent prožívá, co pro něj znamená apod. Ačkoliv jsem se vždy držela základní linky rozhovoru, kladla jsem důraz zejména na to, být s dotyčným stále v kontaktu a reagovat autenticky na to, k čemu jsme se během rozhovoru dostali.

6.1 Průběh rozhovorů

S každým respondentem jsem se nejprve spojila telefonicky nebo mailem, stručně představila průzkum, časovou náročnost a dohodla jsem místo setkání. Přitom jsem dbala na to, aby místo setkání bylo pro dotazovaného příjemné. Žádného z respondentů jsem nepřemlouvala, všichni se účastnili dobrovolně. Jsem přesvědčená, že motivem byla dobrá vůle vyhovět a být nápomocen a zároveň i jakási zvědavost. Již při prvním kontaktu byli všichni vedle dobrovolné účasti seznámeni s tím, že odměna za účast je můj srdečný dík. Někteří z respondentů mě požádali, zda by mohli nahlédnout hotovou práci, což jsem přislíbila. Samotnou schůzku jsem vždy zahájila neformálně, krátce jsme si s každým popovídali, aby atmosféra byla co nejpříjemnější a nejpřirozenější. Vysvětlila jsem respondentům, proč je jejich účast důležitá, co bude následovat, jak zhruba bude rozhovor probíhat, jak dlouho bude trvat. Sdělila jsem také několik základních informací o sobě a nechala prostor pro případné doplňkové dotazy.

Požádala jsem o souhlas s provedením rozhovoru včetně nahrávky na diktafon. Respondenti byli taktéž ujištěni, že rozhovor mohou kdykoli ukončit bez udání důvodu. Vzor informovaného souhlasu, který byl respondentům předložen, je uveden v příloze č. 9. Všichni účastníci jej podepsali, originály jsou založeny.

Závěr rozhovoru byl vždy opět neformální. Kromě poděkování za čas a upřímnost

proběhlo většinou několik vět či dotazů v přátelské atmosféře. Celý rozhovor včetně neformálního úvodu a závěru byl veden dle etických pravidel psychologického výzkumu (MIOVSKÝ, 2006) a trval od 30ti do 60ti minut. Délka rozhovoru byla dána zejména ochotou respondenta mluvit o osobních otázkách a také bohatostí způsobu vyjadřování.

6.2 Zpracování dat a jejich analýza

Rozhovor byl nahráván na záznamník a poté přepsán do textové podoby. Při přepisu byla použita technika redukce prvního řádu, což znamená, že rozhovory byly přepisovány detailně, nicméně některé pasáže rozhovoru, jako například pomocná slova, nebo slova a věty tvořící tzv. slovní vatu, nebo části nedokončených vět, byly vynechány (MIOVSKÝ, 2006). Uvědomuji si, že již samotný záznam rozhovorů je určitou redukcí. Z celého setkání v dialogu zbyde audiozáznam a ten je pak stroze přepsán. Ivo Čermák k tomu podotýká:

„Když je dílčí příběh nahrán a přepsán, dostaneme text, který je zmrazený, metaforicky bychom mohli říci, že jsme získali fotografii dynamicky se měnící identity. Dále příběh čteme jako text a interpretujeme jej jako statický produkt, jako kdybychom interpretovali vnitřní, tj. existující identitu, která je ve skutečnosti neustále v pohybu.“
(ČERMÁK, 2002, s. 13)

Při přepisu rozhovoru se vždy dopouštíme určité interpretace a tím redukce. Na základě zvukového záznamu není možné postihnout všechny důležité významy, které se například dají vyčíst z nonverbální komunikace. Přesto jsem přesvědčená, že to nejdůležitější se díky dotazování do záznamu dostalo. Přepsané rozhovory jsem vytiskla a provedla samotný rozbor. Analýzou jednotlivých rozhovorů (systém papír, tužka, značení témat) jsem se snažila zachytit ty nejpodstatnější významy a témata, které se v každé skupině (P i S) objevila jako charakteristická. Jako hlavní skupinu jsem zvolila skupinu pracujících, u kterých jsem ve způsobu jejich života hledala hlavní témata. Ta jsem pak porovnávala s tématy, která se objevovala u skupiny studentů. K tématům jsem přiřazovala citace a parafráze z jednotlivých rozhovorů, které jsem vždy označila podle respondenta a jemu

přidělené značky (viz oddíl 2.1.3).

6.3 Limity výzkumu, předporozumění problematice

Prvním limitem výzkumu je výzkumník sám. Ačkoli jsem se snažila přistupovat ke všem respondentům neutrálně, jsem si vědoma, že jako člověk jsem ovlivňována vlastními postoji, zkušenostmi a emocemi. Svě mohl sehrát i ten fakt, že sama jsem matkou dcery, která je v období mladé dospělosti a proto mě některá témata mohla oslovovat víc do hloubky a v jejich stínu jsem mohla přehlédnout významy jiné, rovněž důležité. Jsem téměř v každodenním styku s lidmi, kteří jsou zařaditelní do mé cílové skupiny. Uvědomuji si, že již volba tématu byla tímto faktem ovlivněna. Nezanedbatelným faktem je i to, že o problematice dospívání a vstupu do dospělosti jsem hodně přečetla. Tím vším jsem si udělala matnou představu o tom, že ekonomická nezávislost vede i k větší zodpovědnosti, samostatnosti, svobodě.

Na druhou stranu jsem si uvědomovala, že témata, která se objevila, mi byla blízká, známá a já jsem se v dialogu lépe orientovala a mohla jsem se doptávat na hlubší souvislosti a významy. Nebyla jsem odkázána jen na prosté sdělení a jeho záznam. Předpokládám, že sebereflexe, se kterou jsem zvyklá pracovat ze své poradenské praxe, mi pomohla zůstat nestrannou a otevřenou. To se ostatně prokázalo i při přepisu rozhovorů. Dalším limitem mohlo být prostředí, kde rozhovory probíhaly. Ačkoli si respondent vždy mohl vybrat, kde bude rozhovor probíhat, jsem si vědoma toho, že cizí prostředí (ve většině případů rozhovor probíhal v mé pracovně) může určitým způsobem svazovat. Na druhou stranu je na místě dodat, že při přepisu se tento limit neprokázal jako podstatný.

Respondenti byli známí nebo kamarádi mé dcery a tím pádem ani já, coby tazatel, jsem pro ně nebyla zcela neutrální osobou, což mohlo svou roli sehrát také.

7 Analýza rozhovorů

Na základě analýzy rozhovorů se ukázala jako nosná následující témata: práce, partnerství, děti, finanční a materiální samostatnost, možnost svobodného rozhodování. Zmíněná témata se objevovala ve všech rozhovorech a zároveň je každá skupina pojímala jinak. V rámci rozhovorů se ukázala skutečnost, že přechod z adolescence do dospělosti není skoková záležitost. Ukazuje se, že jde o

jakési směřování k cílovému stavu. Podmínkou pro dospělý způsob života je také již zmíněná samostatnost, schopnost svobodné a odpovědné volby, která na sebe váže jisté sociální kompetence a zdatnost.

7.1 Práce

Práce vyplňuje mladým dospělým značnou část života. Z rozhovorů je patrné, že práce pro mladé pracující není jen prostředkem pro získání potřebných financí, nýbrž ji pojmají i jako smysluplnou náplň života a prostor pro seberealizaci (P2: „...*ted' je to příjemný, ..., ubylo tý nezáživný práce pro mě.*“ P3: „...*práce baví, moc, to jsem moc spokojená*“).

Není-li práce uspokojivá, vnímají tento stav jako značný nedostatek v oblasti seberealizace (P1: „*v práci je to hrozný... ta práce by mě bavila....ale zákazníků je málo.*“ P4: „...*problém nastal, když jsem začal dělat toho vedoucího....první měsíc jsem byl nešťastnej, nebylo toho tolik...ted' už se to zlepšilo, baví mě to*“).

Ukazuje se, že množství vydělaných peněz nebo kariérní postup bez přítomnosti osobního naplnění k pocitu spokojenosti nestačí. Přípravu na to, aby dospělý dělal to, co jej naplňuje, můžeme vysledovat u některých již v období přípravy na zaměstnání, tj. v období studia. (P4: „...*jsem tu přípravu dělal cíleně...nejdřív učňák, pak maturitu...kluci co mají čtyřletej obor, tyhle výhody nemají, dělají všechno možný, jen ne v oboru....*“ S2: „...*ted' bych chtěla i nějakou praxi získat, mě hodně baví Němčina, tak abych uplatnila tu Němčinu*“).

U studujících respondentů se téma práce objevilo v souvislosti s brigádami (S1: „...*byla jsem v Řecku, na to jsem si sama vydělala,.. jsem byla celé léto na přehradě na stánku.*“ S2: „...*rodiče mi dávají na bydlení a dopravu, zbytek si musím platit sama, takže mám různé brigády.*“) Určitá zodpovědnost k budoucnosti se však objevuje v odpovědném přístupu ke studiu. (S2: „...*škola je priorita, takže nechci do práce místo školy...*“) Téma vzdělání a škola zaznělo jako hlavní náplň u všech studujících. Ani v jednom z případů však nedošlo ke zmínce o kvalitě studia, naplnění z procesu studování, nebo získávání informací pro další uplatnění ať v pozitivním či negativním smyslu.

Práce má pro dospělého člověka svůj význam. V některých případech se ukazuje, že práce je natolik významná, že zabírá velkou část časoprostoru, někdy na úkor volného času určeného k odpočinku. (P2: „...*když není nálada, tak mi*

práce zabírá tak 8 hodin, když je nálada, tak i 14-16 hodin...když nejsou v práci zajímavý věci, tak se ani nechce, ale teď je toho hodně zajímavého.“) Další motivy respondenta P2 vykonávat práci v rozsahu 14-16 hodin denně nebylo možné v rámci jednoho rozhovoru rozkrýt. V hypotetické rovině se mimo jiné můžeme domnívat, že proces dospívání v oblasti zodpovědného přístupu k sobě samému v tomto případě ještě nedosáhl svého horizontu. Potvrdila by se tím však myšlenka kontinuálního procesu dozrávání.

7.2 Materiální a finanční nezávislost

Všichni pracující mladí dospělí, kteří se mapující studie zúčastnili, si vydělávají dostatečné množství peněz, jenž jim umožňuje být na rodičích finančně nezávislí. Všichni také žijí již ve svých vlastních domácnostech. Naproti tomu studující mladí dospělí bydlí s rodiči ve společné domácnosti a jsou buď zcela, nebo alespoň částečně na rodičích finančně závislí.

U pracujících dospělých se téma finanční a materiální samostatnosti objevilo jaksí pod čarou při řešení praktických životních potřeb. Pracující mladí dospělí finanční stránku života řeší s ohledem na to, kolik peněz si vydělají, na co mají. Finanční podpora rodičů má ráz půjčky s jasnými pravidly. (P1: *„...přítelova maminka nám půjčila na auto, abychom si nemuseli brát půjčku od banky a splácíme to jí..“*). Z rozhovoru je však patrná svoboda, která se právě k tématu financí váže. P1 by pořízení auta mohla řešit půjčkou od banky, která je pro ni také dosažitelná. Ekonomická výhodnost půjčky v rodině rozhodla pro tuto volbu, která však k ničemu nezavazuje.

U ostatních pracujících se ekonomická samostatnost projevila spíše v oblasti rozvrhování různých aktivit, které se na finance váží. Ať už se jednalo o volnočasové aktivity, koníčky nebo plánování dovolené, volili podle toho, co chtějí, ale také jestli na to mají. (P3: *„...no teď budeme mít ty líbánky, tak chceme do Bulharska...moře nás baví“*). (P4: *„já se snažil nikdy nebýt na rodičích finančně závislý... já si kolikrát zaplatil i svačinu sám...ono je to dobrý do života.“*- P3: *„...tenis nás baví, ...tak si jdeme zapinkat“*). Svobodná volba se projevuje v uvědomění si reálných možností, které mladí dospělí mají (P3: *„... dát tři stovky za jeden a půl hodiny v kině je hodně, není na to“*). Nedostatek nebo omezené množství financí nevnímají jako diskomfort. (P1: *„... všechny starosti*

padají na naši hlavu, ... všechno.. ale jinak takhle je to lepší než doma“).

Vnímání finanční závislosti na rodičích je u studujících mladých dospělých jiná. Ačkoli mají studující určité množství peněz pro svou vlastní potřebu (ať z vlastních brigád, či kapesného), závislost na rodičích vnímají jako omezení. (S3: *„...přijde mi hloupý z nich pořád cucat peníze, ždímat a taky by mi to nestačilo...dejte mi dvě stovky, já chci s kámošem na pivo, to asi moc nejde...na pivo mi nedali od 18ti, někdy si vydělám míň, tak si řeknu o nějaké peníze, ale spíš se snažím neříkat...už je mi to prostě hloupý,no.“*, :S4: *„...třeba ta finanční stránka, že si nemůžu dovolit žádný nadstandard...kdybych chodil do práce, tak se můžu víc osamostatnit od těch rodičů...to není, že bych živořil, oni mě i k moři vzali.... Ono je to fajn, ale je načase se osamostatnit, prostě chci bydlet sám.“*)

Z řečeného vyplývá, že ačkoli dotazovaní netrpí žádným vážným nedostatkem financí, vnímají, že finanční závislost na rodičích je jaksi svazuje a nedovoluje jim osamostatnit se do života. Přistoupíme-li k tomu, že osamostatnění se od rodičů je nutným atributem zralosti, pak finanční závislost na rodičích dosažení zralosti oddaluje. Myšlenku oddálené separace od rodičů kvůli finanční závislosti potvrzuje i další výpověď.(S1: *„...kdyby mi naši neplatili tu školu, tak bych se k příteli asi nastěhovala, ... ale bylo by mi to fakt blbý.“*). Nedostatek financí jako důvod setrvání u rodičů vnímá i S4. (S4: *„... kdybych měl peníze, šel bych určitě do toho bytu“*).

To, že ekonomická samostatnost je vnímána i z toho, jak o ní dotazovaní mluví.(S1: *„...ségra normálně platí nájem, ...naši už ji nesponzorují“*). Sponzoring v tomto případě jistě neznamená službu spojenou s nějakou reklamou. Můžeme se však domnívat, že svobodná volba sponzorovaného je vždy podřízena nějak tomu, kdo je sponzorem, v tomto případě rodičem.

7.3 Založení rodiny

Studující mladí dospělí o svých vlastních dětech vůbec nehovořili. Ačkoli pro některé je praktická starost o menší samozřejmá (S2: *„...to já zas ráda pohlídám tu neteř, to jo.“*), představu vlastních dětí nijak netematizovali (S4: *„... pro bráchu chodím docela často do družiny... jsem radši, když je doma, než v tom cizím prostředí.“*).

Již plánování rodiny a příchod dítěte dává životu jiný rozměr. Člověk musí pro dítě

vytvořit určitý prostor v tom svém, svému životu začíná dávat jiný, konkrétnější směr (P1: „...no tak teď do roka bude svatba...a pak asi ta rodina, já hrozně miluju děti.“). Sdělení tohoto typu jasně vypovídá o tom, že respondentka má představu o tom, kudy by se její život měl ubírat. Co konkrétně na dětech miluje, však nebylo možné v rámci této studie zjistit. Jisté však je, že v jejím životě mají vlastní děti již místo.

Pro P2 jsou vlastní děti již také tématem, které nabývá konkrétnějších kontur (P2: „... určitě nějaký děti někdy...ale to přijde tak za 4 roky“).

Zdá se, že vlastní dítě má pro dospělého člověka jiný, hlubší význam. Nejde jen o praktické postarání se, ale o to, že spolubytí s dítětem dospělého nějakým způsobem naplňuje, dává životu smysl (P4: „...nechci nikdy upřednostňovat koníčka, nechci říct práci, před synem“ ... “ řekl jsem si stop, a teď si pravidelně dělám volný víkendy, kdy jsem s Adámkem“).

7.4 Vlastní bydlení

Pro mladé dospělé, kteří nejsou na rodičích již nijak ekonomicky závislí, se téma starosti o vlastní bydlení stává aktuálním tématem. V hledáčku zájmu se objevuje nejen starost o současnou domácnost, ale bydlení je tématem dalších plánů do budoucna v souvislosti s pořízením dětí a růstem jejich nové rodiny (P1: „...navíc je to malý, 2KK, my jsme tři sourozenci, takže když vypadnu , tak tam půjde ségra... máme takovej koncept, tohle prodat a něco koupit....mě se zatím líbí koncept bytu a chalupy..“). Řešená otázka budoucího bydlení v sobě nese témata celého života rodiny a to včetně zájmů, zálib a volnočasových aktivit.

Ti, kteří bydlí u rodičů, vnímají starost o domácnost zejména jako pomoc rodičům (S1: „ ...o domácnost se stará mamka..uklidí, uvaří, já ji teda pomáhám“); (S2: „... já se doma jen tak mihnu.. dříve jsem třeba vyžehlila, ale teď, jak jsem miň doma, tak to spíš máma..“).

Zdá se, že studenti starost o domácnost nikterak vážně neřeší, a to, že se starají rodiče, berou spíše jako samozřejmost (S2: „ ..přijedu domů, vybalím, sbalím co potřebuju a to už mě naši zase vezou na nádraží“). Na domácích pracích se podílejí, jejich plánování však nechávají v režii rodičů (S4: „ ... někdy mi řeknou rodiče, že něco potřebuju...když zjistím, že doma nic není, tak jdu a koupím toho víc, když si dělám svačinu...na domácích pracech se podílím, ale ne

že bych měl nějaké svoje naplánované činnosti“).

7.5 Svoboda a svobodné rozhodování

Dotazovaní pracující si s povděkem uvědomují svobodu, kterou mají v rozhodování o vlastním životě (P1: „...*třeba u rodičů je to takové vynes koš a ted', hned. No a když jsme sami, tak si to plánujeme sami...prostě nikdo nediktuje..*“). Zároveň také to, že svobodná volba z daných možností sebou nese jistá omezení (P1: „...*to prádlo se prát musí, ..žehlit... to doma byl takovej servis, ...nemuselo se řešit co si dáme k večeři..*“).

Svoboda ve volbě možností se projevuje v tom, jak plánují a rozvrhují vlastní život. Tím, že nežijí s rodiči, neodvolávají se k nim jako k vyšší autoritě. To, co plánují, rozhodují a volí sami za sebe (P4: „... *tak jí nabídnu ten servis, odpočín si*“). Taková nabídka vychází z možností dané situace, z toho, co je pro respondenta v té chvíli důležité. Tím, že přítelkyni nabízí odpočinek, vzdává se automaticky toho, že mu například pomůže v domácnosti. Také P2 vnímá sám sebe jako oporu díky svým životním zkušenostem a aktivně se k této roli staví (P2: „... *já to беру ne jako problém, ale jako věc k řešení ...já přeci jen nějakou tu zkušenost mám, takže těm lidem můžu poradit trošku jiným směrem, ... jsem spíš taková opora Mám ten nadhled*“).

Projevuje se odpovědnost k sobě samému a je silnější než negativní hodnocení ze strany rodičů (P4: „...*jemu to možná připadá, že se válím, ale já vím, že potřebuju spát, abych mohl normálně fungovat*“).

Naopak je tomu například u S3, který s rodiči stále bydlí. Vnímá, že jeho chování a počínání je rodiči vždy nějak hodnoceno („... *at' udělám, co udělám, je to špatně....nechám ručník na topení a je zle*“). Ručník na topení by sám o sobě nevadil, problém nastává, když je to na topení v bytě rodičů a od potomka se předpokládá, že bude ctít pravidla, které rodiče nastavili. Jemu ručník na topení nemusí vůbec připadat jako významný důvod k jakémukoliv řešení. Naopak vnímá to jako malichernosti („...*a už je hádka kvůli takový prkotině*“).

S1 hodnotí tlak rodičů na její sportovní aktivity jako kontraproduktivní. Uvědomuje si, že až po té, kdy nebyla rodiči nucena, rozhodla se sama a dobrovolně v aktivitách pokračovat („...*táta nás cpal ke sportu vždycky, až toho bylo moc, že nám to tak trochu zprotivil, že jsme museli. ...takže jsem 10 let vůbec*

nejezdila na běžkách, a teď jsem zase začala sama... nikdo mi neřikal, pojď, musíme..“). Z výpovědi je patrné, jak je pro S1 svobodná volba sama za sebe důležitá.

Bydlení s rodiči, které se neprojevuje žádnými zákazy, je vnímáno jako nesvobodné (S3: „... mám sice svůj pokojíček, ale stejně nejsem svým pánem“; S4: „...mě naši v ničem neomezují ...když někam jdu, tak se mě pořád ptají kam jdu a kdy se vrátím, ...kdybych bydlel sám, tak mám větší svobodu“).

7.6 Budoucnost

Vlastní plány do budoucnosti mají pro pracující mladé dospělé své místo (P3: „... že vím, kde budeme bydlet, koho mám, ... teď že tu práci mám“). Pro respondentku je důležité mít alespoň rámcově představu, jak bude její život vypadat. V popisu její budoucnosti jsou jasné pilíře, o které se bude opírat. Také P1 se při představě budoucího života opírá o konkrétní kostru („...teď do roka svatba, pak se podívat po světě no a pak ta rodina“). Plány P1 jsou jasné, udávají směr a zároveň obsahují značnou míru abstrakce pro svobodné naplnění nebo změnu jednotlivých kroků. S1 řeší svou budoucnost s větším nadhledem. („...já jsem takovej flegmouš, já to mám tak nějak na háku, celej život, tak já vlastně nevím..“). Studentka S2 své plány ohledně budoucího uplatnění popisuje jen velmi mlhavě („... Brno je spádová oblast, tak tam bych asi hledala práci, a teď váhám jestli Brno nebo Praha, Brno mě láká, že je tam ten přítel...“). Zdá se, že práce i život s přítelem jsou pevné body v její budoucnosti, ale konkrétnější představu o tom, jak její život bude vypadat, zatím nemá.

7.7 Rodiče

Samostatný způsob života hodnotili dotazovaní pracující jako lepší, než život s rodiči (P1: „...bydlet od rodičů ..hrozná pohoda“). Faktickým odchodem z domova se dle výpovědí respondentů vztahy s rodiči subjektivně zlepšily (P4: „... s mamkou jsem vycházel suprově, s taťkou problém byl, teď je to o sto procent lepší...Já jsem se hned po dokončení střední školy odstěhoval a od té doby jsme měli s taťkou lepší vztah...teď je to lepší, nebydlíme spolu, navštěvujeme se, jdeme na kafe, povídáme..“; P1: „, no s mamkou si víc povídáme,.. když jsem byla doma, tak jsem se s ní moc bavít nechtěla“). Téma vážnoucí komunikace podporuje svou

výpovědí respondentka, která s rodiči zatím ve společné domácnosti žije (S2: „... když přijedu domů, dostanu jídlo, máma se zeptá co škola a já si pak jdu dělat svoje aktivity“). To, že se vztahy v celé rodině zlepšily, popisuje respondent S3 na zkušenosti se sestrou („...potom co se odstěhovala, tak se to uklidnilo... atmosféra se zlepšila..“).

Respekt rodičů ke způsobu života dětí je také téma, které respondenty oslovuje. Ukazuje se, že takový postoj rodičů může vzájemnému vztahu prospět (P2: „... bydlit pod jednou střechou s mámou...ale ono to půjde, už si do toho nekecáme“). Názorové neshody vnímají i studující, kteří s rodiči bydlí (S4: „...mě rodiče v ničem neomezují,.. určitou nevýhodu vidím v tom, že jsme hodně spolu, je vidět ten generační rozdíl v názorech na určité věci“).

Studující, kteří bydlí s rodiči, vnímají citlivě projevy rodičů (S1: „... on by se rozkrájel , ale potřebuje přemlouvat a tuťu .. to se nikomu nechce.. má u toho spoustu keců ... ubližuje, ohání se vším možným“; S2: „...mě u mámy nevyhovuje, že je cholerik ... mě to vadí, když občas zakřičí“).

Uvědomění si vlastního prožívání ve vztahu k rodičům otvírá nové možnosti ve vztahu k vlastním dětem (P4: „... my jsme si nikdy s rodičema neříkali jak se cítíme, naši na to měli jednoduše metr, máš kde spát, tak jsi spokojenej ...mě to mrzelo... ted' když vidím, že Adámek je nějak zaražený, tak se hned ptám a on je zvyklej mi všechno povídat..“). U některých respondentů ke změně vztahu k rodičům nedošlo, jako například u P3.

7.8 Partner/ka

Partner má u pracujících mladých dospělých trvalé místo v jejich životě. Má specifické postavení v tom, že soukromé plány a rozhodování se dějí již s ohledem na to, jestli budou vyhovovat oběma stranám (P1: „...to plánujeme spolu,.. rozhodneme se kam půjdeme....chceme projet Evropu dovolené a provoz domácnosti plánujeme vždycky společně, to není tak, že rozhodne jeden“).

Starost o praktické stránky života se rozděluje mezi partnery (P3: „...v domácnosti všechno na sřídačku... vůbec tam není moje, tvoje“; P2: „... my ty rodiny navštěvujeme spolu,...nákupy, všechno spolu... známé máme společné od 6. třídy“).

Partner se stává uvědomělou oporou i v těžkých životních situacích, kterými

může být nemoc blízkého člena rodiny (P2: „...*měli jsme jet do Chorvatska, tak to jsme zrušili kvůli tomu strejdovi ... ona by to sama nezvládla, za každým zakašláním něco vidí... tak já nepojedu taky nikam a budeme mít dovolenou na chalupě*“). Z výpovědi je zřejmé, že pro P2 je rozhodující stav partnerky, která se chce starat o svého nemocného strýce. Dovolená se stává podružnou otázkou.

P4 vnímá partnerku jako někoho, s kým může sdílet domácnost, ale zároveň mu zabezpečí určité soukromí. Partnerku nevnímá jako služku v domácnosti, spíše jako rovnocennou bytost, které si může vážit (P4: „... *já nehledám služku, vyžehlit a vyprat si umím sám...jeden k druhému musí mít úctu, musí obdivovat co ten druhý dělá, ... co se týče práce i koníčků*“).

Studenti vnímají partnera také jako velmi významnou součást života. Zřetelně se to projevuje, když stálý partner není (S4: „...*nedostatek je ta přítelkyně co není ..*“). Na druhou stranu vidí S4 vztah jako problém, který zatím není slučitelný s jeho studijními plány („...*mám z toho trochu strach, protože bysme se museli vidět jednou za nějakou dlouhou dobu*“). Hlavní místo v jeho životě tedy zřetelně zaujímá studium. Pro stálý partnerský vztah v jeho životě zatím není místo.

Společné bydlení s rodiči se jeví jako problém v možnosti svobodného pobývání s partnerem (S3: „...*naši každou slečnu nezkušli a třeba Karolínka taky musela čekat před bytem,.. ted' už to jde a třeba jednou týdně u nás i spí*“).

8 Shrnutí rozhovorů

Liší se způsob života mladých dospělých v závislosti na tom, zda jsou či nejsou ekonomicky závislí na rodičích? Výzkumná sonda ukázala, že způsob života obou skupin se liší poměrně výrazně, a to v následujících aspektech: Pracující mladí dospělí (ekonomicky nezávislí) smýšlejí na rozdíl od ekonomicky závislých vrstevníků jinak o *práci*, která je v optimálním případě co do obsahu naplňuje, poskytuje prostor pro seberealizaci, zajistí však i dostatečné množství finančních prostředků pro život, má i svá přijatelná a překonatelná negativa. Práce je, jak se z rozboru zdá, je jedním z atributů dospělého způsobů života. U studentů se téma práce objevilo v souvislosti s brigádami a možnostmi vydělat si peníze. Jen v jednom případě se objevil jiný význam práce a to, zda práce baví. Otázka, která se v tuto chvíli nabízí, je ta, zda tento postoj k práci je utvářen tím, že tito mladí

dospělí jsou ještě v závislém ekonomickém postavení vůči svým rodičům, nebo zda je to prostý důsledek finančního nedostatku, nebo že při studiu prostě jiná možnost není. Svobodová (SVOBODOVÁ, 2009), která zkoumala kvalitu života adolescentů, ve své práci dospěla k závěru, že brigáda je kromě možnosti vydělat si peníze také možností, jak mít více volnosti, nezávislosti. Můžeme předpokládat, že ke stejným výsledkům bychom dospěli při zkoumání skupiny mladých dospělých, kteří jsou ekonomicky závislí na svých rodičích.

Pracující si financují život sami, tj. na svých rodičích nebyli nijak finančně závislí. Tato skutečnost jimi nebyla nijak výrazně zdůrazňována, objevila se jen jakoby mimoděk při popisu vlastního způsobu života. Na rozdíl do skupiny S, kde respondenti vnímají skutečnost finanční závislosti na rodičích jako významné omezení. Toto zjištění částečně koresponduje s výsledky výzkumu Procházkové (PROCHÁZKOVÁ, 2010), která zjistila, že zejména u mužů je patrná potřeba osvobodit se od potřeby fyzické a ekonomické účasti ze strany rodičů. Tato potřeba však ve skutečnosti naráží na ekonomické možnosti, které mladí dospělí mají. Nárok na ukončení studia a tím i zodpovědnou přípravu pro budoucí zaměstnání se kříží s možností vydělávat si peníze a tím být schopen se od rodičů separovat. Do jaké míry souvisí fyzická separace se separací emoční, je otázkou, která jistě bude stát za hlubší prozkoumání. Každopádně se ukazuje, že nemožnost separovat se je něco, co praktickou dospělost a dozrání oddaluje.

Na rozdíl od skupiny S se u skupiny P objevila témata *zakládání rodiny a téma vlastních dětí i vlastního bydlení*. Z rozhovorů se domnívám, že obě témata spolu úzce souvisí, stejně jako téma *budoucnosti*. Z výpovědí pracujících dospělých vyplývá, že v těchto oblastech zájmů se nejedná jen o pouhé praktické obstarávání, ale že otázky dětí, bydlení a ostatních plánů do budoucnosti, mají hlubší rozměr a týkají se spokojenosti a pocitů naplnění vlastního života. Studující mladí dospělí tyto otázky řeší jen okrajově.

Na *vztazích k rodičům* se ukazuje, že ti, kteří již separaci od rodičů uskutečnili (P), ve srovnání se skupinou S, vnímají své rodiče vlídněji a jsou ve svých výpovědích tolerantnější k jejich chování. Shodují se v tom, že po odchodu z domova se v mnoha případech jejich vztah k rodičům zlepšil, nebo zůstal stejný. Ani v jednom případě nedošlo z jejich pohledu ke zhoršení stavu.

Jako velmi významné se jeví téma *svobody, svobodného rozhodování o náplni života*. Skupina P prožívá možnosti svobody a svobodného rozvrhování

ruku v ruce s nároky, které takový způsob života přináší. Ukazuje se, že ačkoli jsou si vědomi i stinných stránek, které s sebou svoboda přináší, jako je zodpovědnost, starost, spolehnouti se jen sám na sebe, je svobodný způsob života to, čeho si vysoce cení. Z rozhovorů je zřejmé, že vedle pocitu svobody jde zejména o svobodné nakládání s životními možnostmi. Osamostatnění se od rodičů se v této souvislosti jeví jako podmínka nutná na cestě ke zralosti.

Partnerský vztah je v literatuře uváděn jako jeden z hlavních znaků dospělosti. Říčan (ŘÍČAN, 2006) uvádí, že dospělý je schopen styku s jedincem opačného pohlaví, Langmeier (LANGMEIER, 2006) charakterizuje dospělost mimo jiné hledáním partnera. Z této studie vyplývá, že partner je pro respondenty jaksi samozřejmou součástí jejich života. Vedle intimního života se objevují témata sdílení, spolubytí, vzájemná důvěry, opory a pochopení.

Při rozboru rozhovorů se v kategorii P (pracující, ekonomicky samostatní) jako podstatná v životě objevila tato témata: práce, materiální a finanční nezávislost, vlastní děti, vlastní bydlení, svoboda a svobodné rozhodování, budoucnost, vztahy k rodičům a partner, to vše podbarveno jakousi životní spokojeností.

Má ekonomická závislost na rodičích nějaký vliv na „vstup do dospělosti“? Na základě analýzy rozhovorů se domnívám, že u vzorku respondentů tomu tak je. Zdá, že ve způsobu života lze vysledovat určité rozdíly, které mají přímou souvislost s ekonomickou závislostí, respektive nemožností ekonomické samostatnosti. S přihlédnutím k teoretickým východiskům práce se domnívám, že ekonomická závislost na rodičích vstup do dospělosti ovlivňuje. Pro to, aby člověk mohl být dospělý, musí mít jistou dávku svobody, mít svůj život ve vlastních rukou. Zdá se, že ekonomická nesamostatnost, čili praktická materiální a finanční závislost může být jedním z důvodů oddáleného zrání a tím pádem i oddáleného vstupu do samotného dospělého života.

9 Diskuse

Jsem si vědoma toho, že závěry výzkumné sondy mohou být ovlivněny velkým množstvím faktorů. Některá jsem uvedla v kapitole 8.3 – limity výzkumu. Získaná data nelze v žádném případě zobecnit na celou populaci mladých dospělých, a to jednak z důvodu velikosti výzkumného vzorku, jednak vzhledem

k jeho charakteristikám. Významná může být skutečnost, že respondenti byli všichni z určité sociální skupiny. Navzájem se znali a doporučili si účast ve výzkumu. Už to, že se přátelí, mají důvěru v doporučení druhého, napovídá, že by mohli mít podobné životní postoje, což ve svém důsledku může znamenat ochuzení ve smyslu barvitosti zkoumaného vzorku. Svou roli jistě sehrál i fakt, že všichni respondenti jsou z určité sociální vrstvy. Všichni jsou Češi, „bílí“, ekonomicky celkem dobře situovaní, všichni s minimálně středním vzděláním.

Jisté omezení též pramení ze zaměření výzkumné sondy pouze na určité skupiny mladých dospělých – v otázce životního stylu jsem zkoumala skupinu studujících a pracujících – zcela jsem například pominula skupinu nestudujících a nepracujících mladých lidí, kteří ale nežijí s rodiči a životem se tzv. protloukají jiným způsobem.

I když jsem většinu respondentů viděla při rozhovoru poprvé a přistupovala jsem ke všem stejně neutrálně, své mohlo sehrát i to, že věděli, kdo jsem, co dělám, koho znám. Nabízí se otázka, zda mohli mít snahu „vypadat přede mnou dobře“ nebo chtít nějak cíleně zapůsobit. Některá sdělení, která mohla být pro dokreslení obrázku jejich života významná, mohli zamlčet.

Uvědomuji si zároveň, že rozsah této práce si nemůže činit nárok na nalezení jakýchkoliv obecných zákonitostí. Závěry výzkumné sondy mne však přivádějí k přesvědčení, že ekonomická závislost na rodičích je v období mladé dospělosti významným faktorem, který souvisí se způsobem života a s tzv. vstupem do dospělosti. Jsem přesvědčen a o tom, že by bylo zajímavé se tomuto tématu hlouběji věnovat, například v rámci diplomové práce.

Závěr

Autorka se v bakalářské práci zabývala tématem přechodu z adolescence do dospělosti v souvislosti s ekonomickou závislostí na rodičích. Sleduje způsob života mladých dospělých a pokouší se nastínit jeho vybrané aspekty v závislosti na tom, zda jsou mladí lidé ekonomicky závislí na rodičích či se o sebe dokáží postarat sami. Ukazuje se, že ekonomická nezávislost vážící se k výkonu povolání je zřejmě faktorem, který souvisí se vstupem do dospělosti tak, jak bývá definována v odborné literatuře.

V první kapitole teoretické části bakalářské práce jsou pojednány charakteristiky

období adolescence, mezi něž patří nejen časové vymezení, ale také náhled, jaký je vztah k sobě a k ostatním jiným.

Druhá kapitola je věnovaná přechodovému období mezi adolescencí a mladou dospělostí. Autorka se dotýká témat, jakými jsou adolescentní moratorium či tranzitorní rituály.

Třetí kapitola pojednává o charakteristikách mladé dospělosti, s důrazem na nástin změny, jakou projde osobnost mladého dospělého a na situaci, ve které se ocitá ve vnějším světě.

Čtvrtá kapitola je nástinem širších kontextů života mladých lidí, se zaměřením na fenomén domova, který tvoří jakési pozadí celého způsobu života. Autorka se věnuje i změnám, ke kterým došlo v české společnosti v posledních dvaceti letech a které nějakým způsobem ovlivňují život současných mladých dospělých. Na závěr kapitoly přibližuje téma ekonomické závislosti, respektive samostatnosti.

V rámci empirické části práce je nastíněna výzkumná sonda zabývající se vztahem mezi způsobem života mladých dospělých, kteří jsou ekonomicky nezávislí (pracující) a ekonomicky závislí na rodičích (studující). Popsané skupiny lze diferencovat zejména na základě určitých aspektů způsobu života, jimiž jsou: práce, samostatné bydlení, založení vlastní rodiny, vlastní bydlení, svoboda a s ní spojené svobodné rozhodování, řešení budoucnosti, vztah k rodičům a vztah k partnerovi

Seznam použité literatury

1. ALAN, J. *Etapy života očima sociologie*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-044-6
2. ATKINSON, R. L., ATKINSON, R.C., SMITH, E.E. et al. *Psychologie*. Praha: Viktoria Publishing, 1995. ISBN 80-85605-35-X
3. BERÁNKOVÁ, A. *Práce s rodinou psychiatrických pacientů I. Studijní materiál pro distanční vzdělávání*. Praha: PVŠPS, 2006.
4. ČERMÁK, I. *Myslet narativně (kvalitativní výzkum „on the road“)*. In: I. Čermák, M. Miovský (Ed). *Sborník z konference Kvalitativní výzkum ve vědách o člověku na prahu třetího tisíciletí*. Brno: Psychologický ústav AV ČR, Nakladatelství Albert, 2002, s. 11-25.
5. ČÁLEK, O. *Daseinsanalytický seminář*. Praha: PVŠPS, 2009.
6. ČÁLEK, O. *Skupinová daseinsanalýza – možnost být sám sebou*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-539-6
7. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7184-141-2
8. DRAPELA, J., *Přehled teorií osobností*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-505-9
9. ERIKSON, E.H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8
10. ERIKSON, E.H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: NLN, 1999. ISBN 80-7106-291-X
11. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010., s. 56. ISBN 978-80-7367-686-5
12. HAVLÍKOVÁ, J. *Přechod do dospělosti dlouhodobě nezaměstnaných absolventů učebních oborů z Brna a okolí*. *Czech Sociological Review*. 2010, roč.46, č.1, s. 73-99.
13. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4
14. HIIL, G. *Moderní psychologie*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-641-1
15. HRDLIČKA, M., KURIC, J., BLATNÝ, M. *Krize středního věku- úskalí a šance*. Praha: Portál 2006. ISBN 80-7367-168-9

16. CHALOUPKOVÁ, J. *Proměny rodinných a profesních startů*. Praha: Sociologický ústav AVČR, 2010. ISBN 978-80-7330-185-9
17. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., aj. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0
18. KATRŇÁK, T. ed al. *Na prahu dospělosti. Partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-352-3
19. KRAMULOVÁ, D. Dospívání v Emo stylu: srdce na dlani. *Psychologie dnes*. 2011, roč. 17, č. 1, s. 18-19. ISSN 1212-9607 LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9
20. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9
21. MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X
22. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4
23. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-58-X
24. PONĚŠICKÝ, J., *Neurózy, psychosomatická onemocnění a psychoterapie*. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-459-4
25. PROCHÁZKOVÁ, A. *Mužský a ženský model osamostatňování se od primární rodiny v době vysokoškolského studia*. Magisterská diplomová práce. Brno: Masarykova universita, Filosofická fakulta, 2010.
26. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7
27. SMÉKAL, V., MACEK, P. *Utváření a vývoj osobnosti*. Brno: Barrister&Principal-studio, 2002. ISBN 80-85947-83-8
28. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8
29. SVOBODOVÁ, I. *Kvalita života adolescentů*. Diplomová práce. Brno: Masarykova universita, Filosofická fakulta, 2009.
30. TUČEK, M. *Evropa na prahu sjednocení*. Praha: Median, 2001. ISBN 80-902847-2-8
31. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0
32. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1318-5

33. VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály*. Praha: NLN, 1997. ISBN 80-7106-178-6
34. VANÍČKOVÁ, J. *Mezi dospíváním a dospělostí - z pohledu mladých žen*. Rigorózní práce. Brno: Masarykova universita, Fakulta sociálních studií, 2007.

Internetové zdroje

- 1 ARNETT, J.J. Emerging adulthood. *American Psychologist*. 2000, roč. 55, č.5, s. 469-480 DOI: 10.1037/0003-066.55.5.469. Retrieved May 2012 from Web of Science Database.
- 2 Český statistický úřad Česká republika od roku 1989 v číslech: Vybrané demografické údaje. In: [online]. 3.4.2012 [cit. 2012-07-30]. Dostupné z URL: <http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0101.pdf>
- 3 Český statistický úřad. Souhrnná data o České republice: Obyvatelstvo podle dosaženého vzdělání [online]. 12.4.2012 [cit. 2012-07-14]. Dostupné z URL: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/souhrnna_data_o_ceske_republice>
- 4 LEVITT, Mary J., Marcia E. SILVER a Jennifer D. SANTOS. Adolescents in Transition to Adulthood: Parental Support, Relationship Satisfaction, and Post-transition Adjustment. *Journal of Adult Development* 2007, roč. 14, č.1-2, s. 53 - 63 DOI: 10.1007/s10804-007-9032-5. Retrieved June 2012 from EBSCOhost Database.

Přílohy:

Příloha č. 1: P1 – Eva

P1 Eva , 24 let (rozhovor uskutečněn dne 19.6. 2012)

Pracující – náhradní díly na Liaz– fakturantka, objednávky zboží

Střední škola, vyšší odborná – zahraniční obchod

S rodiči nežije

D: dotazující

P: pracující

D: jak dlouho pracujete

P: Asi 2,5 roku

D: Mohla byste mi přiblížit jak vypadá váš život? Život pracující mladé ženy?

P: ve všední dny ráno do práce, pak se jdu podívat k mamce, protože už nebydlíme spolu, navštívit babičku a no večer s kamarádama prožíváme

D: takže k mamince chodíte každý den?

P: ano,jo

D: a to jako si popovídat nebo?

P: no většinou si popovídat, ale teď má $\frac{3}{4}$ roku něco s nohou tak jí tam chodím pomáhat, protože je po operaci kotníku

D:aha, takže taková pomoc

P: no,no, nebo jí nakoupit, aby to nemusela tahat a tak

D: no a když říkáte, že už nebydlíte s mamkou, tak bydlíte kde

P: s přítelem

D: a jaké to je bydlet od rodičů

P: hrozná pohoda

D: v čem je ta pohoda?

P: nevím, třeba u rodičů je to takové to : vynes koš a teď! No a když jsem sami, tak si to prostě plánujeme sami , no prostě až bude čas tak udělám tohle nebo co se bude dělat. Prostě nikdo nediktuje co se teď musí, co je nutného a tak.

D: a když jste říkala, že odpoledne trávíte s kamarády, jak to vypadá od rána

P: vstávám ve čtvrt na sedum, protože od 7 už dělám

D: hm

P: no a o práci si zařídím tu maminku, babičku a většinou domu přijíždím tak kolem 6

D: a to už se potkáváte s přítelem ?

P: jo no a pak už naplánujeme kam půjdeme

D: a to plánujete splolu?

P: ano, to plánujeme spolu , to obvoláváme kamarády a rozhodne se kam půjdeme

D: a tihle kamarádi to jsou z práce nebo ze školy nebo odkud ?

P: ještě ze základky

D: a ze střední nejsou?

P: no nejsou, jak jsem chodila na tu obchodku, tak většina holek byla na intru a teď tu nejsou

D: takže se rozjeli zpátky domů

P: ano, ze střední mám v Jablonci jen jednu kamarádku

D: aha ... a co většinou s těmi kamarády tak podnikáte

P: no většinou jdeme do hospody, na pivko, popovídat a pak o víkendech , když tu zůstáváme na víkend, tak vyrazíme třeba na výlet jdeme na nějaký výlet po obědě

D: a to chodíte s přítelem nebo s kamarády ?

P: s přítelem i s kamarády

D: takže všichni, aha a jaké máte koníčky Evo?

P: No já chodím , tedy nárazově jednou týdně vyrazím na heat , to je takový cvičení na běžícím pásu ale jinak se ničemu nevěnuju takhle odpoledne

D: a co kultura, nebo něco takového

P: no někdy nějaký kino, nebo za Romanovou sestrou na ty koncerty, nebo když má Kája – Romanův brácha – zápas, tak se na něj jdeme podívat, nebo tak spíš za těma dětma, no, ale jinak toho moc není

D: a můžete mi zkusit ještě říct v čem je ten život jiný, než život s rodiči, když pomíneme vynášení košů na lousknutí prstem?

P: no je to vlastně pořád to samý ! třeba každý den když přijdu z práce, tak opravdu zapínám pračku, prostě to prádlo se prát musí , každej tejdén žehlit hrozný kupy prádla , prostě to doma byl takovej ten servis, nebo i doma se nemuselo řešit co si dáme k večeři ,

D: takže tyhle starosti padají teď na vaši hlavu, že?

P: no všechno, ale jinak takhle je to lepší než doma

D: a jak to máte s penězi. Vy si vyděláváte oba dva, tak předpokládám, že jste na rodičích finančně nezávislí, nebo vás rodiče ještě podporují ?

P: no ne každéj měsíc, ale třeba se stane, třeba teď auto, tak nám půjčila přítelova maminka na to auto, abychom si nemuseli brát půjčku od banky a splácíme to jí

D: jasně, a jinak?

P: ale jinak ne, třeba že by nám někdo pomáhal s nájmem tak to na měsíční výdaje, tak to ne

D: a jak to máte s bydlením? Vy jste v pronajatém bytě

P: ne,ne to je byt Romanovy babičky a vlastně Romanův táta s maminkou to předělali, my jim za nájem nic neplatíme, ale platíme si elektřinu a takovej ten fond oprav a tak, je to vlastně byt v osobním vlastnictví

D: a když skočíme do práce, jak to vypadá v tý práci

P: to je hrozný

D: nebaví?

P: ale ta práce by mě bavila, ale jelikož to je obor náhradní díly na liazky, ty už skoro nikde nejezdí a teď se třeba nechají vyrobit nějaký náhradí díly a protože to je malá série, tak ty ceny už jsou vysoký a když nějaký malý autodopravce, většinou ty liazky mají malí soukromníci, tak když jim řeknu, že dveře jsou za 10,5 tisíce, tak si řekne aha, tak to radši nějak zamatlam, technickou projdu a nebudu do toho vrážet takový prachy

D: takže té práce je málo

P: no, zákazníků je málo

D: a kolektiv ?

P: výbornej – já jsem tam sama na hlavní jediná a pak tam dva brigádníky v důchodu, který si tam choděj přivydělávat, no a s nima je sranda a oni jsou takoví moderní, jako na internetu a tak, to si nestěžuju na kolektiv, jenom ten šéf je takovej divnej

D: no jo, ty šéfové jsou vždycky trochu divný (smích)

P: jenomže on strašně lže, jeden den přijde a řekne, že to bude tak a tak a druhý den přijde a řekne, vždyť jsem říkal, že to měla být jinak .. my jsme říkali, že už si ho budeme nahrávat

D: to je nepříjemné

P: a nebo nabízejte, nabízejte a my nabízíme, ale nic novýho se nedělá, ale dneska

si na sklad nikdo nic nevezme zvlášť na liazku a v týchle cenách , on si myslí, že keď zvedne telefon, tak že prodá

D: a to byla vaše představa tady pracovat

P: no to ani ne, ale já tu firmu znám 6-7 let, možná i dýl, ale na střední jsme museli mít praxi, tak bývalého přítele sestra tam dělala, tak jsem tam šla k ní no a pak jak jsem se zaučila , tak jsem ji zastupovala, když měla dovolenou a právě pak končila, tak že tam zůstanu já, že už to tam umím, že by nemuseli nikoho zaučovat, že už to znám, a já jsem akorát končila ve škole, tak mi to vyhovovalo ...

D: takže to máte práci v Jablonci?

P: no to je super, to mám 7 min do práce tím autem, autobusem to bylo horší

D: tak to je asi hodně fajn, mít práci takhle blízko

P: to jo, ale nevýhoda je, že když se pracuje v centru města tak jdete někam na oběd, ale my jak jsme tam opravdu odřízli, tak tam nikde nic není , jen motorest, ale jak tam jsem sama s tím kolegou takže vždycky pro obědy si jezdíme, nebo když jede na banku tak něco přiveze, *jako že nemůžeme nikam jít*

D: no a vy jste taková mladá a pracujete s důchodcema, co oblékání

P: no to v práci vůbec neřeším, to spíš s kámoškama ,

D: a co se vám líbí za styl :

P: spíš tak sportovní , podpatky vůbec, to když jdeme na ples, tak to je za trest

D: a jaké máte společné aktivity s přítelem

P: no teď je největší aktivita chalupy – on má chalupu, já mám chalupu , teď k němu se jezdí jednou za měsíc taková ta údržba udělat, ale ke mně, v tý vesnici, kde my máme chalupu, tak tam mám strejdu, který má taky svůj barák, a on je teď nemocnej takže tam jezdíme každý víkend tak pomoc nebo zařídit a tak

D: a to vás baví nebo je to povinnost?

P: ne já to tam miluju, já bych tam klidně i bydlela.. taková malá vesnička... no a pak jedem třeba na čtyřkolce se projet , ale spíš ty kamarádi, jako že nejsme doma zavřený.. jsou teda večery, kdy jsme doma , že koukáme na film na notebooku, ale spíš s těma kamaráda, třeba nějaký grilovačky u nich nebo oni s námi jezdí na tu chalupu

D: a jaké máte plány do budoucna?

P: no tak teď nejbliž bude do roka svatba a pak se někde podívat po světě a pak asi ta rodina, já hrozně miluju děti, takže..

D: a podívat se po světě to znamená ?

P: no my bysme chtěli autem , jako třeba projet Evropu

D: takže jako dovča, ne pracovat ?

P: ne to pracovat ne, to já jsem zase hrozně vázaná na ten domov, já prostě ..

D: a k mamince to máte jak daleko

P: asi 15 min pěšky

D: a když mluvíte o rodině, tak mluvíte o mamince a babičce. Tatínek?

P: no oni naši jsou rozvedený a táta bydlí v Praze , takže s ním se stýkáme tak jednou do měsíce na tý chalupě , on do Jablonce nejezdí a my do Prahy taky ne, protože on bydlí s přítelkyní a s její dcerou, tak co bysme tam o víkendu dělali, tak na tý chalupě se sejdem, tam je prostor, ale u nich moc ne

D: a jaký je to s tátou, když vy už jste dospělá a samostatná

P: no táta už když mi bylo 12 mi říkal, že jsem dospělá , on je takovej dělej si co chceš, běž si kam chceš, jen na sebe dávej pozor, aby sis neudělala ostudu, on nikdy nebyl takovej rodič zakrej si ty záda, ať nenastydneš, takovej moderní byl

D: takže se to moc nezměnilo

P: ne

D: a s mamkou?

P: s mamkou No víc si povídáme . Jakoby jak nejsem doma, tak musím všechno vychrlit kde jsme byli, co se stalom, nějaký ty drby a zas ona mi vypráví. A to vlastně když jsme byli doma, tak jsem přišla ze školy, hodila jsem tam tašku , šla jsem ven, přišla jsem pozdě večer, to ona už ležela a to jsem se s ní ani bavit nechtěla

D: je to ted'ko víc kamarádské ?

P: jo, to určitě, ted' s ní jdu i ráda nakoupit. To když mi řekla předtím pojď se mnou nakoupit, tak jsem z toho byla úplně hotová

D: no a jak říkáte, že přijdete domů a zapínáte pračku a tak, to jste uměla z domova?

P: jo, to mamka je takovej skřítek domácí , u mamky jsem toho moc nedělala, tam jsem měla hotel, ale táta, jak se naši rozvedli, tak bydlel v Jablonci sám, on je kuchař , tak byl v práci, tak jsem mu chodila prát, uklízet, platit složenky. To mamka je takovej pečovatelskej typ

D: takže by vás to nenechala dělat

P: no běž si ven, já to teda udělám, no a pak když po mě něco chtěla , tak mě se nechtěl, takže jsem od ní byla taková rozcapená, jako že doma se nemusí dělat nic .

No a to jsme jezdili s tátou na chalupu a děda s babičkou když pak mluvili s mamkou, tak říkali ona je taková super, ona všechno dělá a mamka říkala „ jo? Doma nedělá nic:“

D: a dovolené a provoz domácnosti plánujete jak

P: vždycky společně , to není tak , že rozhodne jeden . Třeba letos chceme do Chorvatska, peníze jsme řešili , tak jedeme autem, že si tam pronajmeme apartmán a hlavně Roman by to v autobuse nerozdýchal, ale zase nás pojede víc, co chodíme odpoledne ven, jsme se dohodli takhle ve více, to my se vůbec nehádáme, my jsme v tomhle stejný .. jako že jeden řekne fuj teplo nebo tak

D: a co plány do budoucna, to je taky společný

P: no to byl trochu vyděšeněj, když jsem mu řekla, že chci mít v 26 dítě, to byl můj sen od základky mít dítě, tak to jsme si řekli , že asi ne, že je to už za 2 roky , tak jsme si řekli tak, že v 28 se o tom budeme bavit

D: a co je pro vás v životě podstatné na co jsem se třeba nezeptala:

P: rodina, pro mě je strašně důležitá rodina , já jsem hrozně fixovaná na ty nejbližší, jako třeba když mamka se stará o babičku a mamka tam nemůže, tak já tam zaskočím

D: takže máte na mysli původní rodinu, ne s přítelem?

P: no to taky, naše 2 rodiny, když je dáme dohromady, tak taková ta soudržnost, no a pak ty kamarádi, ty jsou pro mě důležité

D: no a co domácí zvíře?

P: no to já mám psa jezevčíka, to mám s mamkou střídavou péči, někdy spí u nás a Roman ho nemá rád, to je jediný náš boj , já jsem na něj taková jo tady máš a tak a Romanovi fuj, ať neskáče na sedačku

No a ještě máme spolu křečka , ale toho už si víc nepořídíme, on pořád utíká, a je to jakoby starost a nic z něj, z toho psa aspoň, že s ním jdeme ven , ne jak křeček . No a pak má Roman rybičky, ty dostal k vánocům ale mám je já , protože krmit se to musí každý den, ne jen jednou za 14 dní, čistit se to musí taky víc než jednou za rok , psa nemá rád, že by ho pohladil, ale toleruje ho.

Ale s tou mamkou to je dobrý, když někam jedeme, tak ho hlídá mamka, nebo babička s dětou, protože všichni bydlíme do sebe 10 min.

D: a jak by to bylo, kdyby jste bydlela na chalupě ? jak by to bylo s maminkou, to bylo docela daleko

P: tak bysme jezdili o víkendech , takhle když je tady tak, se stavím, ale to by se

nějak, nebylo by to každý den, ale šlo by to .. ale tam je úplně nádherně, strejda měl prasata, bejka, králíky , slepice

D: a vy jste z města nebo z vesnice

P: ne, já jsem z Jablonce, ale každé prázdniny jsem dostala vysvědčení a já na 2 měsíce jezdila tam

D: takže by vám to nevadilo bydlet tam ?

P: ne , ale třeba do Prahy bych nešla, tam je hafo lidí, ani Liberec nemám ráda.

D: je ještě něco, co je ve vašem životě důležité a na co jsem se nezeptala?

P: teď nevím o ničem

Příloha č. 2: P2 – Roman

P2 Roman 24 let (rozhovor uskutečněn dne 19.6.2012)

Pracující - Obchodní zástupce

Dokončené vzdělání středoškolské s maturitou

S rodiči nežije

D: jak vypadá váš život?

P: já žiju teď hlavně prací a rodinou, ve své podstatě na nic jiného není čas

D: a vy už máte svou rodinu?

P: ne, ne, rodiče, jak moje, tak od přítelkyně, tak příbuzný tedko, hlavně víkendy s nima, odpoledne s nima, je to takový hektický, ale je to hezký

D: takže žijete prací a rodinou ,z toho jsem pochopila , že je pracovní týden pro práci a pak víkend pro rodinu?

P: tak, tak

D: a jak vypadá ten pracovní týden

P: většinou v 7 hodin v práci, pak celý den schůzky, někdy se mi podaří vyšetřit den na zpracování nabídek v týdnu, jinak v půl čtvrtý domů, nějaký relax a pak večer nějaký zpracování těch nabídek, nebo těch schůzek proč jsme se sešli

D: a jak vypadá ten relax

P: to je ten víkend

D: já myslím ten relax odpoledne po práci

P: to je různý, někdy do kavárny s kamarádama, někdy se jdeme porjít, někdy se jen tak natáhneme

D: natehneme se s přítelkyní ?

P: ano

D: vy žijete s přítelkyní

P: ano

D: a vy jste odsud?

P: ano

D: a jak to máte se stykem s původní rodinou , když bydlíte ve stejném městě

P: tak jako s mamkou se vidíme už málo , jednou za týden, za čtrnáct dní, ale už to stačí, už není potřeba se vidět častěji, maximálně srovnat děti

D: ?

P: sourozence, mamka je vdova

P: jinak tamta rodina jakoby, vidíme se taky často, ale už na to není čas

D: *a je tam ještě nějaký jiný vztah?*

P: pravidelně si voláme, takový nahlášení stavu , že jsme v pořádku,, brambory v řádku“

D: *a kdo volá , vy nebo mamka?*

P: jak kdy, jak kdo , kdo má chvilku, jednou denně ráno, jednou odpoledne, většinou vždycky

D: *takže o sobě víte, takže vy a vaše přítelkyně si žijete takový svůj život*

P: jo svatý klid

D: *takže do půl čtvrtý jste v práci , pak kamarádi , přítelkyně a pak jste říkal , že ještě pracujete*

P: tak třeba v 8, v 9 začínám pracovat

D: *a ti kamarádi jsou ze..?*

P: ještě ze základní školy

D: *a o čem si tak povídáte?*

P: nadáváme na práci, klasika, na šéfy, to je klasika, pak na partnery, teď jsme plánovali dovolenou to bylo vůbec zajímavý, to jsem byl na prášky, a vždycky to je taková drbárna, takový relax, ale mě baví jen tam tak sedět a poslouchat , a vůbec se do toho nezapojoval a jen poslouchat a jen vnímat ty lidiokolo. Ten příběh toho člověka mi přijde zajímavý. Já stejně o práci moc mluvit nemůžu, protože kvůli úniku informací, tak je to takový, bavíme se o víkendu, protože jezdíme na chalupu s přítelkyní většinou sami, kamarádi jedou s námi třeba jednou za šest neděl ...

D: *a když se drbe tak o čem?*

P: klasika: kdo s kým za kolik

D: *aha ?*

P: to vymýšlí holky, dámským osazenstvem zavládla totiž ta reality show ,, hotel Paradise“

D: *to neznám*

P: já už bohužel jo – něco jako byli ,, vyvolení“ na jednu stranu je to zajímavý na ty lidský vztahy – jsou tam 28,30 chlapi, 20,22 holky , viděl jsem jeden díl , je to takovej zajímavěj vzorek lidí– je to takový vypínačka, jen člověk sleduje ty hejbající se obrázky na tý placce

D: a v čem to je zajímavé – jak jste říkal?

P: ta práce s lidma, pozorovat ty lidi v těch vypjatých a extrémních situacích, je to brak, totální brak, o ničem ale je sranda sledovat tu situaci, když úplně z ničeho dělají ty problémy, oni tam žádný problémy řešit nemusí, nemají žádný úkoly, jen se celý den válejí a jak tam vyhledávají ty problémy kdo komu co

D: takže když nemají co dělat, tak vyhledávají problémy?

P: tak, oni je tam ubíjejí nudou a oni pak vymýšlejí problémy, ale určitě mají ty lidi takhle rozumně vybraný, no stojí to za to se, na to podívat – ty debaty jsou tam výběrný, to stojí za to se na to podívat, aby člověk viděl co se teďko vysílá v televizi, já teda televizi nemám, ale mladá na to kouká na internetu

D: aha, je to zajímavé co všechno tam může ukázat

P: no ta nuda.. ta je někdy příjemná, jen tak někdy sedět a koukat do nikam

D: a je to nuda?

P: no to je fakt. Vlastně to nuda není, je to relax, nazývám to nudou, protože to požadavky nudy splňuje

D: jak často se takhle nudíte?

P: o víkendech, tak hodinku, když není potřeba nic dělat, ale pak mě to úplně dobije, že ta hlava úplně usne, já mám ve zvyku na víkendy vypínat a pak mě doběhne taková nespavost, taková psychická únava, fyzicky by se chtělo, ale psychicky jsem unavený, nad ním se mi nechce přemýšlet

D: to je zajímavé, když to je relax

P: já bych to přirovnal k počítači, když dlouho nic nedělá, tak pak usne, pak se mu nechce

D: takže vy potřebujete být pořád aktivní?

P: je to lepší, třeba dneska jsem docela v pohodě na to v kolik jsem vstával a v kolik jsem šel spát

D: tak ten spánkový režim je asi důležitý

P: to já jsem si domluvil, všem je to jedno, ať přijdu nebo odejdu v kolik chci, to jsem tuhle zabalil v jednu a vzal jsem si práci domů, vzal jsem si lapták do postele, vzbudil jsem se za 4 hodiny, takhle otlačenou klávesnici – tak jsem si říkal, no to jsem toho doma udělal (smích)

D: vy potřebujete mít pocit, že něco děláte...s notassem v posteli máte pocit, že něco děláte

P: to možná spíš jo, pak se mi bude dobře spát... teď už jsem čilej ráno, do 11,

pak mám díru, pak jsem čilej do noci,

D: a kolik vám tak práce zabírá toho vašeho časoprostoru?

P: jak kdy, když není nálada tak 8, když je nálada tak 14,16 hodin

P: já bych třeba odpočíval rád, ale když pak jsou zajímavý věci v práci ,tak se ani nechce , zas je to hezký když je co dělat, teď je toho hodně zajímavýho

D: takže vy se stýkáte s obchodními partnery a co pracovní kolektiv?

P: teď je to příjemný, ta práce se rozložila, je na koho delegovat kvůli výkresům , teď je tu nověj pán na hádání se s dodavatelem, je to takový uvolněnější , práce se rozložila a ubylo tý nezáživný práce pro mě, je tady klid, i když nevím , jestli je to dobře.

D: a máte tady nějaký kamarády?

P: jako že bych s někým došel na pivo?

D: ano

P: tak to ne, zatím ne

D: a jak dlouho tady děláte

P: 2 roky

D: a jak to máte s časem s přítelkyní, zmiňoval jste rodinu

P: no tak my ty rodiny navštěvujeme spolu, my s těma rodinama nemáme ani jeden problém, takže spolu, i když ona po práci sama absolvuje takový to kolečko maminka, babička a ona pak přijíždí domů, tohle já neabsolvuju, a pak máme na sebe celé odpoledne, nákupy všechno pak spolu

D: a známé máte taky společné

P: no to jo, my se známe od 6. Třídy –

D: takže takoví dlouholetí kamarádi

P: no mě se to zvirtlo (smích)

D: a jaké máte plány do budoucna?

P: no svatba příští rok bude plánování – to je hlavní bod, to se mi podařilo odsunout až na leden, že to začneme řešit , 5 měsíců bude stačit – bude to v květnu , i když říkají, že v květnu by to být nemělo, ale když ani prstýnky si dávat nebudem ...budeme si dávat snubní hodinky, dámskou a pánskou kolekci od stejného výrobce , už mě teda předběhl Rath, no tušil jsem , že mě to někoho napadne, ale zrovna on..

Teď je ale důležitý to zdraví v rodině, to je takový to nejnáročnější – tady se lítá po nemocnicích, s druhým se jezdí po nemocnicích. Já to beru už ne jako problém, ale

spíš jako věc k řešení. Nechci to brát jako problém, ale jak ó věc , která se dá nějak řešit.

D: jako že to k životu nějak patří?

P: jo, já přeci jen nějakou zkušenost už mám , takže těm lidem můžu poradit trošku jiným směrem, jsem spíš jako taková opora , takže mě to problém nedělá, přítelkyně je z toho špatná, takže vím co dělat, nebo aspoň tuším, že mám ten nadhled

D: takže jezdíte k přítelkyni na chalupu

P: no pořád, tak tenhle víkend jeden den u nás , jeden u ní, u nás jsme byli po dvou měsících sekat trávu , tak jsme si to vyžrali se vším všudy, pak jsme jeli k ní řešit toho strejdu, protože se o něj musela starat, teda chtěla

D: tak to taky nemáte moc jednoduché, jste takoví zodpovědní, starat se o dvě chalupy

P: no to ne, o tři – moje, její 2 v jedný vesnici, takže dvoje sekání , dvoje natírání , sekání baví jí, takže to mi odpadlo, já si řeším takové ty technikálie

D: a máte čas na čtyřkolku ?

P: no letos jsem ji nastartoval 3x , ale jako vloni, jak jsem si vzal dovolenou 3 dny a jezdil jsem tak to ne, loni se mi to povedlo, že jsem si vzal na Vysokou, jak to znám z kola, jsem jezdil, tak doufám, že se mi to letos taky povede

D: a jak by to vypadalo, když byste neměli chalupy?

P: jezdili po výletech

D: a co by vás zajímalo vidět?

P: mě baví zajímavý věci, je mi to jedno jaký , nevadilo by mi strávit den v Německu jet na nějakou výstavu, já mám takový sen – v Norimberku je takový technický muzeum, konkordie, prostě se někam podívat, u mě je na stejný úrovni Mumlavský vodopády jako něco jiného , netahnou mě zámky a hrady ... a tady voda

D: sjíždět řeku?

P: no to taky, to jsem několikrát zkoušel, ale voda, je to takový uklidňující, zvuk vody vidět ji slyšet, nemusel bych být v ní, ale jen tak sedět na břehu řeky a koukat na ni, není nic lepšího ...nebo mít barák u vody , spousta lidí na sever mi to rozmluví Známý mý takhle dva potoky a ty se mu slévají a tam má umělou nádrž na pstruhy, nádhera , nebo maják – nikde žádný lidi, žádný signál, je si člověk může blikat ...krásný návrat k přírodě , jako jeden podnikatel v Liberci ,

prodal firmu a postavil si srub uprostřed lesa , takovej relax a dělá dřevo, to je podle mě nejlepší relax dělat dřevo

D: ten přírodní materiál asi opravdu uklidňuje no

P: no, hlavně to je představa hlavy na tom špalku,(smích). Já vím, že je to morbidní, ale fakt je to uklidňující, když vás někdo štve, No fakt se u toho člověk vymlátí.

D: a vy bydlíte v paneláku?

P: no je to takovej malej bytovej dům

D: a tam hodláte zůstat

P: no to ne, ale ten barák je plnej důchodců – nic proti nim, ale nedá se tam nic udělat ..protože všechno stojí peníze, teď nám tam málem zapíchli sousedku, ale řešili jsme to ,že uděláme mříže a už to byl problém těch patnáct tisíc a navíc to je malý 2 kk, my jsme tři sourozenci, takže když vypadnu, tak tam půjde ségra, až ona vypadne, tak tam půjde brácha

D: a máte kam vypadnout ?

P: zatím ne, je takovej koncept ,že bysme tohle střelili kdyby tam ségra s bráchou nechtěli a něco koupit

D: byt nebo domeček

P: mě zatím strašně líbí koncept bytu a chalupy, teď si hrajeme s myšlenkou, že když se prodá naše chalupa, že bysme koupíme nějakou vícegenerační barák tady, vilku... s mámou pod jednou střešou teda, ale ono to půjde

D: už to máte tak nějak rozdělené, jo?

P: už si do toho nekecáme

D: a co plány do budoucna

P: určitě nějaký děti někdy, já mám děti docela rád, půjčit a vrátit (smích), ne , ale to přijde až tak za 4 roky, no ale teď v září škola

D: a jakou máte vybranou ?

P: no já doufám, že jak máme ty chalupy , že najdu něco v Hradci, v Liberci nevybrali můj obor

D: a Praha? Vždyť tam taky jezdíte kvůli práci

P: to jo, ale já tam ještě nechci trávit víkendy a studovat něco, co mě nebaví, to už se mi fakt nechce

D: a podle čeho nebo koho se oblékáte?

P: já si většinou všechno vybírám sám, mě móda asi moc neovlivňuje, v poslední

době spíš podle práce, aby to bylo takový slušnější, jinak o víkendu se oblíkám tak, že tady bych nešel ani s košem, si říkám, že když jedu polepeným autem, že nemůžu jet úplně strašně

D: takže kvůli firmě ?

P: určitě

D: a ještě se vrátím, k tomu, že nemáte televizi, kde sbíráte informace o světě?

P: internet, člověk si tam zprávy pustí taky, zprávy jsou tam rychlejší – a navíc, když vás něco zajímá, může si tu zprávu najít ze 3,4 zdrojů, protože v dnešní době nezávislí novináři nejsou, tak si člověk může ten obrázek poskládat nějak pravdivěji , já si prostě myslím ,že bez té televize dneska člověk může být, ale říkám si že každý máme svého koníčka

D: a sporty stíháte?

P: jo to jo, nohejbal, volejbal, když na to teda nezapomenu jako tenhle týden, že jsem v pátek zjistil, že jsem měl být ve čtvrtek na volejbale

D: a co dovča?

P: měli jsme jet do Chorvatska ,no tak tu jsme zrušili, protože se musíme starat o toho strejdu, oni ho teď pustěj zase z nemocnice; my jsme teď zjistili, že ona sama by to sama nezvládla – za každým zakašláním ona něco vidí , tak já nepojedu taky nikam a budeme mít dovolenou na chalupě

D: a nemůže vám s tím někdo pomoci?

P: ono to zas není tak těžký, on je docela samostatnej, ale jde o to, dělat mu společnost a to zas musí být omezený počet lidí kvůli bakteriím a tak, mě to nevádí

D: a jen ještě moře není řeka ...

P: ale je to voda, já ráno brzo vstávám, zalezu do vody v 11 vylézám do 2 mám klid , já nevydržím ležet na pláži , mě to nebaví , ale pak rozbíjím ježky, protě mě baví pozorovat ten život

D: tak třeba to ještě vyjde

P: jó to jo, tady to není problém vzít si dovolenou ze dne na den,když mám svoje hotový, tak se můžu sbalit ze dne na den, to je fajn, to funguje. nebo v zimě do Norska , to by se mi taky líbilo

D: Romane, je ještě něco důležité ve vašem životě k čemu jsme se nedostali

P: nevím

Příloha č. 3: P3 – Radka

P3 Radka 26 let (rozhovor uskutečněn dne 18.6.2012)

Pracující, příprava projektů

Vzdělání vysokoškolské, titul ing

S rodiči nežije

P: Pracující respondent

D: Dotazující

D: Radko, jak vypadá Váš život?

P: tak já vlastně do minulého roku studovala, takže studentský život, ale bohužel ne na koleji, to je něco jiného, než když žiju s přítelem, takže takový ty párty... (spíš s povzdechem) takže učení, občas brigáda, občas na víkend někam vyjet

D: a v práci jste jak dlouho?

P: dva měsíce

D: a jak vypadá život pracující mladé dámy?

P: no tak teď se zase budu vdávat, takže lítám kolem toho a zatím nebyl čas vůbec na nic

D: a vy jste bydlela s přítelem už když jste studovala ?

P: ne, vlastně ano, jeden rok jsem s ním bydlela

D: a bydlíte kde

P: v bytě, pronajatým v Liberci

D: a váš pracovní den ?

P: stávám v 5,20 abych tu na 7 byla

D: a jezdíte?

P: autem, to mám půjčený od mamči, abych nemusela tramvajkou, protože to bych musela stávat ještě mnohem dřív, z domu vyrážím tak v 6.15

D: a to ráno se věnujete sama sobě, nebo máte nějaký společný program s budoucím manželem?

P: ne to ne, snídani mu nechystám, spíš kočičkám dvěma, ty tak nakrmím, dám napít a pak namalovat, oblíknout a letím

D: a práce baví?

P: hmm, moc, to jsem moc spokojená

D: a co pracovní kolektiv

P: v kanceláři mám dva , vlastně 3 mužský

D: a co ostatní ve firmě ?

P: jo super, s holkama chodíme třeba na oběd

D: a kdy končíte?

P: tak v půl čtvrtý

D: takže doma už práce nehrozí ?

P: ne to ne

D: a po práci?

P: no to pak někam jedu, buď mám něco na zařizování, nebo jedu za mamkou na kafičko , protože přítel pracuje většinou dýl, než já a mě se nechce být doma sama takže takhle trajdám všude možně, za mamkou, za sestřičkou , pak přijdu domů něco uklidím, uvařím no a jde se zase spát (smích)

D: a co kamarádi, koníčky, kultura?

P: no tak tohle jen o víkendu, ale sport vůbec žádněj neděláme ani jeden z nás ne

D: že nestíháte nebo že nebaví?

P: ne, ještě jsme k tomu nepřišli, takže spíš jdeme někam ven nebo na procházku, nebo se za někým podívat

D: takže víkendy trávíte s přítelem spolu ?

P: no, většinou jo

D: a trávíte je tak, že jste doma, nebo někam jedete?

P: no to právě jedeme na výlet , ale on o víkendech taky hodně pracuje, takže že by to bylo každý týden tak to ne

D: a co děláte, když přítel není o víkendu doma?

P: no to právě trajdám někde

D: takže jako po těch návštěvách

P: někam s někým na kafičko, nebo se podívat po krámech a tak

D: a když jedete na výlety , kam jezdíte?

P: spíš někam do přírody, někam si dojet a tam se projít ,nebo někam hodit deku a jen tak odpočívat , vyložene, že bysme někam na zámek, tak to ne, maximálně na Javorník, teď jsme byli, tak jsme si sjeli bobovku

D:a vy jste z Liberce?

P:ano

D:a kamarádi se rekrutovali ze kdy?

P: základka, střední

D: a kamarádi z vejšky?

P: z vejšky to mám v Praze, jsem byla, tam to je takový odřízlí, protože všichni byli od jinud , tak se to rozprchlo

D: na svatbu se těšíte?

P: no moc a (povídala se zájmem o průběhu svatebního dne)

D: a co vaše rodina, původní

P: všichni jsme z Liberce

D: a jako vy to máte s rodinou?

P: všichni jsme z Liberce

D: a vy bydlíte s přítelem sami, jak se stýkáte s , s rodinou, jak se vidáte ?

P: mamka, taťka, sestřička, a to se vidáme hodně často

D: k mamce chodíte na oběd?

P: k sestřičce taky

D: a sestra už je vdaná ?

P: není, je jí 32 , je už 2 roky zasnoubená , takže jsem ji předběhla, moc se k tomu neměli, děti taky nechtěli, přítele má 10 let, ale zatím to není rodinka

D: ale rozumíte si..

P: to jo, my jsme spíš jako kamarádky i s mamčou, my jsme taková trojka

D: a taťka?

P: no ten je tak trochu mimo, on tak nijak moc neřeší

D: a takže máte mamču ,ségru a nějaký kamarádky se tam objeví

P: určitě, z tý základky mám 2 takový ty nejlepší a sestřička mého bejvalýho , s tou se taky hodně kamarádím

D: tak to jsou kamarádké vztahy a sport ne a koníčky?

P: no teď nic moc, tak třeba tenis nás baví, ale ne že bysme to uměli, ale že nás to baví, že si jdeme někam zapinkat tak 3x za léto, nebo stolní tenis jinak nic extra

D: a co kultura?

P: nic

D: a kino?

P: kino ne, ale stahneme si filmy a koukáme doma

D: a co vás baví?

P: já spíš komedie zahraniční a přítel takový ty akčnější ,

D: stahujete z internetu ?

P: no , dát tři stovky a za jeden a půl hodiny v kině je hodně, není na to

D: a co televizi pouštíte

P: tu mám od rána do večera puštěnou jako kulisu

D: a co přitáhne pozornost z kulisy

P: já koukám na Ulici, to je ten seriál a teď na hotel Paradise (reality show) – je to šílenost, ale je to zajímavý

D: a co je na tom zajímavý?

P: no právě jak jsou všichni jiný, jiná povaha, každej ty konflikty řeší jinak

D: tak vás zajímají lidi a vztahy , podle toho na co koukáte a čtete taky ?

P: no teď jsem četla naposledy Stmívání , to je spíš pro ty teenagery – o tom upírovi, to jste musela číst

D: no nečetla, to já bych se asi bála

P: to ne, ona je to spíš taková romaňtárna – Miška, jako ségra říkala, jak to je úžasný, a fakt je

D: a s partnerem máte už společnou domácnost a jak to tam funguje?

P: máme pronajatý byt a v domácnosti všechno na střídačku , jen nemyje nádobí, jinak všechno na střídačku i pere ...peníze neřešíme, prostě kdo má ten to zaplatí , vůbec tam není moje , tvoje

D: a co děti ? plánujete?

P: no zatím ne, ale až budeme mít nějaký to zázemí , teď opravdu ten pronájem, nějaký ty dluhy máme

D:a jak budete řešit tedy bydlení

P: no teď právě máme dohodnutý pronájem v takový vilce, ale to je tak na 20,30 let a pak když tak nějaký baráček než byt

D: a dá se to uplatit

P: jo to jo, a taky už ty dluhy nebudou

D: a co dovolená?

P: no teď budeme mít ty líbánky, to chceme do Bulharska

D: moře vás baví

P: baví, ale byli jsme jen jednou za ty 4 roky

D: a co oblíkání? Kdo udává trend ?

P: něco ségra, něco sama , já nemám ráda tak moc barvy a tohle , že tak 2,3 barvy na sobě, ale asi ta s'égra , že byla starší, tak jsem koukala jak se oblíká

D: a co časopisy, herečky ?

P: ne,ne – to mě neovlivňuje- to my si kolikrát se ségrou řekneme, že ne, ale za 3 měsíce zjistíme, že to je docela fajn, ale ne hned, jak je ten boom , co si to všichni oblíkaj

D: takže ségra je nejlepší kamarádka?

P: hm, asi jo . když něco potřebuju, tak ona je první za kým jdu

D: a jak to máte s mamkou? Užíváte si s ní nakupování a co návštěvy?

P: hm, to často i s přítelem, takový to kafičko,

D: a nějaký aktivity ?

P: ne to ne

D: a pomáháte doma?

P: ne to ne, to je taková ta návštěva klasická, nebo za nima někam jedeme, ale příští rok budou stavět rodinný domek, tak to asi budeme asi pořad, takže budem muset pomáhat

D: a jak berou vaši přítele?

P: dobře, sedli si

D: a rodina od přítele?

P: no ty jsou takový zvláštnější, oni bydlí na vesnici, takže je tam taková jiná mentalita, ale jinak jsou hodný, mají mě rádi

D: a přítel je sám, nebo má sourozence

P: on má ségru o rok mladší a bráchu o 10 let mladšího

D: a s nima se taky stýkáte, taky jezdíte na návštěvy

P: jo, jezdíme

D: na návštěvu, nebo se něco dělá

P: no tam se nic moc nedělá, maximálně s tou ségrou že někam vyrazíme, třeba se vykoupat, nebo na tenis, že s námi chodila

D: a o čem tak debatujete na tyo návštěvě ?

P: tam se debatuje o všem co se děje, jen vrznou vrátka

D: je tam ještě něco v tom vašem životě, co tam patří a já se na to nezeptala

P: nic mě nenapadá, já ten život mám ráda takovej vyváženej... mít to nalánovaný , v takový rovince, on trošku někdy tak skáče , jinak s rodinou se nehádám, to se mi snad ani ještě nestalo, maximálně s přítelem

D: o co se hádáte

P: o jeho práci, on si neumí dupnout a to já nesnáším

D: a když jste mluvila o plánech, co do těch plánů patří?

P: no tak ta dovolená, a že vím, kde budeme bydlet, koho mám, já bych nemohla být bez přítele a vědět kde budeme.. teď tu práci , že mám , tak to jsem úplně spokojená , takovou tu malinkatou jistotu mít, takže jsem úplně spokojená

D: a kde jste pracovala předtím

P: v Hypernově , na dvanáctky – to bylo hrozný

D: Radko, chtěla byste mi ještě něco o svém životě říct?

P: no už asi ani ne

Příloha č. 4: P4 – Jiří

P4 Jiří Košek 25 let, (rozhovor pořizen dne 21. 6. 2012)

Pracující - vedoucí výroby,

4,5 roky syn, rozvedený, žije sám

Vyučen v oboru, poté střední škola s maturitou

P: Respondent

D: Tázající

D: Odkdy Jirko pracujete?

P: byl jsem 3 roky na učnáku elektrika, slaboproud a pak jsem šel na 2 roky na nástavbu maturita s tím, že jsem tohle dělal cíleně, já bych se na maturitní obor dostal i bez vysvědčení, ale chtěl jsem mít nejdřív výučňák a chtěl jsem mít ještě maturitu

D: z toho praktického hlediska?

P: rodiče z toho nadšený nebyli, ale já toho nelituju, jsem rád, že jsem to tak udělal

D: a v čem to je dobré?

P Praxe. Kluci co mají jen čtyřletý obor, tak takovýhle výhody nemaj. Dělaj všechno možný, jen ne v oboru, protože jim to nic nedalo. Já jsem to tak chtěl.

D: Takže máte rodinu, manželku...?

P: nebyl jsem oženěnej ani se nechystám, s bývalou přítelkyní už spolu nejsme , takže máme střídavou péči o syna, byli jsme spolu ... po minulej prázdninách jsme se rozešli, prostě to nefungovalo

D: a jak to funguje teď?

P: bezvadně

D: jak často máte syna?

P: co nejvíc to jde, nebo když Verča potřebuje pohlídat. Dalo by se říct, že teďko s Verčou, bývalou přítelkyní máme perfektní vztah. Ona si našla přítele, je spokojená., Já jsem spokojenej. Neděláme si naschvály.jsme docela takový rozumný lidi

D: a kde teďko bydlíte

P: v pronajatém bytě ve Vratislavicích

D: a jak vypadá váš život? Už vím, že když to jde, tak se staráte se o synka ... jak se jmenuje?

P: Adámek. No můj život je trochu hektickej, bláznivej. Já mám totiž takovýho koníčka že zvučím na menších akcích a hraju jako dižeji hraju na třeba na svatbách a takovýchle věci. Můj život je takovej, že ráno vstanu, jdu do práce, tady je toho teda od té doby co jsem na postu vedoucího trochu bláznivý, takže různě řeším zakázky, realizace a problémy, kterých je víc než dost, sem tam nějaký nabídky, když obchodáci nestíhají

Pak přijdu kolem půl pátý domů, dám si takovej voraz půl hodinky, hodinku, no a pak se začínám věnovat tomu svému koníčku – to znamená, telefony a schůzky se zákazníky, co chtějí nazvučit svatbu nebo narozeninový večírky a takhle

A když je konec týdne a mám volnej víkend, kterej už si teďko pravidelně dávám, dřív jsem to neřešil a všechny kšefty co jsem měl o víkendu jsem bral, pak jsem si řekl stop, že bych se z toho taky mohl zbláznit a řekl jsem si stop a teď si pravidelně dělám volný víkendy kdy jsem s Adámekem i když mám toho vyloženě hodně, že bych na něj neměl čas, tak si ho беру v týdně. Nechci nikdy upřednostňovat koníček, nechci říct práci, před synem, to ne, v tom jsem zásadovej. Moc nemám odpočinku, ale mě to nevadí, já jsem zvyklej jet na 110% a když tak nejedu tak mě to nebaví. Já jsem měl třeba problém, když jsem začal dělat toho vedoucího. Když jsem dělal technika tak jsem byl zvyklej : problémy, něco nefunguje, proč to nefunguje, vyřešit to, prostě takovej lepší adrenalin. Najednou jsem seděl dole a první měsíc jsem byl nešťastnej, nebylo toho tolik, aby mě to tolik zaměstnalo, aby mi ten čas utekl. Bytostně nesnáším, když mi neutíká čas. Vedoucí mi řekl udělej tohle, máš to na dva dny a já to měl za půl hodiny hotové. Teď už se to zlepšilo. Baví mě to.

D: Stíháte v pracovní době?

P: Jo to jo, a když ne tak doma.

D: Berete si práci domů?

P: jen výjimečně, stane že, do pěti, půl šestý řeším telefony, není to standard

D: když se vrátím k vašemu koníčku, vejde se tam ještě nějaký jiný

P: ne

D: a co kamarádi?

P: mám pár kamarádů, tím že hraju, tak mě zná hodně lidí, ale já tomu neříkám

kamarádi, nejlepší kamarády mám jen 2 – když pojedu do Rakouska, a podělá se mi auto, tak ve tři ráno zavolám a oni pro mě přijedou, to samé i já pro ně

D: a jak na ně máte čas?

P: snažím se, třeba včera jsem dělal do půl čtvrtý, tak jsem se u něj stavil na kafe, takže takhle. Někdy se stane, protože to jsou i kluci, který hrajou, tak když mám volno a nemám u sebe Adámka, tak s nima jedu hrát jen tak, pokecáme u toho ...

D: a co lidi z práce? Tady jsou známí nebo kamarádi?

P: tady já to odděluju, mám tady 5 lidí, o kterých bych mohl říct, že když bych měl problém, taky by do auta skočili, ale nejlepší kamarády mám jen dva, za tím si stojím

D: takže kamarádi jako na pokec?

P: jo určitě, třeba dneska je fotbal, tak jsem domluvenej, že půjdem s Jirkou Švarcem, pak možná někam zajdem. Já si myslím, že vyjdu s každým, a s tím, s kým vyjdu dobře, tak k tomu se připnu.

D: Jirko, a v současnosti máte přítelkyni?''

P: Mám, čerstvě asi měsíc.

D: bydlíte spolu?

P: nedá se říct, že bydlíme, občas je u mě

D: a jak to vypadá s dělbou o domácnost

P: teďko, jak já jsem z toho vztahu, kde jsme si společnou domácnost zažili, tak téhle přítelkyni jsem řekl, že nehledám služku do domácnosti. Já si uvařit, vyprat, vyžehlit umím sám, takže aby v tom bylo jasno. Taky jsem jí řekl, že mám rád své soukromí, které rád dodržuju. Nejsem proti mít společnou domácnost, ale ještě je čas, nechci nikam pospíchat.

D: a vy jste společnou domácnost už zažil, dá se to soukromí dodržet a jak?

P: dá se dodržet, ale záleží na tom s kým, jde o toho partnera, jak se ti dva domluví. Třeba s Verčou, my jsme oba štíří a strašně jsme na sebe naráželi. Ono to šlo. Nějaká situace, já ustoupil, jiná situace ustoupila Verča, ale pak najednou nechtěl nikdo ustoupit a začali jsme narážet. To je složitý, teď jsme od sebe a rozumíme si.

D: a máte tedy představu o tom, jak se to dá udělat a zabezpečit, aby měl člověk tu své soukromí?

P: jeden k druhému musí mít úctu a musí obdivovat co ten druhý dělá. Třeba moje současná přítelkyně je kadeřnice, ale je bakalářka a teď si chce dodělat inženýra a já ji za to hrozně obdivuju. Ona si dělá svoje kadeřnictví, má natřískáno do 7 do

večera, a ona na oplátku obdivuje mě co se týče práce i koníčku. Je to vzájemný. Ona , když ke mně přijde a já vidím, že je unavená, tak jí nabídnu ten servis, řeknu lehni si , odpočiň si a to samé i ona mě.

D: už se viděli s Adámkem?

P: jo viděli, měl jsem z toho strach, ale dopadlo to dobře.

D: a jak to máte s původní rodinou ?

P: dobře, tak třeba s mamkou jsem vycházel suprově, tam nikdy nebyl problém, s taťkou problém byl, ale teď to je o 100% lepší. Já jsem poměrně brzo, když jsem dokončil střední školu, tak jsem se nastěhoval k bývalé přítelkyni k jejím prarodičům, tam jsme měli spodní patro, tak to šlo. A od té doby jsme měli s taťkou lepší vztah. Táta má firmu, poměrně úspěšnou, a jeho představa byla, že já to s ním potáhnu. Ale my spolu nemůžeme dělat.

D: čím to je?

P: možná jsme oba stejní, ale máme názory na stejnou věc a pak narážíme, někdo o něm říká, že je workholik, možná je, ale teď po té padesátce už si dává trochu voraz, nebo zjistil, že už není nejmladší a že už tak nemůže po těch žebříkách

S tátou jsem to měl vždycky takový zvláštní, my jsme si třeba nikdy neříkali ani s rodičema jak se cítíme. Mě to mrzelo, i když jsem byl smířenej, trochu mě to odrazilo do života....ale neříkali jsme si .. jen ty otázky „ co bylo ve škole“ ale jinak ne To já se snažím teďko na Adámka - třeba když vidím, že nějaký zaraženej , tak se hned ptám, jestli ho něco netrápí a tak. On je zvyklej mi všechno povídat . A to mi u rodičů chybělo. Moji rodiče na tohle měli jednoduše metr: máš kde spát , máš co jíst, tak jsi spokojenej.

D: To jste dobrej, že jste si uměl pojmenovat, co vám chybělo. a teď to máte s rodiči jak?

P: je to lepší, nebydlíme spolu, navštěvujeme se, třeba s tátou jdeme na kafe, povídáme. Ale pak se třeba k něčemu dostaneme a to už cítíme , že narážíme

D: a na co to narážíte?

P: no jak bych to řekl, mám pocit, že mu vadí, že nekopu za jeho manschaft a z toho chování je to cítit, vím, že toho hodně. On by si to mohl zjednodušit, ale on nechce, no , to je můj taťka. On hlavně tím, že hodně, každej víkend pomáhá babičce, dělají dříví na zimu, sekají a opravují střechu na zimu, fakt toho mají mraky a chtěl by pomoci. on mi třeba zavolá : „ co děláš v neděli ráno?“ a já vím, že do čtyř hraju na svatbě. Jemu to možná připadá , že se válím, ale já potřebuju

spát, abych mohl normálně fungovat. Takže já mu to řeknu a on :“ no tak nic, tak čau ...“ a říká to tak , že mě to pak žere. On to umí. V tomhle my narážíme. Kdybych neměl koníček a chodil mu pomáhat, tak to ví m, že by byl spokojenej.

D: a nešlo by to zaonačit tak, že byste pomáhal třeba v neděli odpoledne ?

P: No to já mu třeba navrhnou, ale to zas on že ne, že to už je v Liberci. My toho oba máme hodně a najít společný čas je prostě problém.

D: ale tak to není pak vaše vina..

P: to ne, ale on je otec a já syn a měl bych prostě poslouchat

D: a tak ve vašem věku už si můžete dovolit neposlouchat ne?

P: todleto se podle mě nebere, že ve 20ti je boom, a ted už nejsme otec a syn a jsme kamarádi ,odted' už nebudu poslouchat

D: a zeptá se vás ted'ko na to jak se cítíte?

P:zeptá se mě jak se mám, že jsem se dlouho neozval, neukázeal

D:v tý otázce je to už jiný?

P: jo to je, je cítit zájem, ale troufnu si říct, že to je tím, že mě 14 dní, měsíc neviděl, že neví, co se se mnou vlastně děje

D: v tom smyslu, že jste jim vzácnější ?

P: asi jo, určitě

D: a předpokládám, že na rodičích nijak finančně nebo jinak závislý nejste

P: já jsem se snažil nikdy nebýt. Já jsem od 13 dělal po brigádách na stavbách, ve 14ti letech jsem jezdil pracovat do Hradiště, to jsem v 5 ráno vstával, jezdil na kole do Dubu, tam nám jezdil v 6 autobus do Hradiště, tam nás naložil toho kamaráda, co jsem s ním dělal, strejda a odvezl někam k Boleslavi a tam jsme na stavbách pracovali a domů stejně, takže jsem přijel kolem půl osmý a šel jsem spát a takhle jsem to dělal každý prázdniny měsíc a půl. A když jsem jezdil na učňák, tak jsem měl kamarády, který dělali po střechách, takže jsem jezdil s nima a po víkendech dělал tesařinu , buďto sjem natíral palubky, nebo s nima chodil po těch střechách , takže jsem si vydělával sám na sebe takhle.

D: takže tam nebylo nikdy takové to „ my tě živíme... “

P: to ne, to já si i kolikrát tu svačinu zaplatil sám; ale ono je to dobrý do života

D: a ještě se zeptám, jak sledujete dění ve světě?

P: zprávy si přiznám v televizi ,že nesleduju. Jednu dobu jsem zprávy hltal, ale pak jsem zjistil, že v půl osmý jsem v pohodě a v osm už nejsem , tak jsem to přestal sledovat. A od tý doby jsem víc v pohodě.

D: vás to rozhodilo?

P: jo , štvě mě to. Tím jak člověk, ví, jak to jde dělat jednoduše a jak se to dělá všechno složitě .. a v tomhle státě na věc, která by šla udělat jednoduše s jedním člověkem , tak se dělá složitě s 20ti lidma. Třeba jsme dělali na sociálce v Jablonci, jsme tam měnili magnety, a když to vidím, za ten celý den, jak to tam funguje..... to je zbytečný, to je zbytečnej barák Je tam 6 kanceláří a všude svítilo světýlko nevstupovat , oni slezle v jedné kanceláři a hihňaly se neskutečným způsobem ani se nestyděly , přišel pán, sednul si čekal půl hodiny, pak přišla paní taky čekala půl hodiny a po hodině jedna vykoukla, rozsvítila vstupte a teprve je odbavila.

D: tak to chápu, to by mě taky vadilo

P: a byl pátek, a my potřebovali do těch kanceláří , tak jsme se s nima domlouvali, že tak v jednu hodinu bychom tam šli a oni : „ to už tady nikdo nebude „ a tak my museli kvůli těm dvěma hodinám v pondělí znovu. A když to tak vidím , tak se nedívím, že je všude takovej bordel.

D: hmm

P: takže informace ano , hodně z internetu, tam já si vyhledám co mě zajímá , v TV mě dávají všechno i to co mě pak rozčílí , hodně poslední dobou sleduju fora lidí , kde se sejdou nějaké diskuze lidí

D: a téma?

P: třeba teď mě zajímá ten Hrádek, jak se tam rozbili ty mladý lidi v té oktávce , tak si zjišťuju ty informace a vidím, jak ta počáteční zpráva je zkreslená. Radio moc neposlouchám, spíš mám tu svoji muziku, co poslouchám a u toho odpočívám. A hodně mezi lidma. Já jsem hodně mezi lidma, tím že jsem furt mezi lidma jak v práci , tak když hraju ... třeba teď když jsem hrál na večírku kriminálky liberecký a tam se člověk dozví věci a taky se seznámí se spoustou lidí a to se i v práci hodí.

D: a co vás ještě v životě zajímá?

P: tak asi i jiný věci, to jo (smích)

Příloha č. 5: S1 – Silvie

S1 Silvie Kalinová 24 let (rozhovor pořizen 30.1.2012)

Studentka – 5. Ročník mgr

Bydlí s rodiči, finančně závislá

D: Dotazující

S: Studentka

D: Silvo, jak vypadá Váš současný život? Čím žijete?

S: Momentálně žiju školou, hlavně, protože toho je hodně moc. Pak kamarádi , sport. Teďko jsem začala hodně jezdit na běžkách zase. Jsem 10 let právě ve vztahu k těm rodičům, protože táta nás vždycky cpal ke sportu hodně, ale bylo to až moc , že nám to tak trochu zprotivil, že jsme museli. Takže 10 let jsem vůbec nejezdila na běžkách a teď jsem začala sama, že jsem sama chtěla. Nikdo mi neřikal, pojď teď jdeme, teď musíme.

D: Hm, ta svoboda v tom rozhodování je pak daleko lepší, že?

S: No, jako že, to je to samý s úklidem. Když vám někdo řekne, že teď musíte uklízet, tak se vám prostě do toho nechce. Že jo. Když vidím nepořádek, tak si ho uklidím, sama od sebe.

D: a vy teda žijete s rodiči

S: ano žiju s rodičema

D: a vy jste na rodičích finančně závislá ?

S: jo, platí mi školu, kapesný, plus mám nějaký brigády, že si vydělám něco pro sebe, ale jinak mi platí všechno naši

D: vy jste říkala, že žijete hlavně školou, kolik vám zabírá času?

S: no teď je zkouškový, tak hodně, tak 90%,

D: hm, je to těžké

S: zbytek se jdu odreagovat , že jdu cvičit, a nebo si jdeme sednout právě s kamarádkama a tak

D: a co cvičíte?

S: do posilovny chodím, bodystyling a florbal, chodíme se vyběhat

D: aha, to je zajímavé, tak to jste nějaká parta ?

S: nó, jo, mám vlastně ségru, ta hraje basket, tak oni mají takovou basketbalistickou

partu , tak mě tam jako přibrali, protože já jsem dělala 10 let gymnastiku, takže ty jednotlivkyně, takže to není žádný týmovej sport, takže jsem neměla žádný jakoby okruh, protože tam byli buďto mladší nebo pak hodně starší

D: takže to bylo hodně individuální

S: jo, takže teď mě vzali vlastně mezi basketbalistky, takže jedna taková basketbalistka

D: a tady v Jablonci nebo v Praze?

S: v Jablonci

D: a jak stiháte dojíždění do školy? Bydlíte v Praze nebo dojíždíte?

S: bydlím v Praze, ale takže jsme ten rozvrh měli pondělí, čtvrtek , pátek, takže se to tak nějak skloubilo

D: takže se to dalo, ale to ježdění taky zabírá hodně času

S: to jo, ale ta hodka to ještě jde, ale spíš to jde do peněz – a zase jsme u těch peněz

D: hm, to je pravda, to stojí hodně, počítala jste někdy kolik to stojí?

S: no nepočítala přesně, ale je to dost a taky ještě to bydlení tam, to máme teda výhodný, to platíme 2 tisíce měsíčně

D: a to je kolej?

S: ne, to je jako privát

D: takže je vás tam víc ?

S: no, jsme tam 2, to je od kamarádky od její tety, ona tam nebydlí, tak nám to poskytla

D: tak to máte fajn

S: to určitě je lepší, než to dojíždění, to je náročný fyzicky, finančně

D: a jak to máte teď o zkouškovém?

S: to jsem v Jablonci, tak v 8 vstanu , to i když přijdu ráno ve 3, tak v 8 vstanu, umeju se , nasnídám a mám stanoveny, že od 9 se začnu učit, do těch 12, pak nějaký oběd, pak hodku, hodku a půl pauzu – to koukám na televizi, odpočívám, pak zase ve 2 nasadím a pak do 6, do 7

D: tak to je dost záběr, v tom zkouškovém ty běžky asi moc nevyjdou ?

S: ale jo, zrovna zejtra jdu

D: a když mluvíte o tom učení a obědu, tak kdo vám zajišťuje ten oběd ?

S: no naši, oni jsou v důchodu, táta teda ještě pracuje, ale pracuje doma a mamka ta se stará o domácnost, já ji teda pomáhám, ona dopoledne uklidí, něco uvaří a odpoledne jdou taky někde na běžky, nebo skialpy nebo tak něco

D: takže vaši jsou taky sportáři

S: noo, oni nás k tomu jako hodně vedli, teď jsem jim vděčná, i když jsme tenkrát nadávali

D: a co ségra

S: no ségra je moje dvojče

D: vy jste z dvojčat ?

S: no my jsme se ségrou dvojčata, i když dvojjaječný, takže jsme každá jiná, ale poslední 3 roky se náš vztah hodně zlepšil, to jak se hádáme teď s tátou, tak se vždycky dáme dohromady

D: uděláte koalici

S: no

D: a o co se s tátou hádáte?

S: to je, já nevím, on asi jak stárne , tak je takovej protivnej na všechny, furt mu něco vadí, jetakovej nakopávací prostě, no ale my jsme po něm, takže ono se tak pak nějak...

D: a nakopávací znamená, že rychle vybuchne? Nebo co to znamená?

S: jo, přesně, na první našlápnutí ,no a my jsme po něm, já mám ještě 2 bráchy a jedinej ten nejstarší je jinej, ten je po mamce flegmouš, takže ten to pouští jedním uchem dovnitř, druhým ven, ale pak ten druhěj brácha ten je taky cholerik

D: takže bráchové jsou oba starší a žijí s vámi v domácnosti?

S: ne

D: takže doma jste jen vy se ségrou

S: jo

D: a máte pokoj dohromady?

S: ne, máme každá svůj, ségra teda už pracuje, ta se měla vloni stěhovat, ale pak to nějak nevyšlo, tak je doma

D: a vy jste Silvo doma kvůli škole?

S: jo, já jsem doma kvůli škole

D: takže kdyby nebyla škola , tak byste se taky chtěla odstěhovat?

S: no ja jsem před rokem byla 5 let s přítelem a už , kdyby mi naši neplatili tu školu, tak bych se tam asi nastěhovala, ale tím, že mi platili školu a kapesný, tak mi to bylo fakt blbý

D: a ta otázka tam padla nebo vám to přišlo tak blbý, že jste to ani neotevřeli

S: ne to ne, to by mi vůči nim fakt přišlo blbý.. na jednu stranu vůči nim blbý a na

druhou stranu proč taky, když to .. no a my jsme se pak stejně rozešli, takže to je jedno

D: a co vedle sportu ještě děláte? Stíháte třeba nějakou kulturu?

S: no, kino maximálně, strašně bych chtěla na muzikál , to jsem si říkala , že dokud jsem v Praze, že bych na nějakéj chtěla jít, no a teď že jsou ty plesy, tak plesy

D: a s Kým chodíte na ty plesy ?

S: s kamarádkama

D: a to máte nějakou bandu z gymplu nebo ?

S: ne, to právě s tou bandou těch basketbalistek

D: takže sportovní se prolíná s kulturním

S: no, třeba se to sejde, že mají nějaký holky narozeniny, tak uděláme nějakou párty, třeba minule jsme měly klaunskou párty, to bylo dobrý, Silvestra jsme taky slavily dohromady

D: a to býváte doma, nebo někam jedete ?

S: buďto jsme u někoho na chatě, že jedeme, nebo ve Mšeně máme takovou hospůdku oblíbenou, tak tam chodíme, oni nám to vždycky nazdobějí a můžeme si tam přinést vlastní jídlo

D: tak to je dobrý

S: no pití si tam zaplatíme a jídlo můžeme mít vlastní, obložený mísy a tak si tam donesem.... No a nebo u někoho doma, když je volnej barák, tak tam – třeba v létě grilování a tak

D: pošlete rodiče na delší kino nebo na dovolenou (s úsměvem)

S: ale to jo, oni naši jak jsou v tom důchodu tak docela cestujou , nebo na kole, takže třeba na tejden odjedou , tak pořádáme garden party

D: a to vašim nevadí, to je v pohodě?

S: no tak jako nám věřej, my co tam uděláme, tak to uklidíme

D: tak to může být docela fajn pocit, že vám rodiče tolik věří

S: tak v tomhleto oni vědí, že jsme rozumný, že bysme si tam nepozvaly nikoho, kdo by nám tam prostě něco zdemoloval nebo tak něco

D: to jo, ale je to přeci jen jejich dům , a tak je to velký projev důvěry , nebo aspoň tak mi to říkaly moje děti, že to tak vnímaly, když jsme jim svěřily dům s radostmi ale i povinnostmi

S: jo, to jo, to je takový oboustranný, a oni s tím začli docela i brzo, takže odjeli někam na víkend a nás tam nechali

D: tak to máte s rodiči fajn

S: to jo, my jsme takový rozumný holky

D: a tak to slavíte vždycky spolu se ségrou?

S: no, my teď máme strašně dobrej vztah

D: a ségra, když teď pracuje, tak jak ona to má doma?

S: normálně platí nájem, občas nakoupí, no naši už ji nesponzorujou

D: když si vás představím, že jste 3 ženské doma, jak si rozdělíte tu péči o domácnost?

S: tak ségra ta moc ne, ta je přes týden v práci a ona je strašně vytížená, aktivní, takže je v práci třeba do 6 a pak ještě musí do fitka, protože celý den sedí, tak musí do fitka, třeba v to úterý, když máme ten florbal, tak ona je v práci, pak jde na florbal a pak ještě na svůj trénink, takže ona chodí domů třeba v 10, tak třeba o víkendu něco udělá, nebo uvaří... ale jinak v sobotu si s mamkou řeknem – ty vyluxuješ tohle, já setru prach, nebo koupelnu, tak si to nějak rozdělíme

D: takže se sejde taková ženská porada

S: no a mamka jak je v důchodu, tak toho hodně dělá přes týden

D: a jak se vidáte s bráchama

S: no ten jeden bydlí v jižních Čechách, tak s ním se nevidíme skoro vůbec, ale ten druhý je v Jilemnici, tam má hospodu, zrovna včera u nás byl a zase jsme se pohádali

D: pohádali?

S: no s tátou

D: a kvůli čemu se hádáte

S: no tohle bylo kvůli autu, my se ségrou a mamkou zastáváme názor, že auto je chlapská záležitost a i když s ním jezdím já, tak táta by ho měl vzít a odvést k nějakému mechanikovi nebo někam, protože já tomu vůbec nerozumím a ještě když má tolik známých v týhle oblasti, tak nevím, proč by to měl být takový problém s tím autem tam dojet... A pak na druhou stranu se diví, že mu neřeknem, když něco potřebujem, ale to je způsobený právě tímhle tím... on by se pro nás rozkrájel, ale potřebuje „prosím“ a přemlouvát a Ťuťu... no ale to se nám nikomu nechce, protože když má u toho spoustu keců... on to nakonec udělá, ale votráví to

D: a jak to dopadlo?)

S: dopadlo to tak, že ségra bouchla dveřma, protože táta když se rozjedem, tak pak hodně ubližuje a ohání se vším možným.. já jsem šla do hospody na víno, protože

kdybych tam byla, tak já se zastávám, protože táta to otočí pak proti mamce, pak jsem zas já ta špatná... ségra byla zavřená v pokoji, a když jsem se vrátila ,tak už byli zase všichni v obýváku – dali si víno, asi už to neřešili, no ale...

D: spíš to vyšumělo

S: jo, to vyšumí, protože táta se neumí omluvit, to spíš za 15 minut zase srandičky , jako kdyby se nic nestalo, ale myslím, že včera mu to došlo ,že to přehnal, že byl fakt hnusnej, on je stejnej jako babička, ta by se taky rozkrájela, ale...

D: tak to pak se ségrou probíráte spolu?

S: to jo, my se slezem, zanádváme si na něj, a vzájemně se podpoříme, že už jinej nebude

D: a když to máte takhle nablízko se ségrou, jak to máte s oblíkáním

S: no my máme jiný postavy – já nesnáším trika na tělo, tak já si kupuju delší, to oblíkne i ségra, ale moc si to nepůjčujeme, to dřív mi vlezla do skříně, ale teď ne

D: a podle jakých trendů se oblíkáte?

S: no my máme úplně rozdílný styl – ségra ta se umí fakt dobře oblíknout, ona není úplně nejhubenější, ale dokáže to zamaskovat úplně skvěle, je taková extravagantní, já mám radši takovej sportovní styl

D: na to oblíkání si vyděláváte brigádama, nebo to platí vaši?

S: já mám většinou na straně peníze z těch brigád, že si je trochu šetřím, nebo z kapesného , ale já si oblečení moc často nekupuju

D: a to si nekupujete kvůli tomu, že nejsou kačky, nebo že nechcete

S: ne to ne, já bych si i kolikrát něco koupila a pak si řeknu „ potřebuju to?“ a nekoupím, ale někdy když mám špatnou náladu , tak si třeba udělám radost a něco si koupím, ale ne tričko za 800, ale dojdou si třeba k Vietnamcům a koupím si to samý za stovku.... no a nosím spíš kalhoty, já na krátký sukně nemám moc sebevědomí, my máme vysportovaný postavy a ty lejtka jsou prostě široký, to máme po tátovi, leda když jsem opálená, tak to jo, ale jinak ne

D: a co dovolené ?

S: teď jsem byla po 4 letech, jsem byla v Řecku, ale na to jsem si vydělala – jsem byla celý léto u přehrady na stánku, takže na to jsem si vydělala sama, akorát mamka mi půjčila sebou 100 EUR, jako rezervu, kdyby něco, ale ty jsem ji vrátila

D: a s kým jste byla

S: s kámoškou, jsme si v létě na přehradě jednou na pivu řekly ,že bychom jely a že nemáme s kým jet, tak jsme si řekly ,že pojedeme spolu a jely jsme

D: a co vaši , jezdí na dovolenou?

S: ale jo, jezdí, ale my už s nima nejezdíme

D: už vás neberou?

S: no neberou – ale my ani nechceme, protože když se vrátím k tomu tátovi, tak on je rád středem pozornosti, a jak je s více lidma, tak se předvádí, ale na úkor druhých , že si z nich dělá srandu, ale někdy už to sranda není..... - takhle jedou sami, nehádají se , teď měli výročí asi 40 nebo 30 let od svatby , nevím, byli ve Francii na Azurové pobřeží – a táta je takovej rád, že nemá rád změny, tak se mu nechtělo, ale přijel nadšenej, moc se jim tam líbilo

D: přijeli pozitivně naladěni ?

S: to jo, on jejich nejhlavnější svár je kouření , mamka kouří , táta je 20 let odnaučeněj kuřák a ten, kdo kouří je úplně špatnej, úplně nejhorší

D: a vy kouříte

S: příležitostně, když si třeba někde sednem, tak si dám jednu za večer, ale jinak nekouřím

D: a pítí?

S: víno nebo pivo, podle toho s kým kde jsem nebo podle chuti, takhle když jsem po tom florbale, tak si dám s chutí pivo

D: a doma s vašima si dáte?

S: spíš když je oslava, tak to si dáme, nebo když si táta otevře lahev, tak si dáme

D: a ví táta, že kouříte

S: no né, ale možná to tuší

D: a vy tedy přítelě teď nemáte, ale jak to vypadalo, když jste spolu byli?

S: no já byla spíš u něj, protože když jsem byla doma, tak jsme byli spíš v pokojíčku a pak jsme jeli k němu, nebo jsme seděli s našima v obýváku a dali si to víno , jeden z nás nepil a druhý řídil, naši ho vzali dobře a mě jeho rodiče taky dobře.... Teď mi měl za zlé, měl slečnu a jeho rodiče ji vůbec nevzali

D: tak jste nasadila vysoko laťku.. to je fajn, když rodiče berou partnery, že jo

S: no od začátku to tak nebylo, my chtěli být pořád spolu a tak našim, hlavně tátovi, se to moc nelíbilo, a když jsem u něj začala spát tak to bylo pořád „ a nejsi tam moc často?“, ale pak to vzali a postupem času se to sklidnilo, pak jsem tam u něj třeba od čtvrtka do neděle, jen jsem doma napsala, že jsem u něj

D: a když jste spolu bydleli, tak jak jste to měli s jídlem

S: no nájem platil on a někdy jsem nakoupila já, někdy on..

D: a to jste platila ze svého kapesného? To muselo být náročný, když doma nic neplatíte

S: no ono, co jsme kupovali Nějakou snídani a víno na večer – jeho mamka dělá v jídelně, takže obědy i večere byly zajištěny

D: napadá vás Silvo ještě něco, co by bylo jinak, když byste nebyla doma?

S: určitě bych měla psa, nebo nějaký zvíře

Příloha č. 6: S2 – Jana

S2 Jana, 24 let (rozhovor pořízen dne 9.2.2012)

Studentka VŠ

Na rodičích závislá, přivydělává si na brigádách

D: Dotazující

S: Studující

D: žijete s rodiči

S: žiju na koleji, takže domů se dostanu 2x do měsíce

D: a rodiče vám platí školu?

S: rodiče mi dávají na bydlení a dopravu a zbytek si musím platit sama, takže mám různé brigády

D: a co děláte:

S: škola je priorita, takže nechci do práce místo školy, ale teď jsem o víkendech dělala na pražském hradě, tak to mě bavilo, protože to navazovalo i na to předchozí studium

D: a jak tedy vypadá váš života

S: škola je priorita, chtěla bych to dotáhnout k titulu a najít si dobré místo, ale už to není to hlavní, prostě i trochu žít, mám i jiné zájmy, mám toho přítele, teď bych chtěla i nějakou praxi získat, mě hodně bavila Němčina, tak bych chtěla uplatnit tu Němčinu

D: jako překladatelka?

S: myslím ,že bych zvládla překlady na úrovni B2,C1 nebo třeba jsem měla brigádu, kde jsem volala do Německa, sjednávat překlady, nebo na veletrh, to by mě taky bavilo

D: a u vás najdete uplatnění ?

S: no na Vysočině je nezaměstnanost vyšší, takže ta spádová oblast je Brno, takže tam bych asi hledala práci, a teď váhám jestli Brno nebo Praha, Brno mě táhne, protože je tam ten přítel..

D: a jak tedy vypadá ten život?

S: přes týden na koleji, škola, o jednom víkendu jdu na brigádu, druhý víkend jedu

domů

D: a kde je ten přítel

S : no ten je tam pátek a sobota

D: takže na koleji

S: mám dvoulůžák, to je celkem dobrý, ale co se mi nelíbí, že máme kuchyň i koupelnu s celým patrem

D: a když zůstáváte ten víkend v Praze?

S: když není brigáda, tak třeba veletrh, knihovna nebo kino

D: a když jste tu zůstávala tak co byl ten důvod, že jste tu potřebovala?

S: no buď že jsem potřebovala , nebo taky kvůli financím, to je dvě stovky a to bych třeba takhle projedila třeba tisícovku, což je dost nákladný

D: a když jedete jednou za čtrnáct dní domů, tak dojedete domů?

S: já to si zajíždím přes to Brno k tomu příteli, aniž bych musela ,tam jsem do soboty pak přijedu domů, tam si vybalím a sbalím co potřebuju a to už mě naši pak vezou na nadržáží do Prahy

D: to jezdíte sama nebo s přítelem?

S: sama, já se doma jen tak mihnu

D: tak to jste asi vašim vzácná

S: no naši by radši kdybych už šla do práce, to bakalářské studium jsme se sestrou studovaly obě, ale sestra si našla práci a už pracuje a už je finančně nezávislá, já jsem si přes léto taky hledala práci, ale zjistila jsem, že to není vončo , ale ještě v únoru jsem si podala přihlášku, kdyby to s prací nevyšlo a teď jsem ráda, že jsem si tam tu volbu nechala, že se mi tam nezavřely dveře, protože na soukromou školu by doma určitě nebylo, tak jsem si dávala na státní, a prostě pořád mi zůstávala ta Praha, i když se mi sem moc nechtělo, tak su ráda, ale zase s tím, že mi rodiče neplatí úplně všechno, že je na mě jak si to ufinancuju, jak si to udělám

D: tak to je ale dost těžké ,ne?

S: je, protože pořád tam jsou výdaje , které musím, třeba ty knížky , které si stejně musíme koupit

D: a s tímhle režimem vaši souhlasili

S: jo, s tímhle jo

D: a co s přítelem, jak žijete?

S: no že si třeba uděláme hezký večer, nebo na výlety , když bylo hezky

D: a kamarády máte společné ?

S: no to je zajímavé, že on mě svým kamarádům nepředstavil, a myslím, že jich ani moc nemá, já ho zvala na Silvestra, že bych ho představila svým přátelům, ale jemu se do toho moc nechtělo... takže my jsme většinou sami

D: a ti vaši kamarádi ?

S: no buď jsou to lidé ze školy, nebo od dětství, co k nám jezdili na vesnici na chatu, tak jsme s nimi v kontaktu, oni stále jezdí, oni už jsou dostudovaní, oni jsou většinou starší tak ve věku mé sestry , to je tak 5 lidí .. já mám jednu nejlepší kamarádku ze střední

D: a s tou jste jak v kontaktu?

S: tak 2x do roka se sejdeme, i když jsem v tom Brně, tak přítel je pro mě priorita, takže moc časté to není

D: a vaši přátele už viděli?

S: ne,zatím ne

D: a nechtějí?

S: asi chtěli, ale netlačí

D: a že jezdíte přes Brno, to nevadí?

S: ne to vůbec ne.. to si můžu jak chci...

D: a s rodiči vycházíte jak?

S: moji rodiče jsou starší, já jsem nejmladší ze tří sester, mám třicetiletou sestru a já si myslím , že i ten věkový rozdíl hraje podle mě roli, ti mladší rodiče se dokáží vcítit do těch pocitů toho mladšího člověka a naši, já prostě vidím, že naši mají takový svůj svět , já jsem si s mámou nikdy moc nerozuměla, pro mě nejbližší člověk z naší rodiny je moje sestra ta o dva roky starší, ta vždycky věděla všechno, té jsem se svěřovala, jako mojí mámě zas tolik ne, a ten důvod – ne že bych ji nevěřila, ale myslím, že bych nenašla pochopení

D: a tak mamka nemusí být kamarádka

S: nemusí, ale může a navíc mě u mámy nevyhovuje, že je cholerik a já su spíš člověk, který jedná víc v klidu a mě to vadí, když občas zakřičela... to ten táta je spíš flegmatik, tak ten mě povahově vyhovuje víc

D: a vy máte svůj pokojíček

S: teď, co se odstěhovala k příteli, tak už mám ten pokojíček sama pro sebe

D: a vy se podílíte doma na nějakých povinnostech

S: no teď víc máma, dříve jsem třeba vyžehlila, ale teď jak jsem míň doma, tak to spíš ta máma

D: a co doma společné aktivity, děláte něco?

S: ty moc ne

D: a jak to vypadá, když přijedete domů

S: dostanu jídlo, máma se zeptá co ve škole, ale pak já si jdu svoje aktivity, třeba pustím si televizi, není tam moc prostor, oni naši – teda táta si s náma nikdy moc nehrál, takže jim to asi ani nepřijde

D: a vám?

S: no já když si představím , že bych měla děti, tak já bych s nima nějaký aktivity vymýšlela, na ten víkend, výlet nebo tak

D: takže byste o to stála

S: hmm

D: a kdy přivedete domů přítele

S: no.. no mě je divné, že on mě svojí mámě taky nepředstavil

D: a přítel pracuje ?

S: studuje ve Zlíně, ale do Brna jezdí, on tam bydlí s mámou, nebo že tam má nějakou práci

D: a kde se scházíte?

S: no buď u něj, nebo u mě , já si neplatím byt, já jsem bydlela o prázdninách s kamarádkou, ale ona by byla ráda, abych se tam zase vrátila, takže já mám k dispozici ten byt

D: a když se vrátím k těm financím, když si třeba děláte ten hezký večer

S: většinou na půl, jednou já, jednou on , nebo když to platí celé on, tak já mu na to něco přidám, teĎ mi slíbil na Valentýna večeri

D: takže do kina se s přítelem dostanete a v Praze taky?

S: to spíš chodím do knihovny, protože na koleji se moc učit nedá, tam si to asi užívaj, že si v paneláku nemůžou dovolit, já nejsem ten typ jako moje spolubydlící, že bych musela chodit do klubu..., v nejhorším špunty do uší

D: a kamarádky máte ?

S: no tak mám tu Káju s Hradce, to jsme spolu na ICQ nebo FB ,nebo tak jednou do měsíce se sejdeme a s těma ostatníma jdeme třeba někdy na kafe

D: a jak je to často

S: tak jednou do měsíce a jinak přes to „ajsko a tak“

D: a není vám smutno, když se vídáte jen jednou za měsíc

S: ani ne, já mám ty kamarády víc v Brně, tam je i ta moje sestra, že bychom to

k sobě měly blíž

D: a ten vztah se sestrou funguje i když má toho přítele?

S: jo , to je bezva, já mám spoustu známých, se kterými se pozdravím, ale těch, komu se svěřím, těch mám málo a jedna z nich je třeba ta Kája

D: a podle čeho se Jani oblékáte

S: podle toho , co se mi líbí a jestli na to mám

D: a co se vám líbí

S: no spíš takové elegantní . trošku sportovní, nemám ráda ten hip hop styl, ty sukně moc nemám, spíš rifle a tričko k tomu , nebo halenku

D: proč nemáte sukně, já nemám ráda, když jedu v tramvaji, tak aby na mě někdo koukal

S: a vy si tedy oblékání platíte sama ? no to musím říct, že mě kromě našich podporuje ještě sestra , ona ví, co to stojí, ona studovala pět let, tak ví, jaký můžu mít výdaje, takže mi třeba něco koupí nebo mi na začátku semestru dala peníze, to si naši nedovedou představit , ne že by byli hloupí, to oni sledují inteligentní pořady, ale tohle prostě si nedokáží představit

D: a sestra je vzor i v oblékání nebo v sebe prezentaci ?

S: tak určitě, a i v tom, že my dvě si docela rozumíme, a že i ona to dotáhla na ten inženýrský titul na VŠE, takže je hodně dobrá, takže je takový vzor .. s tou starší sestrou - ona je takový ten cholerik, a tím že je starší a že je tam ten věkový odstup, tak si tolik nerozumíme, ale to já zas ráda pohlídám tu neteř , to jo...

D: je ještě něco v životě na co jsem se nezeptala? Co domácí zvíře?

S: já to vnímám jako starost , do bytu bych si třeba psa nepořádila, je to prostě závazek

D: a co dovolená?

S: my plánujeme s přítelem k moři, ale to jsme si řekli ,že až si na to vyděláme , takže to léto vidím spíš pracovně, rodiče mají hospodářství , pole , louky , prasata, takže se pomáhá rodičům ,když není brigáda

D: tak to se těšíte?

S: to jo, moc

D: a co koníčky

S: plavání, power joga, nebo třeba i zumbu jsem zkusila a z těch sportů mě zaujaly ne ty moc skupinový , na to moc nejsem, cestování by mě taky bavilo, ale nelákají mě ty exotické země, mě láká Švédsko nebo Švýcarsko, se ségrou jsme taky jezdili

hodně na kole

D: a přítel je taky stejně laděný jako vy

S: my si sedneme povahově, on na kole jezdí od mala, on je na tom kondičně mnohem líp než já, je to takovej klidnější typ, takže si vyjdeme vstříc

D: a to plavání kvůli kondici nebo jen tak

S: jen tak, mě to baví.... A hlavně mě baví jazyky

D: které studujete ?

S: mě se líbí moc Ruština, ale na tu už nebyl čas

D: takže jak mluvíte?

S: anglicky, německy, rusky a někdy v budoucnu snad Italština

D: a učíte se i mimo školu

S: to jo, to já si někdy otevřu knížku jen tak se učím slovíčka, to je takovej oddych

D: a je v tom vašem životě ještě něco zajímavého ?

S: už neřeším takové hlouposti jako dřív, já jsem měla nízké sebevědomí, jednu dobu jsem řešila postavu, a že jsem neměla přítele, ale to už je pryč už to neřeším a co cítím, tak jako břemeno cítím tu školu a to, že to musím nějak finančně zkoordinovat, jinak nic zásadního

Příloha č. 7: S3 – Vítek

S3 Vítek 24 let (rozhovor pořízen 9.2.2012)

Student informatiky

Žije s rodiči, ekonomicky závislý

S: student

D: dotazující

D: když říkáte , že jste závislý, tak to znamená

S: já jsem jen částečně závislej, mám svůj příjem kterej pokryje to kapesný, platím si sám telefon, doma internet, takže rodiče platí bydlení , nájem a tak

D: a vy bydlíte někde na koleji

S: já jsem z Prahy, takže bohužel bydlím u rodičů

D: a ta práce je jako že potřebujete peníze, nebo už se chcete realizovat?

S: no ono je to hezký být závislý na rodičích, ale ono to nejde, taky mi to přijde hloupý z nich pořád cucat peníze, ždímat a taky by mi to nestačilo , když si chci koupit něco pro sebe , třeba elektroniku, nebo když chci s klukama na vodu, nebo jít někam s přítelkyní, abych řekl, tak rodičové dejte mi dvě stovky, já chci tady s kámošem na pivo, to asi moc nejde

D: přeci to nejde, ale říct by se to dalo....

S: no na pivo mi nedali tak od osmnácti, je jasný, že někdy si vydělám míň, tak občas si řeknu o nějaký peníz, ale spíš se snažím neříkat

D: a je to kvůli tomu, že je vám to hloupé, nebo kvůli tomu, že se ptají na co to máte

S: ne, to se nestydím, u mě je to transparentní na co to mám, to abych se styděl říct tátovi, že jdu na pivo, to je normální, ale už je mi to prostě hloupý no

D: takže hloupé kvůli věku ?

S: no, tak

D: a tak první co je, to je škola?

S: hmm

D: a co je tam ještě ?

S: 2x, 3x škola , práce, přítelkyně

D: a jak se oblékáte, podle přítelkyně?

S: chlapy nesnáší nakupování, na to potřebují nějakou odbornou pomoc, a stejně to stojí 2X tolik co ženskou, chlap když nechce vypadat jako debil, a chce se sladit do nějakýho stylu , tak ho stojí daleko víc, než holku

D: a vy máte nějaký speciální styl oblékání

S. já nechci kupovat nějaký disko styl , takový ty CA a New Yorker, co nosí holky, to se mi nelíbí, a nosit to prostě nebudu , já nebudu jako nějaký diskant , když jsem byl mladší tak ve skate shopech, nebo sportovní, nebo funkční, ale to za 350 nepořídím – to v CA sice bundu koupím, ale v zimě je v tom zima, promokne to, to holky mají asi tu chuť a odvalu trpět - jako třeba ty boty – třeba jsou oblebený náplastí ... chlap si sice koupí kožený boty , který stojí 3, 5 tisíce, ale nosí je 4 roky, nic ho nebolí, netlačí ...nic ho neškrábe

D: a k tomu nakupování , co si ještě kupujete?

S: já jsem takovej blázínek do různý elektroniky, ať už do hudebních přehrávačů, nebo sluchátka, do počítačů jsem blázen, takže když vydělám nějaký kačky, tak než abych vběhnul do kšeftu a koupil si sedm košil, tak si pošetřím ,koupím něco do počítače, myš sluchátka, telefon – tak za tohle já utracím.

D: a co dovolená ?

S: tak hodně využíváme ty nízkonákladovky, že si zalítáme po světě za kamarádama, nebo s našima i na ty hory , ale že bychom si nějak rozuměli, i když s nimi jedu tak to ne

D: a to znamená co, že si moc nerozumíte

S: no, že musí úplně všechno vědět, takovej ten výslech, to já úplně nenávidím, jak to mám tady a tady a všechno pořád musí vědět

D: a jak to máte jinak s rodiči?

S: já to mám s nima dost zvláštní , trošku je ten vztah poškozenej tím, že ještě s nima v tomhle věku bydlím, což je takový hodně náročný a už se chci taky někam odstěhovat , což je samozřejmě odvislý od těch příjmů co člověk dokáže vygenerovat... jinak ten vztah s rodičema je veskrze dobrej , s mámou mám takovej kamarádskej vztah i když takovej svéraznej, to radši nebudu popisovat (smích)

D: to můžete

S: my si děláme takový vtípky, my si nebereme servítky, pro pepřejší slovo nejdeme daleko , ono je to takové láskyplné , ale třeba Karolínka, než si na to

zvykla , jak já s maminkou mluvím,tak (přítelkyně) to dost dlouho trvalo, než si na to zvykla...

Třeba mi napíše do sms : nesor, nesor smrade, já ji zase klidně řeknu matko, nesor matko, nebo jí říkám vopruz, nazdar vopruz , ale to je fakt láskyplné

No a s tatínkem to mám trochu jinak , on je takovej, taková hlava rodiny, .. takovej generál, takovej Napoleon, on to musí mít všechno na povel , on si třeba vymyslí, že odpadky se vynesou v 9.35 , tak se musí v 9.35 se fakt vynést musí, i když je to úplný nesmysl, a jakmile to tak není, i když já vím, že bych to udělal jinak po svém a líp, tak ne musí to být po jeho. Třeba příklad, přijdu z nákupu, postavil jsem tašku na stůl a on : „proč to stavíš na stůl“, já :“ kam to mám postavit?“ On : „na zem, na stůl skáčkou kočky“, já: „ tati, kdyby ty kočky byly vychované, tak nelezou po stole, stůl je od toho, aby se tam dávaly naše věci ...“ a už je hádka kvůli takový prkotině Ale s ním to pořád, takový malichernosti, udělej tohle a já to třeba udělám jen v jiným pořadí a už je oheň na střeše já už mám ve svém věku nějaký jiný názory... no už je to ponorka, už tam bydlím dlouho a už by to chtěla odvdzušnění

D: a to že to máte poškozený vztah , to je tím, že bydlíte dlouho doma?

S: no už jsem prostě starej, na to abych bydlel doma , to studium taky bylo dlouhý, já jsem Pražák, vybral jsem si školu v Praze, takže jsem byl pořád doma ... já to vidím, mám sestru a tu už museli doma jako vystěhovat , to bylo takový problémový, takže už tam smrděly nějaký rozvody, tak když jí bylo asi 18 , tak ji našli byt, a potom co se odstěhovala, tak se to uklidnilo, i já , já jsem s ní taky moc nevycházel, protože mi udělala nějaký sviňárny, a nálada se zlepšila, atmosféra se zlepšila , máma ji ráda vidí, táta ji rád vidí, občas přijde na návštěvu, nebo se jde na kafe , prostě tím, jak odešla se to zlepšilo, kdežto já, jak jsem doma, tak ať udělám cokoliv, tak je to špatně , nechám ručník na topení, je zle, mám sice svůj pokojíček, ale ve svém pokoji stejně nejsem svým pánem, tak co to je, že jo?

D: a tak asi to je tím, že už jste ve věku, kdy si to rád všechno chcete dělat podle sebe

S: to určitě

D: a když máte tu přítelkyni, tak jak se scházíte, kde se vidáte?

S: my máme několik míst, kde se můžeme s Karolínkou setkat určitě mi do vztahů nekecaj, to bych si ani nenechal, ale naši mají rádi soukromí, takže jim vadí, když někdo přijde na návštěvu, takže třeba i můj nejlepší kamarád ,

když k nám chtěl přijít , tak oni říkali , běž ty k nim, oni mají velký byt ... , ale Karolínka se jim celkem líbí, takže teď už to jde ,ale taky každou slečnu nezkousli a ze začátku, třeba na mě čekala před bytem, ale pak se tátovi zalíbila, tak teď to jde, to u nás v pohodě třeba jednou týdně spí.... No a nebo se scházíme ve studenstkém bytě u Karolínky, když třeba ostatní holky odjedou tak to jde

D: a jak s vašima třeba komunikujete , když spíte někde jinde

S: ahoj, přijdu ráno

D: a když říkáte, že si přivyděláváte, tak to máte brigádu

S: brigádu, jo, vlastně si přivydělávám se spolužákem – neměl jsem pevný režim od kdy do kdy, on měl smlouvu na pevně a já mu pomáhal, takže on toho vydělal víc a pak mi dával , takže jsem si vydělávám na černo ,i když naši z toho moc urvaný nebyli, oni by asi radši , abych chodil do fabriky od 8 od rána, to bych radši nedělal nic , než v nějaký pitomý fabrice

D: je to těžké sehnat práci

S: já nevím, já jsem hroznej flegmouš, já to mám tak nějak na háku, celý ten život , tak já vlastně nevím, jinak jsem spolehlivej, to jo a navíc já mám obor ... v tom mým odvětví je nabídek hodně, ono se zdá, že těch nabídek je hodně, ale ono je to náročný na vědomosti, to odvětví je strašně široký ,ale člověk nemůže vědět všechno, takže se specializují, že programuje tohle, nebo vyvíjí tohle , takže oni si pozvou člověka na pohovor, zjistí , že je to programátorský eso, nebo obyčejný IT , ale asi v tom IT těch nabídek je asi dost ... ale je to soustavný vzdělávání

D: a co koníčky vejdou se tam

S: no to jo, já ten obor, co studuju, tak to je hodně o těch počítačích a to mě baví , a ta muzika, to mě baví, jinak nějaký kino s Karolínkou a tak

D: Vítku, je ve vašem životě ještě něco co byste mi mohl nebo chtěl říct?

S: něco je určitě, ale to sem asi nepatří

Příloha č. 8: S4 – Mirek

S4 Mirek 26let, (rozhovor pořízen dne 15. 3. 2012)

Student MATFYZ

Bydlí s rodiči, ekonomicky závislý

D: dotazující

S: student

D: Jak vypadá váš život ?

S: Žiju v Jablonci, ale studuji v Praze, tudíž já dojíždím jak kdy 2x, 3x týdně. Ten důvod je , že já jsem bydlel na koleji v prváku a druháku, s jedním spolubydlícím, se kterým jsme si docela rozuměli a měli jsme docela pěkný pokoj a on v tom třetáku začal studovat něco jinýho , takže taky začal dojíždět. Já jsem na tý koleji zůstal, ale dostal jsem jiný pokoj, protože tam je takovej zvláštní systém registrací, prostě některý lidi mají přednost, tak ten hezkej pokoj, o který jsme si uklízeli a o který jsme se starali, nebyl volnej. Ten co jsme dostali byl špinavej a navíc jsem si s těmi spolubydlícími moc nerozuměli, prostě jsme si nesesdli. Takže to byl důvod proč jsem z koleje odešel a navíc finančně je to levnější bydlet doma a ten autobus není zas tak drahej , než si hledat nějakej podnájem.

D: a kdo vám to platí ?

S: rodiče

D: všechno ?

S: ano, úplně všechno

mě se nechtělo na tý koleji bydlet to je jedna věc a druhý důvod je, že to je levnější bydlet v Jablonci. Sice je to časově náročnější, ale zase ne o tolik, protože ta doprava po Praze je taky poměrně časově náročná a hlavně je problém i s vařením, na tý koleji je třeba jedna plotýnka, není tam trouba, je tam malá lednička pro 4 lidi. takže ty životní podmínky co se toho stravování týče jsou náročnější, nebo takový nepraktický, což je doma lepší, tam je takový komfort, rodiče najdou na nákup, odpadá spousta starostí

D: na nákup chodí rodiče, nebo i vy?

S: oboje, střídáme se , tím že se střídáme, tak to nemusím dělat sám a tím i klesá čas , který strávím tím nakupováním, což jsem v Praze musel dělat sám, takže tou dělbou ten čas se takhle rozmělní i ten čas kterej strávím cestováním

D: jezdíte autobusem, nebo jinak ?

S: autobusem

D: takže to se i dá něco v autobuse dělat nebo alespoň si zdřímnout, nebo si něco přečíst ne ?

S: já se učím v autobuse angličtinu, to mám vyzkoušený, že mi jde, zkoušel jsem i počítat matematiku, ale na to tam není klid, asi jak hučí ten motor Nebo taky spím, když je potřeba, takže dá se... ale jinak celé to studium mi hradí rodiče ..

D: i kapesné – jak jste říkal , je to levnější .. myslíte na kapsu rodičů nebo svou?

S: ne všechno mi platí rodiče, že mi dávají míň peněz, takže vím, že je to pro ně levnější, ne že mě by se to zlepšilo

D: a vy jste říkal, že jste v Praze 2-3 dny, a ten zbytek?

S: to jsem v Jablonci a většinou pracuju na diplomce , to musím odvozovat , já dělám ryze vědecký témata, né praktický, takže to nikomu nic neřekne, takže se na to musí přijít, to mi dá ten vedoucí diplomky hypotézu , nějak to odhadne , ale tu konkrétní realizaci jak to odvodit, to musím spočítat sám , takže když jsem doma, tak dělám ty úkoly, co mi zadá ten vedoucí tý diplomky, protože pro něj to má smysl, on to pak uvádí v nějakém tom článku, kterej vydává v nějakým časopisu... on to, co považuje za jednoduchý, není to zajímavý to sepsovat, tak to někomu hodí, on mi neřekne jak, ale v duchu tu představu už má jak to asi je

D: to zní dost složitě

S: no jednoduché to není

D: ta škola vám zabírá hodně času

S: to jo , drtivou většinu

D: čím to, je to tím, že ta škola je tak těžká?

S: no je to hodně těžký..

D: takže třeba 5 dní v týdnu se věnujete škole

S: no to i víc, ono to ani jinak nejde, ta práce je těžká a navíc funguje normálně i ta škola

D: a vy teď budete končit?

S: chtěl bych, no , i když teď se rýsuje nějaká možnost vyjet na Erasmus, takže bych státnice dělal až příští rok, ale v současnosti to moc nevypadá, takže skončím

asi ke konci roku

D: a Erasmus vás láká kvůli prodloužení toho studentského života, nebo kvůli zkušenosti

S: kvůli té zkušenosti, jinak mě to nevádí jít do práce^o; ti spolužáci, co byli jinde, tak že jinej náhled na výuku matematiky, že je jinej odlišnej, a že celkově ten přístup je odlišnej, že z tohodle hlediska je to zajímavý

D: takže rozšířit obzory?

S: no to jo, ale ne že bych si chtěl prodlužovat studium, mě už to celkem stačilo, no a navíc je tam i ten finanční důvod, oni naši jsou hodný, že mi to umožní, ale přeci je to zásah do toho finančního rozpočtu pro tu rodinu

D: vy máte sourozence?

S: ano mám, starší sestru, ta bydlí v Praze a tam i pracuje a malýho bráchu, tomu teď bylo 9

D: a máte čas se s ním potkávat, když máte tolik té školy?

S: jo to jo, já pro něj docela často chodím do družiny, protože jsem radši, když je doma, než v tom cizím prostředí, doma je doma, nebo když je nemocnej, tak jsem s ním doma, protože já si ty poznámky můžu doplnit, ale pro ty naše je to složitější zůstat doma, ne že by to nešlo, ale ne vždycky si to můžou dovolit tam nejít, takže ho hlídám, hrajeme nějaký hry

D: a co kamarádi?

S: většinou ze školy

D: a jak se s nima vídáte kromě školy

S: no párkrát se stalo, že jsme jeli na Šumavu na lyže, nebo když má někdo narozeniny, nebo hokej, tak se sejdem v hospodě nebo u někoho, nebo na kolo, ale to jsou spíš lidi z karate, co jsem dělal, nebo jedu sám, to s lidma z Prahy na kolo nejezdím, ale není to moc častý

D: jak to je častý?

S: párkrát za rok, tak třikrát do roka, netrávíme spolu nějak moc času

D: máte tam nejlepšího kamaráda?

S: jo, to jo, to jdeme po škole třeba někam sednout a pokecat

D: a jiné koníčky?

S: no docela rád si čtu, sice to dělám očima, ale je to jinej žánr, nebo běhám, nebo kolo – snažím se několikrát do týdne

D: a přítelkyni máte?

S: v současnosti jsem sám, dřívější holku co jsem měl, ta byla z Liberce, tu jsem poznal na střední škole, ale po dvou letech jsme se rozešli, co jsem šel do Prahy, a od té doby stálou přítelkyni nemám

D: není na ni čas?

S: no asi ne, mám z toho trochu strach, protože to bysme se museli vidět jednou za nějakou dlouhou dobu

D: a jak fungoval ten režim s tou bývalou?

S: nebydleli jsme spolu vůbec, tady jsme se navštěvovali buď u ní doma nebo u mě, pak jsme bydleli každý na jiný koleji, pak ten druhý rok jsme bydleli na stejný koleji, ale ne spolu, to jsme se dohodli, abychom si nelezli na nervy.. no a stejně jsme se pak rozešli, to nějak nefungovala... tam ten zejména ten první rok na té vysoké škole, tak tam byla pravda, že někdy jsem se chtěl opravdu věnovat té škole, že toho bylo hodně, tak mi bylo blbý jít někam na procházku, ale určitě toho nelituju, ta matika se musí vydřít, to nejde jen se na to podívat, tam spousta věcí člověku dojde nějak zpětně, tam když se udělá pauza, tak se se sesype, co udělal předtím, tak se musí od začátku... to je několik hodin a když mi někdo třeba zavolá na mobil, tak mě to úplně rozhodí ... to si musím rozvrhnout tak, abych měl delší časové úseky, třeba za hodinu se nedá nic stihnout

D: a jak to bylo s rodičema, když jste spolu chodili ?

S: já jsem měl dost prostoru s ní být, naši jsou tolerantní, navíc my máme 2 patra, takže jsme to jedno měli pro sebe,

D: a když jdete pro Jozífkou, nebo na nákupy, tak jak si to domlouváte?

S: S Jozífkou se dohaduju s ním, jestli se mu chce jít domů a s těma nákupama, jak kdy.... Záleží na situaci, někdy mi řeknou rodiče, že něco potřebujou, ale když se připravuju na zítřek, že si dělám svačinu a zjistím, že doma nic není, tak jdu a koupím toho víc ...

D: a domácí práce? podílíte se?

S: podílím se, ale ne že bych měl nějaký svoje naplánovaný činnosti

D: bydlíte v bytě nebo v domě?

S: bydlíme v domě, takže na jaře je práce kolem domu, nebo zaleju kytky, ale spíš to dělají rodiče, no

D: mám pocit, že rodiče vás plně podporují, cítím velkou podporu

S: jo, to je pravda, oni jsou rádi, že tam jsem

D: a co plánujete po státnicích?

S: no to ještě nevím...jedna z možností je bych pokračoval na doktorském studiu, to by se mi líbilo nejvíc, tam je problém, že jsem nenašel vhodného školitele, toho co mám teď, ten je dobrej, ale on se věnuje jinému oboru , než co studuju já , ale na tý doktorský práci, tam mi říkal, že tam se v těch oborech lišíme... a pak byl další školitel, ke kterému bych šel rád a ten mi řekl, že už toho má hodně a ty ostatní témata mě buď nezaujaly, nebo jsou z jinýho oboru, takže já hledám školitele, se kterým bychom se na tom tématu shodli

D: a na tom doktorantským studiu to pak vypadá jak?

S: no tam je stipendium kolem 6tis čistýho, což si nejsem jistý , že mi pokryje náklady, který potřebuju, spíš ne..

D: tak to předpokládáte bydlet u rodičů ?

S: no to už ne

D: ale 6tis vám náklady asi nepokryje, ne?

S: no tam je ještě jedna věc, že můžu bydlet na koleji a nebo spolužáci, co letos skončí, tak budou hledat byt, takže kdyby se nás dohodlo vícero, tak ta cena na jednoho klesne... ale od toho října počítám, že bych byl v Praze

D: a co Jozífek?

S: no to je blbý, to je fakt blbý

S: no a kdybych na doktorský studium nešel, tak bych sháněl práci, ale v Praze , tady asi nic není, no chtěl bych na to doktorský studium, tam tuším ,že je spousta věcí, který jsem ještě nepochopil, no prostě zkoumat do hloub

D: a to doktorský studium je na plný úvazek , nebo se u toho dá pracovat?

S: ne to se nedá, asi záleží co člověk studuje, ale nedá, co jsem se bavil s kolegama , co studuju já , ale asi se dá někde po půlroce snad o tisícovku zvedají a pak snad po roce

D:a nemůžete studovat venku

S: no to se asi dá, třeba v Německu mají 1500 EUR, ale já jsem se tím moc nezajímal, takže jsem to asi průšvih, no ale teď uvažuju, že to možná ještě udělám , třeba to ještě přijde

D: vypadáte dost spokojeně, že žijete tou školou, byl to váš sen?

S: spíš to byla náhoda, já jsem chtěl dělat chemii , ale tam šlo o to, že ve čtvrtáku jsme chemii neměli a já jsem z toho vypadl a už jsem si moc nevěřil, takže to byla náhoda i když jsem k matice měl vždycky blízko – bral jsem to tak, že jdu prostě na nějakou vysokou školu, v tom prváku to bylo dost těžký, to jsem spousta věcí

dodělával až v druháku

D: a je něco, co vám chybí v tom životě?

S: no třeba ta finanční stránka, že si nemůžu dovolit, žádný nadstandard, ale kdybych chodil do práce, tak se můžu víc osamostatnit, ale ne jako na té koleji, kde není kuchyň a je všechno špinavý, takže se nemůžu osamostatnit od těch rodičů, ono je to tam fajn, ale cítím, že je načase se osamostatnit, prostě chci bydlet sám ,že by to bylo asi lepší. Takže to studium nechci nijak záměrně protahovat. Takže bych třeba bydlel ze začátku na té koleji nebo v podnájmu, že bych se uskromnil, pak bych si pořídil vlastní byt. Nebo třeba jezdíme na dovolenou na lyže v Alpách, to je taky, co si teď nemůžu dovolit, mě ty rodiče podporují, že si můžu dovolit tu školu, že mi platí tu školu a na dovolenou mě k moři taky vzali, tak to není, že bych živořil

D: tak je to jiné jet na dovolenou s rodiči nebo sám

S: nebo celkově mít toho času víc na tu sportovní stránku, v Jablonci si vyběhnu na Petřín, nebo jedu do Českého Ráje, ale je to hodně omezený...

D: ale u vás je to tak ,že rodiče vám v tom nebrání, ale že většinu podřizujete té škole

S: to je fakt, mě rodiče v ničem neomezují

D: a při bydlení s rodiči jste hovořil o výhodách, jsou tam taky nějaké nevýhody

S: žádné velké nevýhody tam nejsou

D: a ty malý?

S: asi jako že jsme hodně spolu, že tam je vidět ten generační rozdíl v názorech na určité věci, rozhodně to nejsou rozpory, kvůli kterým bych šel pryč , prostě ty názory jsou rozdílný,

Nebo když někam jdu, tak se mě pořád ptají kam jdu a kdy se vrátím, že kdybych bydlel sám, tak mám větší svobodu , ale ne že by mi to zakazovali , ale je to takový ... nebo když pracuju do noci a jdu si v noci uvařit čaj, tak jak hučí ta konvice, tak že by chtěli spát

No a další nedostatek je ta přítelkyně, to taky vnímám jako nedostatek, ale nijak to nehrotím to vím, že snad má horizont

D: a kdyby jste měl už peníze, co byste krom dovolené ještě řešil ?

S: já bych šel určitě do toho bytu ...

D: je ještě něco významného, čeho jsme se nedotkli?

S: já myslím, že ne

Příloha č. 9: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas účastníka mapovací studie výzkumu:

1. Souhlasím s účastí v mapovací studii výzkumu na téma: „souvislost ekonomické samostatnosti se způsobem života mladých dospělých“
2. Potvrzuji tímto, že jsem byl(a) podrobně seznámen(a) s povahou celé studie a všechny mé dotazy byly zodpovězeny.
3. Svůj souhlas dávám zcela dobrovolně.
4. Souhlasím se způsobem vedení rozhovoru a to včetně jeho záznamu a dalšího použití pro účely této studie.
5. Uvědomuji si, že svůj souhlas mohu kdykoliv stáhnout.

V..... Podpis:.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autorky: Ivana Dvořáková

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

Název práce: Přejchod z adolescence do dospělosti v souvislosti s ekonomickou závislostí

Počet stran (bez příloh): 54

Celkový počet stran příloh: 52

Počet titulů české literatury a pramenů: 34

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2

Počet internetových odkazů: 4

Vedoucí práce: doc. PhDr. Oldřich Čálek, Csc

Rok dokončení práce: 2012

Jméno a příjmení studentky: Ivana Dvořáková
Obor studia: Psychologie
Název práce: Přejít z adolescence do dospělosti v souvislosti s ekonomickou samostatností
Vedoucí práce: doc. PhDr. Oldřich Čálek Csc

Technické parametry práce:
Počet stránek textu (bez příloh): 54
Počet stránek příloh: 56
Počet titulů v seznamu literatury: 38

Autorka si téma své bakalářské práce vybrala uvědoměle a samostatně. Tématika se jeví jako ontogeneticky i společensky závažná. Odpovídá studijnímu oboru psychologie, v jehož rámci je práce předkládána. Originalita tématu se ukazuje na tom, že u nás zatím alespoň psychologicky podle dostupných pramenů nebylo zkoumáno.

Jazykově má posuzovaná práce vysokou úroveň. Dodržení pravopisných pravidel je samozřejmostí. Její stylistická stránka je bravurní a svědčí i o vhodném užívání odborných termínů a frazeologie. Autorka rovněž umí pracovat s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura).

Po formální stránce se text jeví jako dobře organizovaný. (Téma je formulováno jasně, což se týká i výzkumných otázek. Rozčlenění textu je přehledné a logické. Průvodní aparát, tj. poznámky, přílohy, odpovídá základnímu textu a vhodně jej doplňuje. Grafická úprava je úhledná.

Kvalitativní přístup a metoda dotazníku, který autorka vytvořila sama, se pro počáteční stádium výzkumu daného tématu jeví jako přiměřené. Zdá se, že ze své empirické metody vytěžila, co bylo možné. Při jejím koncipování využila svých zkušeností z poradenské praxe.

Při realizaci své bakalářské práce autorka postupovala iniciativně a samostatně, ale využívala i spolupráce s vedoucím. Cíle projektu lze pokládat za naplněné, alespoň okud jej pokládáme za vstupní etapu dalšího výzkumu v daném okruhu. Poměr teoretické a empirické části je vyvážený a symetrický. Kapitoly a subkapitoly na sebe logicky navazují a cyklická struktura teoretické části umožnila přehledné srovnání postupných vývojových stádií v okruhu relevantních subtématických položek.

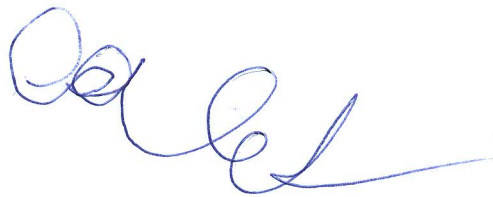
Autorce se vcelku podařilo odpovědět na vytyčené výzkumné otázky. Potvrdil se retardující vliv ekonomické závislosti mladých dospělých na rodičích, pokud jde o vývoj některých jejich psychosociálních rysů. Již v tomto stádiu lze výsledky využít v poradenské, popříp. psychotherapeutické praxi. Článek vytvořený na podkladě této studie by bylo vhodné publikovat jako předběžnou studii. Referáty by našly půdu v okruhu psychologického poradenství, resp. sociální práce. Jako námět k diskusi při obhajobě by se hodila otázka, co autorku podnítilo k výběru tématu.

Co se týká celkového hodnocení práce, její klady spočívají v originalitě a aktuálnosti tématu a v jeho smysluplném zpracování, které lze dále rozvinout. Za relativní nedostatek práce lze pokládat zatím úzký vzor zkoumaných osob, který však v dalším rozpracování tématu může být rozšířen.

Bakalářskou diplomovou práci studentky Ivany Dvořákové doporučuji k obhajobě a navrhuji klasifikaci VÝBORNĚ.

V Praze dne 13.9.2012

Podpis:

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a long horizontal stroke at the end.

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: ing. Ivana Dvořáková

Obor studia: Psychologie

Název práce: Přechod z adolescence do dospělosti v souvislosti s ekonomickou samostatností

Oponent práce: Jan Jakub Zlámaný

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 54

Počet stránek příloh: 52

Počet titulů v seznamu literatury: 40

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová příslušnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	1			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	1			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	1			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	1			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Návaznost kapitol a subkapitol

	1			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	1			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	1			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Otázka k obhajobě:

Jak se psychologicky liší situace odpoutávání od rodičů u dětí, kteří sdílí s rodiči společnou domácnost od těch co žijí jinde?

Předkládaná práce splňuje nároky kladené na bakalářskou práci. Autorka ve své bakalářské práci zkoumá fenomén přechodového období z adolescence do dospělosti. Kolegyně se odvážně pouští do tématu, které rozhodně nepatří mezi jednoduché a z hlediska studovaného oboru – psychologie je můžeme považovat za klíčové a v souladu se studovaným oborem.

Z formálního hlediska autorka v teoretické části prokázala schopnost práce s odbornou literaturou a systematického shromažďování informací o daném tématu. Pro svůj výzkumný cíl použila kvalitativní výzkumnou sondu. Autorka je stylisticky zdatná a v teoretické části popisuje všechny podstatné fenomény a pojmy spojené se studovanou problematikou. V praktické části své práce prokazuje schopnost použít kvalitativní výzkumnou metodologii, sbírat data pomocí polostrukturovaných rozhovorů, systematicky kategorizovat data a srozumitelně je interpretovat. V práci neshledávám **vážné** obsahové či formální nedostatky. **Práci hodnotím jako výbornou a doporučuji ji k obhajobě.**

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Za největší přínos práce, považuji odvahu autorky pustit se do komplikovaného tématu a originálně, čtivou formou integrovat poznatky z různých oborů.

Nedostatky formální a obsahové:

Autorka je, dle mého názoru v kvalitativní výzkumné sondě velmi opatrná při formulaci dalších hypotéz. Práci by neškodila větší rozlet autorky při interpretaci sebraných dat. Mohla např. využít další kroky kódování axiální a selektivní a začít budovat zárodečnou teorii, kterou by pak mohla dále ověřovat. Tato připomínka již přesahuje nároky kladené na bakalářskou práci a doporučuji autorce se tímto tématem zabývat v dalším magisterském stupni studia.

Navrhovaná klasifikace: **výborně**

Doporučení k obhajobě: doporučuji*

Datum, podpis:

11.9.2012

* nehodící se, škrtněte